

VLADIMIR COLIN

PENTAGRAMA

VLADIMIR COLIN

PENTAGRAMA

VLADIMIR COLIN

PENTAGRAMA

2

DAR DACA *PENTAGRAMA* ESTE O OPERA TULBURATOARE - ATIT PENTRU CA SCOATE LA IVEALA LATURA ASCUNSA A CELOR MAI NEINSEMNATE GESTURI SI CUVINTE ALE OMULUI, CIT SI FIINDCA REFUZA SA LE DEA O SEMNIFICATIE PREA CLARA SAU PREA TENDENTIOASA -, EA ESTE IN EGALA MASURA O OPERA CARE PUNE SUB SEMNUL INTREBARII, UNEORI CU VIOLENTA, ANUMITE REPERE ALE ISTORIEI SI UNELE MITURI FUNDAMENTALE ALE CONDITIEI UMANE. (JEAN-BAPTISTE BARONIAN)

POATE DOAR MONSTRI, DUPA CHIPUL SI ASEMANAREA LUI, ADAUGASE, IAR MIE MI SE PARUSE ATUNCI CA IEPURELE CU BARBA ALBA MUSTACEA IN TAINA, SOPTIND NISTE VRAJI DIN CARE SE INCHEGAU CIUDATE FAPTURI SCHILOADE, DE FELUL CELOR DIN CUBURILE DE STICLA.

N
NEMIRA
/93

Coperta colecției și ilustrația:
DAN ALEXANDRU IONESCU

© EDITURA NEMIRA, 1993

Toate drepturile aparțin Editurii NEMIRA.
Reproducerea integrală sau parțială a textului
este interzisă și va fi pedepsită conform legii.

ISBN 973-9144-40-3

PREFAȚĂ

Necesitatea fantasticului

Prefațind opera fantastică a lui Vladimir Colin, nu te poți împiedica să formulezi, o dată mai mult, câteva întrebări referitoare la un gen literar care — în pofida importanței sale și a seducției pe care o exercită — rămîne la fel de controversat, „mobilurile” cele mai intime, sensul și necesitatea sa fiind adesea obscure și nesigure.

Dacă majoritatea celor care au studiat îndeaproape literatura fantastică (și trebuie să recunoaștem că în ultimii ani numărul eseurilor a crescut) sînt de acord să admită că ea se situează în limitele normelor comune ale creației românești, că ea apare din clipa în care se produce un dezechilibru sau o ruptură subită și neașteptată a legilor elementare care guvernează omenirea, în schimb puțini sînt cei ce merg pînă acolo încît să spună că literatura fantastică este nu atît o idealizare exagerată a unor fenomene de natură inexplicabilă sau a unor comportamente insolite (ba chiar complet iraționale), cît o interogație minuțioasă, dureroasă și atentă a existenței umane și a rațiunii sale de a fi. Dacă în majoritatea cazurilor fantasticul este expresia unei exagerări, unei necuviințe sau unei hiperbole, chiar dacă uneori are puncte comune cu unele legende înfiorătoare în care imaginile cele mai naive ale închipuirii populare devin curînd semnele sau

punctele de reper ale unui al doilea adevăr ascuns în spatele celui din subtext, trebuie în aceeași măsură să recunoaștem că nașterea sa nu este în mod necesar legată de apariția entităților spectrale — deoarece fantasticul poate fi construit la fel de bine în afara oricăror raportări la monstros, se poate împlini fără să fie vorba de fantome sau vampiri, fără să se apeleze la factori atît de complecși precum dubla personalitate, de exemplu, sau metamorfoza anumitor obiecte (dacă nu oricare altă stragă mecanică), și chiar dispare cînd tocmai aceste teme sînt duse la paroxism.

Literatura fantastică se deosebește de alte forme ale activității creatoare mai degrabă prin ceea ce nu spune decît prin ceea ce spune; mai mult, ea devine poemul unei neliniști pentru că propune ambiguități, incertitudini, îndoieli, paradoxuri, erori, confuzii; mai mult, ea ne tulbură obișnuințele și aventurile sale ne obsedează și nu încetează să ne frămînte pentru că provoacă, la nivelul inteligenței și conștiinței, neînțelegeri, șocuri, ciocniri, conflicte, dezacorduri, pe scurt — o veșnică incomodare.

Vladimir Colin ilustrează perfect o asemenea stare de spirit. Într-adevăr, *Pentagrama*, în ciuda laturii sale halucinante, în pofida abundenței detaliilor stranii, este înainte de orice romanul incertitudinilor, cu alte cuvinte un roman pur fantastic în măsura în care insinuează, în spatele fiecărei imagini, o a doua viziune asupra lumii și realității. De altfel această a doua viziune nu este mai explicită decît prima, căci în fiecare clipă lasă cîmp liber unui al treilea nivel de interpretare, dacă nu cumva mai multora, pînă creează o angoasă apropiată de demență, pînă dezorientează total „judecata rațională” a cititorului. Dar dacă *Pentagrama* este o operă tulburătoare — atît pentru că scoate la iveală latura ascunsă a celor mai neînsemnate gesturi și cuvinte ale omului, cît și fiindcă refuză să le dea o semnificație prea clară sau prea tendințioasă — ea este în egală măsură o operă care pune sub semnul întrebării, uneori cu violență, anumite repere ale Istoriei și unele mituri fundamentale ale condiției umane.

Bazîndu-se pe episodul biblic al Genezei, zugrăvind, prin personaje și timpuri interpuse, alungarea din Rai,

Vladimir Colin creează nu numai o ficțiune originală, dar inaugurează de asemenea o manieră la drept vorbind impertinentă de a privi destinul omenirii. Însă atunci cînd ne așteptăm la noi sugestii, de vreme ce premisele sînt potrivnice, sîntem absolut surprinși descoperind rezultatele inversiunii: devenirea, abaterea, păcatul omului apar mai profunde, mai absurde. Și aici excepția confirmă regula, iar soluțiile enigmelor existenței umane au un ecou mai puțin dramatic, nu pentru că adevărul istoric a fost luat în răspar, nu pentru că datele problemei au fost modificate și rolurile personajelor au fost inversate, ci pentru că, oricine ar fi cel care conduce balul, cadrilurile vieții anunță în mod necesar fiorul morții!

Așa înțelegem poate mai bine de ce în *Pentagrama* Vladimir Colin acordă o importanță capitală visului și diferitelor sale interpretări. Departe de a constitui o fugă, o eschivare, visul este calea salvării, din moment ce reprezintă, cum precizează de altfel Roger Caillois, „o șansă de libertate și creație”. În limitele sale însuși conceptul de imposibilitate, noțiunea de eșec — ba chiar cea de fantastic — nu mai reprezintă nimic și „realitatea” nu este mai reală decît un miracol sau o excentricitate. Oricare ar fi caracterul sau semnificația sa, fie că anunță ceva ce urmează să vină sau este amintirea fulgurantă a unui eveniment trecut îngropat în noaptea timpului, visul are meritul rar de a ne face conștienți de existență sub toate aspectele sale; într-o oarecare măsură visul aduce în actualitate misterul realității. Dacă la o primă abordare incoerentă el cere un fapt, mai departe evocă ceea ce scapă privirii; dacă suscită o separare de ordinea cotidiană, mai departe edifică un cortegiu de feerii sau spaime în care cel care visează descoperă ceea ce starea de veghe îl împiedica să înțeleagă.

În aceste condiții, a visa devine un act de cunoaștere, dat fiind că este o „metodă” privilegiată de a percepe latura stranie a universului și de a simți pînă la ce punct spațiul locuibil în care individul se izolează este presărat cu capcane, ocolișuri și paradoxuri. Iar visul devine de asemenea calea ideală de a demasca realitatea căci, la fel de bine, pune accentul pe incertitudinile pe

care ea le ascunde și îi contestă dreptul de a ține în stăpînire ei exclusivă friiele cunoașterii.

Sugerînd astfel o realitate mai vastă în care se înscriu laolaltă fantasmale imaginației și puterile visului, Vladimir Colin nu poate decît să-și seducă cititorii, căci opera sa năzuiește nu atît să-i neliniștească, cît să-i învețe.

Necesitatea literaturii fantastice a fost rareori atît de bine exprimată.

Jean-Baptiste BARONIAN
(Prefața ediției în limba franceză, *Le Pentagramme*, Bibliothèque Marabout, 1972)

PENTAGRAMA

Și, deodată, oglinda. N-am purtat niciodată mustăți, dar fire de mușchi îmi acoperă acum partea de sus a buzei, ridicîndu-se în jurul nărilor, iar, cînd ating îngusta suprafață verde, o simt jilavă la rădăcină și mi se pare că deslușesc sub ea culoarea întunecată a pămîntului. Mi-e teamă și silă.

— Perfect, spune cineva. Am să-ți fac capul unui delicvent.

Un ins cenușiu. M-a izbit, în primul rînd, cît e de cenușiu. Frumoasă, fața cenușie are culoarea hainelor lui fără vîrstă. E mai degrabă înalt, slab pînă la teșirea oricărei forme, și parcă întîmpină cu umărul stîng o lovitură ce întîrzie, dar pe care o așteaptă.

— Cît timp poți aștepta o lovitură? întreb.

Nu mi se pare ciudat că mă aflu acolo, în încăperea pe care nici n-am ținut s-o cercetez.

— Îți arde de glume, spune omul cenușiu, și nu știu dacă-i supărat sau indiferent. Pînă și vocea lui e cenușie, poate pentru că sună atît de egal. Mă privește cu ochi de zgură, pîndă încordată și viclenie, în care numai albul violent se mișcă neliniștit. — Ai citit prea multe cărți, adaugă. Am să-ți fac capul unui delicvent, care n-a citit nici o carte.

Nu simt nimic. Totul se întâmplă în lumea faptului divers, nu e frig, nici cald. Nu e nimic. Nu *mai* e nimic, îmi trece prin minte, și gândul e inoportun ca bizuiul unei muște. Dar nu văd nici muște. Omul cenușiu a tăcut. Mi se pare că umărul stîng i s-a înălțat cu cîțiva centimetri, de parcă trupul filiform s-ar pregătit să facă acum față așteptatei lovituri. Nu înțeleg cum se poate încheia atîta liniște. Aș trage aer în piept pentru că simt un echilibru precar, ceva gata să se dezlănțuie și, într-adevăr, iată pornind torentul cuvintelor, cascada **mieroasă și perseverentă**, litania învățată de mult în care **nimeni nu mai crede și care trebuie să se reverse, convinsă de propria-i absurditate și necutezînd să și-o mărturisească** :

— De ce să te împotrivești ? Înțelegi, totul e să accepți de bună voie, delicventul e specialitatea mea, capul care-mi reușește cel mai bine. Nimeni nu face delicvenți mai adevărați, nu mă laud dar asta-i adevărul, poți întreba pe cine vrei ! Capetele mele par că răsar dintr-o claie bătută de soare... sau sînt întocmai cum ți le închipui ivindu-se pe o stradă întunecoasă, la marginea marilor orașe. N-am primit nici o singură reclamație, să știi. Toți au fost mulțumiți de capetele mele și numai eu știu cît e de greu să-i mulțumești pe toți. Să stai cu miinile în buzunare și să critici e ușor. Întreabă-i pe artiști...

Nu-l ascult, pentru că nu înțeleg de ce pledează cu atîta vicleană însuflețire. E viclenie în privirile lui, în inflexiunile voit monotone ale glasului. De fapt, mă plictisește. Cum își mototolește reverele hainei (n-am izbutit să-i deslușesc croiala, s-ar zice că-i un fel de haină de lucru, ceva între halat și mantie desuetă, pe care urmele unei elegante pierdute o înnobilează încă), miinile cenușii joacă pe pieptul lui, febrile ca doi păienjeni. Iar în vreme ce le urmăresc zbaterea flămîndă, patetică, vorbele precipitate mă asaltează, năvălesc în unde impure, noroioase, și nu știu de ce mi se pare că, devenit un singur cuvînt luminos printre celelalte cuvinte de smoală, albul ochilor lucește și înaintează către mine, o dată cu valurile gata să mă acopere.

— Încetează ! strig, iar fluxul noroiu se întrerupe, ca retezat.

O mare nesiguranță. Am impresia că totul se clatină și mă întepenesc pe picioare.

— Încă nu ești pregătit. Atunci, de ce, întreabă **omul cenușiu**, de ce mi te-au adus ?

De astă dată, sînt sigur, vocea guturală tremură. Teamă ? Sau numai necaz.

— Nu m-au adus, răspund eu mai mult calm, și mă conving că asta e adevărul. Nu vreau să-mi amintesc că am fost îndreptat către omul din fața mea. Nu-l cunosc, nu l-am văzut niciodată, deși ochii lui negri, fața asta frumoasă... Nu, nu știu cum am ajuns în încăperea unde mi-a apărut, nu știu pe ce stradă mă aflu și nici măcar în ce oraș. — Dar poate visez, adaug pentru mine și-l aud răspunzînd, după o clipă de gîndire :

— Poate.

Solemn și rece. Teama, dacă teamă era, l-a părăsit. Atunci, ca ascultînd de porunca unei neașteptate legi a compensației, o iritare neașteptată îmi precipită bătăile inimii. Arțăgos deodată, întreb, pentru a-l provoca :

— Ce vrei să spui ?

Totul mi s-a părut firesc la început (de ce ?) dar acum nu mai e firesc nimic. Jos măștile. De ce s-a liniștit omul cenușiu ? Între liniștea lui și liniștea mea (o intuiție obscură, neformulată) raportul e invers proporțional.

— Îți ieși din fire, constată. Am încuviințat doar cît ai spus. Poate visezi... și zîmbește strîmb.

Dacă strîmbătura pe care o face e un zîmbet. Așa zîmbește o mască de cauciuc, cînd tragi de ea. Trăsăturile se dilată toate într-o direcție, intenția e descifrată de tine, dar masca rămîne indiferentă. A fost un zîmbet ? Înțeleg mirat cît preț pun pe zîmbetul omului cenușiu. Al omului... singurul animal care zîmbește.

— Dacă visez, mă pot deștepta. Întotdeauna m-am trezit din somn, cînd am vrut.

— Încearcă, spune omul cenușiu.

Și eu încerc. Deschid ochii, îi închid și-i deschid din nou, dar îl văd în fața mea la fel de strîmb, la fel de nemișcat.

— Nu știam că sînt vise din care nu te poți smulge, rostesc șovăitor.

Sînt un ținc dezarmat, cerșind fărîma unei certitudini. Dar omul cenușiu socoate dezbaterea încheiată.

— Am să-ți fac un cap de delicvent, spune cu o strigător de falsă dezinvoltură. Un cap adevărat, în care așteaptă lacrimile pe care nu le-ai plîns și sîngele pe care n-ai apucat să-l versi. Ai să-ți amintești vina și-ai să vrei să ispășești în fiorul spaimelor pe care nu le-ai încercat. Nu-i nevoie să-mi mulțumești. Lucrez de plăcere, pentru că delicventul e specialitatea mea, capul care-mi reușește cel mai bine...

Acum se apleacă și aprinde lampa. E o lampă de masă, dar seamănă cu orice în afara obiectului cu care ar trebui să semene. Atît, că face lumină. E un os de mamut, o rădăcină pietrificată și nici una, nici alta. Unde mă aflu ?

În încăperea asta, sînt sigur, n-am pătruns niciodată. Nu-mi dau seama nici cît e de mare. Lampa scoate din întuneric o sferă gălbuie în care se înscriu o masă, două scaune cu spătare sculptate în materialul care nu e nici os de mamut, nici lemn pietrificat, nici nimic identificabil, precum și o porțiune de covor. Fascinat, urmăresc cu privirea ornamentul negru șerpuind ca o sîrmă ghimpată pe fondul sîngeriu și mi se pare că ar trebui să înțeleg. Tot așa am simțit că ochii, fața omului cenușiu... E o impresie fugară, amintire sau intuiție, o pîlpîire care dispare înainte de a dori s-o percep într-adevăr. Închid totuși ochii, încerc să mă agăț de impalpabila fluturare dispărută și, brusc, mă cuprinde spaima. Deschid repede ochii. A fost ceva, o fărîmă de conștiință, un imperceptibil semnal pe care prefer să nu-l regăsesc.

Dincolo de sfera de lumină se întinde o zonă de întuneric unde ghicesc mobile greoaie, amenințătoare. Privirile n-ajung pînă la pereții încăperii, așa că nu știu în ce spațiu mă aflu. Aerul e stătut, pătruns de un vag iz de descompunere. Și deodată mă izbește caracterul sordid al elementelor care mă înconjoară, murdăria veche, tristă, praful amalgamat în funii și ghemotoace pufoase, de felul rezidurilor acumulate prin buzunarele niciodată scuturate. Am nimerit într-un imens buzunar întunecos ? N-am auzit nici un sunet de cînd sînt aici, în afara glasului meu și al celui alt, egal și cenușiu. De cînd mă

aflu în încăperea în care nu știu cum am intrat nu mi-au ajuns la ureche ecourile străzii, n-a răsunat un singur zgomot din cele pe care le emană casele, trosnind ca oasele fragile ale bătrînilor, nici mobila n-a trosnit, nici nu s-a trîntit o ușă la etajele de deasupra sau de dedesubt. Zadarnic caut vreo fereastră. Dincolo de sfera de lumină în care mă găsesc e întuneric. E poate noapte afară, sau fereastra e ascunsă de perdele ?

— Putem începe, spune omul de cenușă, și-mi dau seama că, întors cu spatele către mine, a tot pregătit nu știu ce.

A adunat pe masa borcane și fiole și instrumente. Nu recunosc nici unele. Și nu înțeleg ce crede că mai poate face cu mormanul de fiare vechi, ruginite, coclite și strîmbe, pe care l-a scos la iveală. Recipientele de sticlă, ciobite și crăpate, sînt atît de murdare încît nimeni n-ar ghici ce cuprind. Tăblia mesei e întunecată, patinată de jegul depus în straturi, ca tușele succesive ale unei picturi în ulei.

— Să nu îndrăznești ! strig, și mă dau cu un pas îndărăt.

— Iar ?

Glasul cenușiu hîrîie. Trupul fără forme se îndreaptă sub brațele încrucișate pe piept și miinile de cenușă strîng umerii în încercarea de a sugruma o veche poruncă. Abia acum, în lumina lămpii, îi disting într-adevăr fața. Dacă n-ar fi răvășită de ticuri penibile, ar fi tot atît de frumoasă ca fața... ca fața lui... Am cunoscut fața asta, impasibilă ca o mască, piatră însuflețită de un implacabil fanatism. Ticurile o slutesc acum, o caricaturează, ochii de guzgan și-au pierdut vechea siguranță și iscodesc neliniștit, dar știu că dacă m-aș putea regăsi aş pune un nume peste trăsăturile diforme, împiedicate să-și redobîndească frumusețea pierdută. Să mă pot regăsi... Închid ochii, și din nou spaima atroce mă silește să-i deschid, spaima că voi afla ce caut. Maska de piatră a redevenit de cauciuc. Încă speriat, rostesc cu scîrbă :

— Ești murdar, totul e murdar aici...

— Prostule ! șuieră cabotinel...

Amenințarea comprimată s-a risipit. Acum stă drept, și parcă nu gîtul, ci umărul stîng îi poartă capul.

— Murdar... curat... buzele de gumă formează cu o stranie încetineală cuvinte dornice să pălmuiască. Dar e în ele un dispreț venit de atât de departe, încât nici nu-l pot recepționa. Vreți ca totul să fie alb sau negru. Vreți să trăiți alb sau negru. Moartea, auzi? Numai ea e albă sau neagră. Viața nu. Privește! și, cu un gest teatral, apucă lampa și luminează ceva aflat în porțiunea întunecată a încăperii.

E un patruleter neverosimil de alb, neverosimil de pur, o imaculată zonă de ingenuitate contrastând cu realitatea sordidă pe care am descoperit-o. Patru coloane înguste, neînchipuit de murdare, susțin impecabila suprafață.

— Ce-i asta? întreb.

— Moartea, rânjește omul cenușiu. Acolo se opresc îngerii...

Și deodată înțeleg că e nebun. O întâmplare pe care nu mi-o explic m-a adus în prezența unui nebun, face să mă aflu în puterea unui nebun.

— Ah, îngerii! spun, ca și cum m-aș mira de propria mea uitare. Îngerii, bineînțeles...

Și nu-l scap din ochi. Dar nebunul s-a liniștit. Calm, așază lampa pe masă.

— Eram sigur că ai să înțelegi. Nu *sau*. Și Alb și negru. Deschizi ochii, închizi ochii, dar te afli în același loc și inima bate mai departe.

— Adevărat, zic. Inima mea bate și acum. Dar unde mă aflu?

— Nu știu... și începe să ridă.

E un râs pornit din măruntaie, o suită de convulsii care-i agită fața de gumă, fără să se rezolve în hohote. Dacă n-aș ști că ride, aș jura că suferă. Trupul i s-a frânt și umerii îi zvîcnesc în spasmi. Cum am ajuns aici, Dumnezeu! E o noapte continuă, interminabilă, de coșmar. Și deodată, cu indescriptibila mirare a bețivului căruia i se povestesc a doua zi cuvintele rostite de care nu-și amintește, faptele nesăbuite pe care le-a uitat, cu strania, cu neliniștitoarea inconștientă a unei revelații, mă întreb cine sînt. Eu, omul care se află în prezența nebunului. Eu, care-l consider nebun prin raportare la mine.

În răstimpul unei clipe amețitoare vislesc într-un fel de magmă. Vreau să văd, să mă văd, și bezna e la fel de îndărătnică, masă opacă prin care nu mă descopăr, nu mă pot identifica, de parcă n-aș fi. De parcă n-aș fi fost. Apoi totul se destramă într-o invincibilă fulgurație și știu: asta e panica. Pierderea totală, neantul. Nu-mi amintesc că am avut cîndva un nume, o biografie. Nu-mi amintesc că am fost. Zile și nopți însemnate de culori și mirosuri, priveriști depozitare ale bucuriei, fețe iubite, dureri și cîntece, cărți, toate s-au irosit, mi-au fost furate. Mă sprijin de masă și palma mi se năclăiește într-o substanță infamă, sedimente fără identitate, reziduri meschine ale unor zile și nopți necunoscute. Dar nu-mi retrag mina. Știu că dacă aș retrage-o m-aș prăbuși pe covorul singuriu, stigmatizat de goana ornamentului negru, iar o oroare organică, mărturisită, mă oprește. Nu mai sînt decît o bucată de materie fără nume. Am uitat unde m-am născut și cînd, am uitat cum mă cheamă. Un plic gol, jefuit... Atunci las pavăza pleoapelor între mine și omul care ride neauzit. Totul e indiferent și nu mai am ce apăra.

Ca o mare păpușă amorfă mă las manipulat. Mi se împinge un scaun și mă așez, mi se spune *Privește!* și privesc în apa cețoasă a oglinzii.

— Mai aproape, poruncește omul cenușiu, punîndu-mi o mină pe ceafă. Mai aproape, mai...

Ating cu nasul suprafața oglinzii, dar nu simt răceala ochiului de gheață. Nu simt nimic. Capul trece prin oglindă și parcă mi s-ar fi pus un jug. Omul cenușiu se agită, fiarele vechi zăngăne.

— Așa!

O zguduitură, dar fără durerea pe care cuțitul ghilotinei o presupune. Apoi, după clipe de calmă absență, o căldură plăcută. Mina celui alt mi s-a lăsat din nou pe ceafă și mă trage îndărăt, îmi scoate capul din sticla oglinzii.

— Ei bine? întreabă, cu satisfacția bărbierului care-și contemplă opera.

Capul de delicvent din oglindă e, fără îndoială, reușit. Oricare actor mi-ar invidia pungile de sub ochii spălă-

ciți, pielea tăbăcită și barba crescută, gura strîmbă cu buze disprețuitoare. Indiferent, constat :

— Acum sînt așa...

Înainte de mea omul de cenușă se frînge în hohote mute, în vreme ce fața de cauciuc se lungeste, se comprimă în imprezibile convulsii. Dar deodată s-a îndreptat, încetează să ridă. Am impresia că trage cu urechea, silindu-se să prindă un sunet încă vag, atît de depărtat că nu-l pot auzi. Apoi devine grav.

— Sosește un înger, spune.

Și, din ticurile care-i agită pielea feței, nu pot desluși dacă se bucură. Cu o comică înfrigurare îmi frec palma de pînza pantalonilor, încercînd s-o curăț de murdăria culeasă de pe masă. Nu-mi vine să cred, dar dacă totuși ? Un înger... Ca atunci cînd aștepți cu nedesmințită încredere ceea ce niciodată n-are să se întîmple. Sînt o avidă, o animalică așteptare. Mecanic, număr în gînd : unu, doi, trei, patru...

Țiind muzical, un sunet prelung crește în intensitate, am impresia că o colosală bombă se năpustește prin spațiu cu povara unei singure note în care s-a concentrat strigătul a miliarde de guri, miliarde de guri deschise exală un lamento la unison, timpanele îmi sînt străpunse de urletul unanim și, fără să-mi dau seama, buzele mi se desfac lăsînd să scape universala clamoare. Simt că, lingă mine, omul cenușiu și-a dat capul pe spate și urlă ca o hienă.

Vacarmul e înecat într-o explozie de lumină. Apoi, tremurînd și clătîindu-mă de parcă vlaga mi s-ar fi scurs în covorul sîngeriu, pe care goana ornamentului cernit încremenise, am văzut alba platformă a îngerilor, într-o boare lăptoasă, obsedanta siluetă a purității. Și am uitat că o inimaginabilă putere îmi topise resorturile, am uitat că tremuram ca un bolnav și mă clătinau ca un alcoolic. Totală, copleșitoare, o imensă milă m-a aruncat către inefabila siluetă, grație fragilă și gingășie în stare să declanșeze instinctul ocrotirii pînă și în creierii păstoși ai unei brute. Nu un arhanghel împlătoșat, amenințînd cu limba de foc a spadei, nu un heruv cu aripi pe potriva trupului taurin și nici un seraf, monstuoasă împerechere de fiară, de pasăre și om, nu un

înger ocupa imaculata platformă, ci o aspirație — și cît de umană : eterna năzuință către.

Mă și avîntasem spre silueta imobilă, atît de sigură de forța ei de atracție încît nu schița măcar un gest de chemare, cînd m-am simțit tras îndărăt. Uimit, am văzut că omul cenușiu își încleștase o mină în umărul meu. Poate că lipsa mea de vlagă era de vină, dar nu m-am putut desprinde. Cu o mișcare scurtă m-a împins în lături și glasul amorf a răsunit în liniștea încăperii :

— De ce-ai mai venit ? Credeam că-i un înger...
Totul s-a isprăvit. Pleacă !

Să nu plece, am vrut să strig, *cum îndrăznești ?* dar un răspuns la vorbele lui și pornise de pe alba platformă. Nu erau cuvinte și mi-am dat seama cît de grosolane ar fi părut cuvintele opintite, împinse cu ajutorul limbii din însîngeratul străfund al trupului, mestecate în brutalul angrenaj al dinților și lansate de pe buzele minjite de hrană și săruturi, cît de incompatibile cu inefabila prezență ivită deasupra noastră. Nu erau cuvinte, ci sunete eliberate. Ca o apă calmă curgeau sidefiu, emisiune fără hiatusuri, panglică sonoră cu neașteptate modulații. Ceea ce omenirea crease, albele construcții ale rațiunii înălțate peste ghemotoacele palpitînde ale cărnii, tot ce însemna cucerire a speciei asupra inerentei ei treceri în anorganic defila sub forma unor incoruptibile echivalențe sonore. Sutele de mii de ani cheltuiți în crîncene încercări de supraviețuire, în dobîndirea vieții prin răpunerea de vieți, însemnau în sonorul bilanț nota pură a unei de piatră, a decorului incizat în lutul unui vas. Glasul povestea magia, metalele și scrisul, drumul spirat urcînd pe coasta Turnului lui Babel, mereu dărîmat, mereu înălțat, drumul ideal mărginit de statui și epopei și instrumente și legi descifrate. Caravana sunetelor celebra chintesența umanității și nu mă puteam îndeajuns mira de extrema fragilitate a albei siluete, dominînd platforma sprijinită pe cele patru înguste coloane năclăite de-o străveche murdărie.

— Minți ! minți ! izbucnește glasul lipsit de modulații. Întotdeauna ai mințit, întotdeauna. Și sîngele lui Abel ?

Ceruri rotitoare, carusel cu cai de scamă zvrilind din copite și aruncându-mă de pe o spinare pe alta, de pe o crupă pe alta, ca să cad în golul viitor, în vârtejul care mă soarbe răsucindu-mi trupul și prăbușindu-l cu capul în jos, roată cu spițe de brațe și picioare rostogolindu-se singură prin haos în vacarmul silabelor tinguitoare, răzbunătoare, pînă se izbește de fundul imund și sint proiectat deasupra, în lumina care e liniște și în care sint. Atunci, cu sfișietoarea acuitate a amintirii, și a sădit bunicul o grădină în Pardoși, spre Răsărit, cu tot felul de pomi frumoși la vedere și buni la mîncare; iar în mijlocul grădinii era pomul, pomul care...

Totul fusese îndelung chibzuit. Mijlocul grădinii era pieptănat cu grijă, împărțit de calmul identic al aleelor desfășurate pe sub coroanele pomilor, fără a se abate de la o strictă geometrie decît pentru a vizita grota, atît de iscusit săpată sub bolți de piatră încît părea acolo de cînd lumea, sau fîntina cu apă limpede, chemînd din centura bolovanilor nevăzuți sub mușchiul dominat de evantaiile ferigilor și pămătufurile de coada calului. Toate florile pămîntului rideau pe parcele bine delimitate, toate legumele. Dar jur împrejurul întinderii minuțios gospodărite nimic nu era supus legii, totul creștea spontan, luxuriant, cascadă răsturnată a vitalității pleznind de sunete, de culori și mirosuri. Acolo bunicul se aventura doar în răstimpuri. Erau două lumi, cea de jos, cu împărăția ierburilor și cea de sus, înălțată pe trunchiuri, cu fructe și păsări. Fructele cădeau în împărăția de jos, cîntecul păsărilor mă căuta aproape de pămînt, acolo unde umbre într-aripate filfiau neauzit și, de la început, am ales. Gîdilat de spice, mă ascundeam în iarba niciodată tunsă — și priveam.

Totul era verde, pînă și lumina. În lumea verde așteptau lucruri ciudate, nu se ascundeau, erau acolo și nu trebuia decît să te apropii. Atunci descopereai pietrele albe, lucioase ca niște dinți, pietrele portocalii, vîrstate cu negru ca niște bondari, sau cele în care lucea aurul și argintul icoanelor. Toate erau umede și fermecate acolo, în lumea verde, și am învățat repede că nu trebuie să le scot din lumea lor înșirîndu-le pe pervazul ferestrei, purtîndu-le prin buzunare sau ascunzîndu-le

în noaptea cutiilor. Pentru că se vestejesc și mor. Bineînțeles, le putem stropi așa cum stropeam florile din glastre și pietrele se bucurau, își regăseau pentru o clipă strălucirea, dar mureau îndată fiindcă erau mai plăpînde decît florile și nu le puteam stropi într-una. Cînd am înțeles că mor atît de repede, nu le-am mai scos din lumea verde. Atunci ne-am împrietenit într-adevăr și am aflat ce gîndesc.

Unele erau proaste și nu știau nimic. Tăceau într-una și se mulțumeau să simtă umezeala, sîsiînd cînd le atingea vreo rază. Dar pietrele pe care le iubeam știau povești în care jucau flăcări și curgeau fluvii de metal incandescent. În spărturile lor dormitau amintirea marilor clo-cote, mugetul valului fierbinte și pîrîitul neliniștit al celui dinții strat, fragil ambalaj al zbuciumului învins. Culoarele cu care mă fermecaseră, spuneau, nu erau nimic față de exuberanța culorilor de care-și aminteau într-o lume ce curgea, se revărsa haotic sub vîlătucii aburilor, desfășurînd volute a căror gamă trecea de la trandafirul frăgezimilor la ura cărbunelui. Și minunea soarelui, spuneau, cînd străpungea pentru o clipă norii!

Întins pe burtă, cu bărbia în palme și coatele sprijinite pe pămîntul cu miros dulce și pipărat, ascultam. Păsările țeseau hamacuri sonore, țestoasa nu auzea nimic deși se prefăcea înduioșător de atentă, gizele veneau și plecau, viermii și melcii treceau peste picioarele mele, fără să ne tulbure. Broaștele orăcăiau în surdina și, de la o vreme, se ivea șopîrla. Țîșnea din ierburi, se cățara de brațul meu și mi se oprea pe frunte. Mă feream să mă mișc și rămînea acolo, ascultînd. Sau poate nu asculta nici ea și moțăia numai, lenevind la soare, nu știu, dar firul răcoros al trupului ei părea o diademă și mă conto-peam cu pămîntul pînă încetam să simt că mă pot desprinde, pînă deveneam pămînt și numai brațele-mi purtau floarea capului pe marile frunze ale mîinilor. Atunci șopîrla zvicnea și se făcea nevăzută, iar din iarbă se ivea capul lui.

E ciudat cum nu m-am temut niciodată. Era frumos și neted și se mișca încet, ca și cum s-ar fi bucurat de fiecare mlădiere a trupului, ca și cum ar fi dorit s-o simtă pînă la capăt, pînă la epuizarea ultimului nor

stîrnit de mîngîierea unui fir de iarbă. Pe nesimţite venea, îl vestea numai fuga şopîrlei, şi îndată-i descopeream triumghiul capului, la înălţimea capului meu. Am văzut mai tîrziu aţiţia şerpi în marile muzee, primul sector pe care-l vizitam erau întotdeauna terrariile, am citit atîtea tratate de zoologie şi am privit atîtea fotografii de ophi-dieni încît pot descrie amănunţit şerpii pămîntului, de la viperă şi pînă la uriaşul anaconda. Nicî unul nu seamănă cu el. *Et pour cause*, spunea tata, care avea obiceiul de a amesteca vorbe străine în cele mai inocente fraze pe care le rostea.

Verde ca frunza pe unde ceilalţi sînt gălbui, albastru pe spinare, părea smălţuit. Nu venea niciodată prea devreme. Se tira leneş, unduînd voluptos ca şi cum abia s-ar fi deşteptat dintr-un somn neînchipuit de dulce. Solzii lui de smălţ păreau lucraţi de mîna unui giuvaer-giu, aruncau focuri reci şi, văzîndu-l, mi se părea întotdeauna că o mîna invizibilă trage prin iarbă o frînghie bătută în nestemate.

— Iar am întîrziat, fiule, susura, legănîndu-şi capul ca şi cum ar fi vrut să-mi arate cît se căeşte.

Cuvintele lui aveau inflexiuni dureroase, păţimase, care-mi aminteau de glasul mamei, aşa cum suna la început, înaintea naşterii lui Savel. Dar nu-şi isprăvea bine vorbele şi-l vedeam înhăţînd o broască împietrită de spaimă, sau un şoricel pe care n-apucasem să-l ză-resc. Zadarnic îmi alungam prietenii înaintea venirii sale, întotdeauna izbutea să descopere o vietate întîr-ziată. Iar mila pe care mi-o trezeau victimele lui nu m-a făcut să-l urăsc nici o clipă. Nu-l înţelegeam şi mă atră-gea. Îmi amintesc mirarea cu care l-am văzut pentru înţia dată înhăţînd o broscuţă care-mi cîntase cam o jumătate de oră, uitîndu-se galeş în ochii mei şi palpi-tînd.

— Cum poţi...? am strigat, acoperindu-mi ochii.

— Iartă-mă, a susurat dureros, sînt atît de lacom... iar limba bifurcată a început să-i danseze caraghios, desmîntîndu-i rugămîntea.

— Eşti întotdeauna doi, am spus.

— Nu, fiule, niciodată. Sînt legiune.

Şi s-a ridicat în coadă, drept ca un stîlp sclipitor, pentru a se prăbuşi incolăcîndu-se într-un vârtej de văpăi.

— Şi lenea ţi-e prefăcută, am spus.

— Altfel n-ar avea haz, nu găseşti?

— Are haz să fii mereu altul?

— N-are. Nimic n-are haz. Dar trebuie să încerci. E adevărat că nu mă plictisea niciodată.

Într-un rînd, tocmai cînd îmi povestea nişte întîm-plări nemaipomenite, lupta pe viaţă şi pe moarte a unui viteaz tînăr şi frumos cu un rege bătrîn şi hain, care izbutise să-l prăvale într-o prăpastie fără fund, s-a întrerupt din vorbă. N-am avut vreme să-l întreb ce se petrecuse. Ca o săgeată scăpărătoare a ţîşnit printre ierburile care s-au mişcat o clipă în urma lui şi îndată m-am pomenit cu bunicul.

Toţi se tem de bunicul, deşi îl laudă fără încetare.

— Bun ca bunicul, spune tata.

— Drept ca bunicul, spune mama.

— Atotştiutor ca bunicul, spune Mihail.

Ajutorul bunicului. Stau ceasuri întregi în laborator, printre cuştile cu iepuri şi şoareci. Cînd ies de-acolo miros a iepure şi şoarec şi mi se pare că bunicul e un iepure mare, un iepure care-şi încreţeşte nemulţumit nasul şi-şi zburleşte barba albă, iar Mihail un şoarece, dar nu un biet şoricel speriat, ci un guzgan cu ochi răi şi iscoditori.

— Te ascunzi? a întrebato bunicul.

Dacă mai făcea un pas, mă călca în picioare. Am sărit ca ars şi i-am sărutat mîna. Nu mirosea a iepure, miro-sea a pămînt.

— E frumos aici, am îngăimat, mai frumos decît în partea îngrijită...

Dar minţeam, nu mai era frumos, frumos fusese pînă cu o clipă înainte.

— Nu mă învăţa tu ce-i frumos, a spus mînios bu-nicul.

Şi-a rotit privirile şi a semănat cu Mihail. Atunci am zîmbit linguşitor.

— E frumos pentru că tu ai sădit grădina. Numai tu puteai sădi o grădină ca asta...

Fața bunicului s-a îmblinzit și mina mare, cu vine groase, mi s-a lăsat pe creștet.

— Bagă de seamă, sînt șerpi pe-aici...

— Șerpi? am strigat cît mai îngrozit.

— Da, deschide ochii. Din pricina lor nu vreau să zăbovești în iarbă.

Cîte cuvinte.

— N-am văzut un șarpe de cînd străbat grădina.

— Într-adevăr? M-a privit lung și i-am înfruntat privirea iscoditoare. — Bagă de seamă, a repetat, sînt vicleni. Pregătește-ți un pietroi. Cum vezi unul, zdrobește-i capul. Și a mai spus o dată, rostind răspicat fiecare cuvînt: Zdrobește... capul... șarpelui.

Îmi bătea inima și-mi simțeam sîngele trăgîndu-se din obraji, adunîndu-se acolo de unde ea se silea să-l alunge. Grădina nu mai era frumoasă.

— Așa am să fac.

Nu-mi recunoșteam vocea.

— Bine, bine, a spus bunicul și s-a depărtat cu mîinile la spate, călcînd rar și apăsător.

Nici nu pierise bine pe după pomi, că un rîs subțirel mi-a ajuns la urechi și Prietenul și-a scos capul de după un bolovan, susurînd:

— Atotștiutorul...

— Încetează, am spus. Oricum, e bunicul...

Dar el se tăvălea prin iarbă, sălta și pleznea din coadă. Descria cercuri de flacără verde, de flacără albastră, și rîdea. Era atît de caraghios că nu m-am putut stăpîni și am rîs cu el, am rîs, și grădina a redevenit frumoasă. Numai șopirla nu mi s-a mai cățarat de atunci pe frunte, iar pierderea răcoroasei diademe a trupului ei e cea dintîi părere de rău de care-mi amintesc. Apoi zilele au urmat, darnice în făgăduieli și minuni.

Prietenul era dibaci să nască jocuri. Broaștele și păsările își repetau cîntecul, melcii nu-și făceau nici odată casele altfel decît le făcuseră, iarba și florile erau mulțumite de eterna lor înfățișare, pietrele depăneau mereu aceeași poveste. Poate că dacă el n-ar fi fost, m-ar fi mulțumit cîntecul, formele, culorile și povestea. Dacă m-aș fi păstrat, egal cu mine ieri și mîine, ca țestoasa

refugiată în incoruptibila carapace a clipei, dilatată la dimensiunea vieții, aș fi rămas, poate, copilul din lumea verde a monotonei purități și n-aș fi bintuit și astăzi de nostalgia grădinii pierdute. Aș fi fost în stare? Oh, aș fi fost, fără îndoială, în stare. De ce m-ar chinui altminteri duioșia cu care îmi amintesc că am cutreierat grădina, că și eu am cunoscut grădina, că a fost o vreme cînd făceam parte din grădină ca pomii și pietrele și furnicile, respirînd cu nevinovăție și primindu-i darurile de sunet și culoare? Și, mai ales, de ce n-o pot uita?

Dar m-a căutat în universul candorii și mi l-a deschis pe cel al îndoielii.

— Mulțumirea ucide, a spus. Sînt nemuritor.

Mă învăța că broaștele pot să zboare și ierburile să fie albastre.

— Unde ai văzut una ca asta?

— Sub pleoapele mele, spunea.

Punîndu-mă să răstorn bolovanul de după care se ivise atunci cînd l-am păcălit pe bunicul, îmi arăta larvele, gîndacii și rîmele. Nimeni nu se pricepea mai bine să străpungă bășicile iluziilor, să hîrșie poleiala fațadelor.

— Cîtă liniște, șopteam, închizînd ochii.

— Nu poate fi liniște, răspundea și, într-adevăr, tunetul bubuia îndată.

Nici cînd coroanele pomilor nu se zbuciumaseră mai desnădăjduit, nici cînd iarba nu era mai sălbatec culcată la pămînt și nu cădeau atîtea păsări din cuiburi. Sau:

— Aseară am rîs cum n-am mai rîs de mult, spuneam. Mihail a adus un pui de urs, care juca după cum îi cînta.

— Știu. De o lună îl silește să joace pe jăratec.

Alergam să cercetez etichetele ursulețului și le găseam rănite. Nu l-am prins o singură dată mințind, deși își spunea Amăgitorul, așa cum își spunea Neadormitul, Vicleanul, așa cum își spunea Oropsitul, Singuratecul, Prietenul, așa cum își spunea Iscusitul. De asta n-am uitat ziua cînd mi-a destăinuit taina cea mare.

Era ultima zi de vară. Simțeam împlinirea toamnei și așteptam desăvîrșirea vălurilor ruginii, în care-și oferă

darurile. O mare recunoștință urca în mine, ca hohotul de plîns al fericirii.

— Fie și numai pentru că a sădit grădina am să-i mulțumesc toată viața, am spus.

— Cui ?

Am ris, mîngîind capul ager, cu sclipiri de nestemată și oțete.

— Numai tu poți pune asemenea întrebare. Amăgitorule !

— Nu, a spus. Cui ai să-i mulțumești toată viața ?

— Bunicului, bine înțeles.

— E timpul să afli, a spus.

Nu pot uita cum țîrîiau cosașii.

— Să afli, ce ?

Și-a înălțat capul și a împietrit pentru o clipă, închizînd ochii. Apoi :

— Eu am sădit grădina, a spus. Am născocit fiecare fir de iarbă, frunzele și florile, și așa mai fi născocit și altele. Am făcut jivinele cu viață în ele, păsări, dobitoace, tîrîtoare și fiare, toate după soiul lor, și așa mai fi făcut și altele. Dar bunicul a găsit că sînt prea multe și a început să se plimbe împreună cu Mihail prin grădină, mînios că iarba e verde, că vrabia zboară și piatra stă locului. „Destul“, a spus. Și l-a chemat pe tatăl tău, care a strigat : „Asta e iarbă, asta e vrabie și asta e piatră !“ Era om în toată puterea cuvîntului și se minuna ca un copil, descoperind iarba și vrabia și piatra. „Da, da, a spus bunicul, așa e. Iarbă, vrabie și piatră“, iar Mihail îi îngîna și bolborosea, repetînd după ei cuvintele... Mă bucurasem de toate cel dintîi, eu le făcusem și eu încercasem culoarea potrivită, unghiul aripilor și tăria stîncii, dar cînd i-am văzut lîngă ceea ce se putea face mai bine mi s-a întors inima pe dos și am născocit urzica și țințarul și...

— Taci, i-am poruncit. E prea de tot ! Oricine știe că bunicul a sădit grădina. *Și a sădit bunicul o grădină în Pardoși, spre Răsărit...*

A ris și s-a zvîrcolit în iarbă, dar mi se părea că o mare desnădejde îl face să se zbuciume. Știam că nu minte. Mă uluia aberația proferată calm. Nu înțelegeam.

Mă pregăteam să-i pun unele întrebări cînd Mihail s-a ivit lîngă noi.

— Dă-mi drumul !

Așa cum se zvîrcolise în iarbă, Prietenul se zbătea acum în pumnul lui Mihail. Nici n-apucasem să bag de seamă cînd se lăsase prins.

— Cred că bunicul are să-ți spună două vorbe... Și ție, s-a întors către mine. „N-am văzut un șarpe de cînd tot umblu prin grădină“, hai ?

Fața lui frumoasă, mască pe care de obicei doar ochii de guzgan păreau vii, strălucea de mulțumire.

— Iscoadă ! gîfîia Oropsitul. Slugoiule !

Dar nu izbutea să se desprindă din pumnul, pe care vinele nici nu se umflaseră.

— Lasă-l, Mihail, m-am rugat. Nu mi-a făcut nici un rău. Nu-i veninos. Nici n-am prins de veste că-i aici...

— N-ar fi trebuit să-ți îngăduie să pui piciorul în grădină, mîriia Mihail. Dar e prea bun. „Așchia nu sare departe de trunchi, i-am spus. Așa, mic cum e. te duce de nas !“ „Ești mîna mea dreaptă, a răspuns, dar mîna nu știe ce gîndește capul“. Am tăcut. Eu știu să tac. Dar acum țin în pumn dovada. Pentru că văd mai departe decît vă închipuți...

Bătută în nestemate, dovada nu se mai zbătea. Trupul Iscusitului părea, în pumnul lui Mihail, un somptuos arc lipsit de coardă.

— Îți amintești ? a susurat atunci Oropsitul. Pășeam amîndoi în lumină. Păsările ciripeau ca acum și el adormise în picioare, sprijinit de trunchiul mărului. Frunzele secretau liniște și umbră. „Ce-ți dorești ?“ am întrebat, și tu ai spus : „Să stau veșnic la picioarele lui“. Îți amintești ?

— Am întrebat și eu : „Dar tu ?“ N-am să uit nici odată cum ai strigat : „Să pot gîndi !“ „Mai încet, am spus, îl scoli din somn..."

— Fiecare dintre noi și-a împlinit dorința...

— Unde ai ajuns ! Fugărit, alungat de pretutindeni...

— Dar liber ! a strigat Iscusitul, zvîcnind cu atîta putere că Mihail s-a clătinat, gata să cadă.

Am bătut din palme crezînd că izbutise să scape, trupul scăpărător se răsucea însă la fel de neputincios în pumnul lui Mihail.

— Prostule, a ris ajutorul bunicului, n-ai fost și nu vei fi liber niciodată!

Mi se rupea inima și-mi doream o minune, să mă aflu eu în strînsoarea pumnului, iar Prietenul să poată luneca leneș printre ierburile bine mirositoare.

— Poate că ai dreptate, Mihaile, a spus, tu ai întotdeauna dreptate, dar ce pot face? Fără vlagă afirm, uite, și nu mai am cuvinte... Fie-ți milă și descleștează pumnul. Cum să lupt, Mihaile, și cum să încetez a lupta, cînd ăsta mi-e rostul? Fie-ți milă și iartă. Am să plec departe. Am să uit grădina și speranțele crescute la umbra pomului. La umbra pomului. Mihaile, mereu la umbră, în umbră, înțelegi ce înseamnă?... Iartă și descleștează pumnul. Nu spune nimic. Nici o vorbă, Mihaile, știu că ți-e silă să vorbești cu mine și nu-ți cer să spui nimic. Atît te rog : tăcut, așa cum ai milui un cerșetor, descleștează pumnul... Descleștează pumnul, Mihaile!

Lacrimile îmi curgeau pe față și nu le ștergeam. Pri-cepeam că grădina nu va mai fi niciodată frumoasă, că nimic nu mai poate fi frumos. Un călcîi uriaș îmi apăsa grumazul. Toate păsările ciripeau.

— Destul, a spus Mihail.

Și m-a apucat de mînă. Nu puteam crede că străbat fermecata mea lume verde. Dar nu mai era ea. Mă lăsam greu și Mihail mă tira, sigur de el și de dreptatea pe care o personifica. Eu nu eram sigur. Nu mai eram sigur de nimic. Tîrît împotriva voinței mele, mi se părea că trebuie să mă prăbușesc, că drumul prin ierburile care-mi biciuiau picioarele coboară și mă tot împiedicam, mirat că pămîntul se mai întinde neted. Oropsitul tăcea.

— Am spus întotdeauna că ești prea bun, a rostit triumfător Mihail și, cînd am ridicat privirile, l-am văzut pe bunicul.

Stătea rezemat de trunchiul mărului, în inima părții îngrijite a grădinii. Niciodată nu mi se păruse atît de înalt.

— *Ci șarpele era cel mai viclean dintre toate fiarele cimpului*, a spus calm bunicul.

Neobișnuit de calm, Mihail își întinsese brațele și ne înfățișa pe amîndoi la judecată. Sub măr era umbră, dar razele se strecurau printre crengi și pete de lumină jucau pe barba albă. Ca niște ochi. O mulțime de ochi, clipind.

— Am să plec, a vestit Singuratecul.

— Du-te, Mihaile, a spus bunicul.

— Eu?

Nu se așteptase. Nici eu.

— Da, tu. Du-te.

Mihail l-a privit o clipă, dar și-a plecat fruntea și, fără o vorbă, mi-a lăsat mîna și l-a așezat pe Oropsit pe iarba tunsă. S-a retras d-a-ndaratele, ca și cum ar fi nădăjduit că bunicul va face totuși o mișcare, îngăduindu-i să rămînă, apoi a pierit printre trunchiurile pomilor. Nici unul dintre noi nu s-a clintit. Bunicul s-a uitat la mine.

— Așa dar, ai mințit.

Nu ridica glasul. Era vocea lui din zilele cînd povestea cum sădise grădina și m-a mirat mîndria ascunsă în cuvinte, aceeași mîndrie. Nu părea supărat.

— Ce-ai fi vrut? a întrebat Prietenul, din iarbă.

Nu i-a răspuns și m-am simțit deodată puternic. Dacă ar fi fost supărat...

— Totul e o minciună, am izbucnit.

Mărunt, îmi dădeam capul pe spate.

— Ce anume?

Simțeam că știe la ce mă gîndesc și se distrează. Asta m-a făcut să-mi pierd capul. De fapt, eram un copil, înțelegeam totul pe jumătate. Chiar dacă par a-mi aminti acum așa cum numai un adult își poate aminti, atunci eram un copil. Nu știu bine ce-i amintire și ce întregesc, poate că lucrurile s-au petrecut altfel, cu siguranță că altfel s-au petrecut, mai simplu, dar straturile amintirilor se întrepătrund și nu le pot izola. „Ce anume?” întrebuse bunicul.

— Totul, de la început. Mai întii... grădina. El a făcut ce se vede, el, Iscusitul!

— Cum poți spune una ca asta? a zîmbit bunicul. Zîmbea. Nu-mi venea să cred că buzele roșii i se întind printre albele tufe ale mustății și bărbii. — N-ai învățat, de cum ai fost în stare să înveți: *și a sădit bunicul o grădină în Pardoși, spre Răsărit...*? Nu ți-au repetat cu toții, ori de cîte ori i-ai întrebat: *și a sădit bunicul o grădină...*?

— Dar nu-i adevărat!

— Mă uimești, băiete. Să fiu eu și să fie toți ceilalți atît de mincinoși?

Zîmbea și se juca cu mine ca un motan mare cu un biet șoricel.

— El a sădit grădina, am repetat, gata să plîng. El, el!

— Nu știu ce pui la cale, dar am să aflu, a spus Prietenul.

Își ridicase din iarba capul gingaș și părea tot un odor fără preț, minune ageră și suplă. Lîngă el, mare și butucănos, bunicul semăna cu un idol cioplit în vechime.

— Încă nu ți-a venit rîndul, a rostit, la fel de liniștit, și abia atunci am înțeles cită siguranță și putere erau în faptul că nu se arăta supărat. Mi s-a făcut frică.

— Tu, s-a întors către mine, du-te acasă. Nu mai ai voie să intri în grădină. Vom mai vorbi diseară.

Mi-am privit îngrozit prietenul. Nemișcat, cu ochii în ochii bunicului, nici nu mă lua în seamă. Nepăsarea lui m-a durut mai mult decît hotărîrea care mă izgonea din lumea verde, știa că acum iubesc grădina din pricina lui, știa că nu ne vom mai vedea și nu făcea o mișcare. Mi-am amintit că unul dintre numele pe care singur și le dădea era Amăgitorul. Ceva s-a sfîrșit în mine. Mi-am mușcat buzele și m-am răsucit pe călcîie, apoi am alergat printre pomi.

Singur. Lacrimile mă înneceau. Nu mai vedeam aleea și goneam, izbindu-mă de trunchiuri. Durerea dinăuntru era făcută din prăbușire, din teamă și ură. Pierdusem tot. Strigam și mă lamentam în gura mare, totul era ostil, de la Scăpărătorul care-mi înșelase dragostea, pînă la trunchiurile pomilor. Cu amara voluptate a suferinței

fizice, îmi simțeam fața însîngerată de odioasa lor realitate și mi se părea că, la nesfîrșit, îmi izbesc fruntea de trupul Amăgitorului, repetat ca o pedeapsă, ori încotro mă aruncam orbește.

Am alergat multă vreme prin grădină. Lunecam și mă loveam de pietre. Crăcile mi-au sfișiat cămașa. M-au înțepat albinele și păsările m-au mînjit cu alba lor murdărie. Urzicile-mi biciuiau picioarele, spini mi se infingeau în palme. Ca o multiplă ființă servilă, grădina mă renegase, lupta să mă expulzeze. Eram doar un copil, dar puneam totul în mișcare pentru a executa sentința bunicului și am înțeles că, dacă mi-ar fi trecut prin minte să-i înfrunt voința, grădina m-ar fi silit să mă supun. I-am primit hotărîrea cu un nou potop de lacrimi. Apoi, istovit, m-am îndreptat spre casă.

— Și tu...? a strigat mama, dînd cu ochii de mine.

M-a strîns la piept și am simțit cu desnădejde mi-reasma grădinii, de care nările-mi erau încă pline. Trupul mamei miroase întotdeauna așa. N-a mai spus nimic și mi-am dat seama că nu va fi nevoie să-i povestesc ce se întîmplase.

— E tot atît de frumos? a șoptit.

Dar atunci a venit tata.

— Ce-ai pățit? a întrebat.

Mîinile-i atîrnau moi.

— Nimic, a căzut din pom, a spus mama.

— Ce pom? a întrebat tata.

— A, nu, a spus mama. Un pom...

— Nu te mai astîmperi, a spus tata.

— Mă duc să-l spăl, a spus mama.

— E destul de mare să se spele singur.

— Nu vezi în ce hal e? Să nu-l vadă bunicul, te pomenești că se supără.

— Crezi? O.K., du-te și-l spală.

Tata a intrat în birou și noi am urcat scara. Treptele de lemn trozneau. Numai cînd mama a închis ușa, am spus:

— Mai bine era mai puțin frumos!

— Taci, a spus mama. Dezbracă-te.

Buzele de gumă se mișcă neauzit. De cînd se mișcă?
Și, deodată:

— Dezbracă-te, spun limpede, dezbracă-te...

Alba platformă a rămas goală și nu știu cînd a dispărut gingașa siluetă.

— Dezbracă-te, spune omul cenușiu, dar eu sînt gol pe dinăuntru, e atîta vreme de cînd sufletul mi-a fost dezbrăcat.

Lumini se aprind, se sting.

— Ce mai aștepti?

Îmi vine să rîd. Nu aștept nimic. El așteaptă.

— Și dacă nu vreau, Mihaile?

A tresărit.

— Ah! spune. Așa dar... Degeaba, totul e pregătit. Și mesagerul a plecat.

Mesagerul? N-a fost un înger. E adevărat, a plecat. Mesagerul cui? Aș fi plecat și eu cu el undeva, departe.

— Cînd a plecat?

— Adineauri. Ești gata?

A stins lumina lămpii de masă. Am rămas în întuneric și numai acolo, în fundul încăperii, luminile se aprind, se sting. Colorate. Ca niște baloane de fiere și singe. Ca niște baloane urcă, unele încet și altele repede, urcă și, cînd se izbesc de tavan, dispar. Sau trec prin tavan? Altele le iau locul. E frumos ca un joc cu bile colorate, bile cunoscute, uitare, regăsite. O ceață mi se pune pe ochi și-n perdeaua lăptoasă...

...bile irizate, globuri în care filfiie, ca voalurile grațioase ale unor pești exotici, enigmatice substanțe înzestrate cu viață fragilă. Am închis ușa grea, înaltă cît peretele și ferecată ca o poartă de cetate. Parcă pătrundeam într-un muzeu. Mese lungi, înguste ca niște teighele, împărțeau în cîteva culoare paralele spațiul imens. De cîte ori am intrat aici mi-am simțit nimicnicia.

Viața care îmbrăcase pe dinafară zidurile își trimitea franjurii în dreptul ferestrelor și lumina din marea sală era verzuie, ca într-un acvarium. De o parte și de alta a ferestrelor, pe mese cu tăblii de marmură albă, aștep-

tau neliniștitoare suporturi metalice purtînd degetele eprubetelor, alambicuri răsucindu-și gaturile transparente, mojure încăpățîinate, sticle pline cu prafuri și lichide, al căror nume ciudat figura pe etichete însemnate cu litere mari și cifre mărunte. Sus, sub arcadele bolții, se mișcau într-una aripile uriașe ale unui monstru în-lănțuit, condamnat să se zbuclume acolo în eternitate. Zi și noapte vislea în gol, cu gemete și scrișnete pe care Mihail le potolea o dată pe an, cînd urca în pod și turna ulei peste încheieturile fiarei. Mă temeam de răzbunarea balaurului de sub boltă și nu îndrăzneau să-mi ridic privirile.

Pe mesele lungi și înguste se aflau, unele peste altele, cutii de sticlă și globuri colorate așezate într-un surprinzător echilibru. Mi se părea că pînă și cu răsufierea aș putea dărîma neverosimila construcție, miracol de arhitectură transparentă, așa că-mi țineam palma în dreptul buzelor. Respirația fierbinte îmi încălzea ritmic pielea și, fără să vreau, ajungînd să-mi sincronizez răsufierea cu gemetele monstrului care-și agita peste capul meu paletele, mă identificam cu el, ceea ce îmi dădea un straniu simțămînt de teamă și culpabilitate. Nu știu ca vreunul dintre fragilele recipiente ce închideau uluitoare mostre de gingășie să se fi clintit vreodată și, cu atît mai puțin, să fi lunecat de la locul lui, fărîmîndu-se pe cimentul verde și risipînd prețioasele substanțe pentru obținerea cărora bunicul și Mihail sacrificau generații de iepuri și șoareci. Cuștile animalelor se aflau într-o altă încăpere, legată de marele laborator, dar prezența lor se făcea simțită prin efluvii din jurul nenumăratelor cuburi și bile de sticlă. În laboratorul bunicului, frumusețea mirosească pestilențială.

Din pricina asta, pe semne, nu mă puteam într-adevăr bucura de gelatinoasele rețele aurii evoluînd în catifeaua unui lichid negru, de efervescența mărgelilor multicolore susurînd în masa unei materii cristaline, de irealul joc de lumini al grăunțelor vii închise în paralelipipedul albastru, de multipla feerie răspîndită în recipientele straniu adunate, ca și cum prin alăturarea lor s-ar fi urmărit călcarea sistematică a raporturilor firești, re-

glementind proporțiile dimensiunilor și ale formei. La hotarul dintre viu și inert fragilul lua înfățișări seducătoare, dar mirosul dejecțiilor trăda formula unei amăgitoare alchimii, denunța caracterul grotesc al încercării de a converti putrescibilul în inefabil. O imensă înșelăciune, o lamentabilă scamatorie era pusă la cale în laboratorul bunicului. Nu speram să aflu vreodată țelul pentru atingerea căruia sporea mereu numărul bizarelor mostre ale unor imposibile forme de viață, dar mă teamă instinctiv și descopeream confirmarea vagilor mele aprehensiuni în contemplarea lentilei negre care pulsa ca o inimă, a florii indigo zbatându-se moale între pereți de sticlă, a mîinii roșii cu degete albe ce se crispau pentru a se relaxa, se crispau și se relaxau mecanic, inutil, într-o perpetuă și sinistră caricatură a gestului uman, tot atît de monstruoasă ca salamandra cu două capete și broasca fără picioare gîfîind în spațiile de sticlă ce le fuseseră atribuite. Nu înțelegeam, eram înfiorat, și nu scăpam totuși prilejul de a mă furișa printre substanțele fără nume, ce exercitau asupra mea o invincibilă fascinație.

Ciudat, bunicul nu m-a izgonit niciodată, deși, îndată ce mă vedea, Mihail începea să mîrîie ca un ciine de pază. Nici mamei nu-i plăcea să afle că zbovesc între pereții laboratorului, una dintre puținele împrejurări cînd era de aceeași părere cu Mihail, ceea ce mi se părea uluitor. Tata, în schimb, nu se sinchisea, odată ce aflase că bunicul mă îngăduie lîngă el. De altfel nu se sinchisea de nimic. Spunea *da* sau *nu* și nu se aștepta să primească răspuns. Vegeta în mijlocul nostru, atît de nehotărît, absent și docil doar la îndemnurile bunicului, încît uitam uneori că face parte din familie.

Vestita noastră familie! Doar cele cîteva sute de suflete din Pardoși o cunoșteau, dar printre ele era, într-adevăr, vestită. Între dealurile ce ne înconjurau, ca niște străvechi metereze, se vorbea despre ea. Oamenii își povestiseră tradițiile noastre ciudate de atîtea ori, înflorindu-le și compensînd ceea ce viața lor riguros reglementată nu putea furniza pe planul extraordinarului, încît împrumutaseră ceva din nobila naivitate a legendei.

Alături de atîtea familii, cărora timpul le-a risipit amintirea, Atrizii, membrii gîtei Iulia sau Ptolomeii trebuie să fi împlinit la vremea lor, printre altele, aceeași inevitabilă funcție socială. Mă gîndeam uneori că, o dată cu familiile dispărute, au pierit legende mai semnificative decît isprăvile războinice ale măruntelor căpetenii semi-barbare din Mycene și amănuntele nefericirilor domestice care-i stinseseră viața în umezeala unei băi întunecoase. Oare acum 3500 de ani mulți oameni cunoșteau numele lui Agamemnon? De ce a supraviețuit atunci, mă întrebam, însuflețind în asemenea măsură un diletant de geniu încît l-a îndemnat să păsească pe urmele de mult acoperite și uitate ale Atridului, cu obsesia de a descoperi palatul în care trăise și fusesse ucis, cetatea de peste mare pe care a pustiit-o și mormîntul în care craniul îi albea, sub masca de aur? O întîmplare, îmi răspundeam, pusese faptele la îndemîna unui aed, o alta a apărut epopeea de soarta miilor de suluri dispărute, pe care alții însemnaseră alte tradiții. Cine mi-ar fi putut spune că familia noastră n-avea să se bucure și ea de o la fel de binevoitoare ocrotire a hazardului?

Pardoși, denumirea unui podiș, devenise numele satului întemeiat între dealurile care-l limitau. Generoși, localnicii îi botezaseră munți. Cariere primitive extrageau piatra care lua drumuri necunoscute și, pe măsură ce dealurile erau atacate, podișul cucerea un teren pietros, sterp în ciuda rîului tăind în două satul. Era sărăcie la Pardoși. Dar oamenii izbuteau să trăiască și rari erau cei ce plecau, ducînd cu ei nostalgia platoului natal, albă farfurie ridicată spre cer. Nu știu ce virtuți avea podișul, aer, climă, liniște și explozii la carieră, dar amintirea lui m-a urmărit și pe mine atunci cînd m-am aflat departe și nopțile mă aduceau cu regularitate în peisajul netered, străjuit de zimții inegali ai celor șase dealuri. Uneori mă surprindeam asemuindu-l cu o capcană.

Eram rupți de lume. Calea ferată nu se încumetase să sape munții și să zvîrle punți peste nenumăratele prăpăstii ce ne înconjurau. Lumea se întindea dincolo de dealuri și tata, de pildă, fusesse o dată în lume. De acolo venise și mama, pentru a nu se mai înapoia niciodată.

Bunicul nu se mai deplasase de nu se știa când și numai Mihail o pornea la uriașe răstimpuri, trecea Muntele Orbului și poposea în cel dintâi târg. Era o călătorie pe care o comentam în mine îndelung, deși vorbele lui zgîrcite nu mă ajutau mai de loc. Sau, poate, tocmai de aceea.

— Mihail pleacă mâine în zori, vestea bunicul.

Eram strînși în jurul mesei de seară.

— Da? întreba tata.

Firește, nimeni nu-i răspundea. Tatii nu i se prea răspundea, în genere.

— Asta nu înseamnă că...

Bunicul nu-și isprăvea fraza, dar mama se roșea și spunea repede:

— Cred că nimeni nu s-a plîns, în ultima vreme...

— În ultima vreme, o îngîna amenințător Mihail.

— Se întoarce pe seară, încheia bunicul.

Mă uitam la mama și-mi venea să plîng. Niciodată nu mi se părea mai frumoasă decît în clipele cînd afla că Mihail urmează să lipsească de acasă. Părul arămiu prindea să-i scapere și parcă o viață independentă îl făcea să tresară. Ai fi zis că se moaie și respiră într-un ritm al lui, altul decît cel ce legăna catifeaua smeadă a pieptului. Ai fi zis că se trezește din somn. O dată m-am apropiat și l-am atins cu vîrfurile degetelor, dar am scos un țipăt. Ceva a pîrîit, un fluid electric îmi străbătuse brațul.

— Prostule! a șoptit mama, depărtîndu-se.

Am început să plîng. Încurcată, își frămînta mîinile fără a cuteza să se apropie. Tata nu-și ridica ochii din farfurie.

— Vin la bunicul, a spus bunicul.

Nu mă chema niciodată cînd eram vesel, cînd alergam de colo-colo, nu mă chema cînd încercam să mă joc.

— Întotdeauna cînd plîngi să vii la bunicul, spunea.

Mă lua pe genunchi și-mi dădea voie să-i despic barba. Mă înfășuram în șuvițele calde mirosînd a iepure și plîngeam ca o vietate măruntă, zbătîndu-se la pieptul lui. De mult băgasem de seamă că-i place cînd plîng. Nu făcea o mișcare, abia răsuflea. Și-l simțeam încordat, atent să nu scape nici un suspin.

— Mă duc să pregătesc ce se cuvine, rostea într-un târziu Mihail.

— Drum bun, spunea tata.

Mă uitam la mama și nu voiam să plîng, văzînd cît e de frumoasă și știînd că tocmai acum era inaccesibilă. Atunci surprindeam, ațintită asupra-mi, privirea bunicului.

— E frumoasă mama, spunea cu un zîmbet înduioșat.

Ca să nu izbucnesc în lacrimi, mă duceam în odaia mea și mă sileam să adorm. Călătoria lui Mihail, părul viu al mamei și zîmbetul bunicului se contopeau într-o halucinantă imagine. Iată, Mihail e pe drum. Drumul are culoarea frunzelor de toamnă și se mișcă, drumul se mișcă și Mihail stă pe loc deși înaintează, deși e împins de tresăririle ondulate ale drumului. Părul mamei ondulează sub tălpile lui. E călcat în picioare și suferă, doar știu că Mihail poartă ghetete potcovite. Cu ele strivește mătasea ruginie. Strig și plîng, întinzîndu-mi brațele pentru a-l apuca, vreau să mă agăț de el dar a ajuns departe și, ca să-l pot opri, ar trebui să calc la rîndul meu peste pletele chinuite. În dreapta și în stînga nu se află nimic, niște hăuri, niște bucăți de cer, singurul drum e părul mamei întins pînă-n zare ca o fragilă punte pe care nu pot, nu vreau, nu sînt în stare să calc. În fund se profilează o fantasmă tentaculară, un monstru inform spre care Mihail se îndreaptă, și știu că asta e lumea. Zîmbetul bunicului acoperă imaginea, cerul de deasupra nu era decît fața lui și mă pierd în pădurea albă a bărbii, hohotînd, singur, desnădăjduit. Apoi totul începe să se legene, mă clatin și:

— Băiatul meu, spune mama.

Mă deșteptam în brațele ei, respirînd mireasma grădinii. Părul desfăcut se revărsa, mîngîindu-mi obrazii.

— Mihail, șopteam, cu ghetete...

— Ssst, a plecat. Mama e fericită. Dormi...

Cam așa decurgeau și întoarcerile lui Mihail din lume.

Nu primeam scrisori și nici vizite, dacă nu pun la socoteală timidele apariții ale unuia sau altuia din sat. Dar satul însuși nu primea vizite. Flăcării plecați la armată se înapoiau cu cîte un obiect nemaivăzut, care

făcea ocolul tuturor caselor înainte de a se întoarce pentru totdeauna la cel ce-l adusese. Numai că atunci era de obicei stricat, nu mai interesa pe nimeni și-și încheia cariera într-un șopron.

De la soldații lăsați la vatră am aflat că în lume e totul altfel decât la noi. Se descurcaseră greu în haosul lumii, unde se cuvenea să te porți cu băgare de seamă. Numai militarii aveau buna cuviință de a se saluta. Cei-lalți treceau unii pe lângă alții fără o vorbă și, dacă salutai o femeie, riscai să fii luat drept necioplit.

— De ce? întrebam, iar ei îmi răspundeau, ridicînd din umeri:

— Așa... dacă-i totul cu capul în jos...

— Nu se poate, ziceam, dar ei îmi dovedeau că în lume nu se auzise nici de isprăvile bunicului. — Cum? Vreți să spuneți că nu știu nimic, nici: *Și a sădit bunicul o grădină în Pardoși, spre Răsărit...*?

Părea de necrezut. Se jurau că nu mint. Tocmai cînd se mai obișnuiau cu ciudățeniile lumii, se întorceau la Pardoși, reîntrau în rosturile lor și se sileau să uite cît mai repede tot ce apucase a se lipi de ei, gînduri și gesturi și întrebări. Pe seară, sub coroana nukului din curte, se regăseau în încîntarea cu care își repetau legendele doldora de un farmec absent din înțelegibilele zvonuri culese de prin lume. *Și a sădit bunicul o grădină...*

— Stai, ce știi despre bunicul?

Era singurul domeniu pe care incertitudinii și-l mai disputau. Încolo, totul fusese lămurit de mult, nimeni nu era frămîntat de îndoieli pentru că povestea se știa în amănunt, așa cum se desfășurase, așa cum încă se desfășura sub ochii tuturor. Fiecare-i putea lua celuilalt vorba din gură întregind un episod și dezacorduri nu se pomeniseră sub coroanele nucilor atunci cînd povestea evoca cele petrecute după. Dar era deajuns ca un circotaș să spună *stai, ce știi despre bunicul?* că o mare nesiguranță își făcea loc în sufletele jinduind după certitudini. Unul zvîrlea vorba că, descoperind o comoară, bunicul fusese nevoit să fugă din țara lui, unde zilele-i erau amenințate.

— Cine l-ar putea amenința, și cum? Nu, presupunea altul, coboară dintr-un neam de prin părțile noastre. Soarta a fost fără milă cu el și vitregiile vremurilor l-au risipit, mîinîndu-i vlăstarele care încotro. Doar după vecuri de peregrinări prin ținuturi atît de depărtate că nici numele nu le-a răzbit pînă la noi, i-a fost dat bunicului să se întoarcă la vechea vatră.

— Oare? Îmi amintesc că tata zicea...

— Mama mea a auzit o dată...

Pe teren incert, tradiționalele istorii dospiseră așa cum nici o certitudine nu le-ar fi îngăduit. De mirare era faptul că noi, chiar descendenții bunicului, nu știam mai mult. Poate pentru că era atît de bătrîn, cu siguranță cel mai bătrîn om din Pardoși, și nu-i plăcea să vorbească decât despre faptele lui, niciodată despre întîmplările prin care trecuse, nimeni nu știa cum se ivise în sat. Toți îl apucaseră acolo, împrejurare ce conferea legendelor o ciudată și vagă vechime. *La început*, se spunea, înțelegîndu-se prin asta epoca mitică a sosirii bunicului, epocă fabuloasă, mereu împinsă într-un trecut a cărui labilitate nu mai supăra de mult. Egal cu sine, de neînchipuit ca băiat, adolescent sau bărbat în toată firea, bunicul devenise veșnic. Și bun comun. De la copii la bătrîni, toți îi spuneau bunicul și rosteau vorba cu dragoste și teamă și respect. Bunicul.

Și a sădit bunicul o grădină în Pardoși, spre Răsărit... era una dintre legende, a cărei acțiune se plasa *la început*. Pe platoul sterp prezența unei grădini se cerea explicată și legenda dăruia amănunte din belșug. Cunoscute, fazele succesive ale muncii bunicului deșteptau de fiecare dată o încîntare identică. Era aceeași bucurie, mereu proaspătă, cu care se amintea că *o apă ieșea din Pardoși ca să ude grădina și de acolo se despărțea în patru brațe*, lucru bine cunoscut tuturor. Pe lângă realitatea tangibilă a grădinii, cuvintele acestea dădeau legendei amprenta faptului incontestabil, căci toți hoinăriseră de-a lungul celor patru rîulețe ce se strecurau printre dealurile înconjurînd podișul și însăși pomenirea lor sancționa întregul. Urma îndată faimoasa poveste a pomului.

Clătinînd din cap, aminteau cît îi dăduse puietul de furcă bunicului. Era un pomișor firav, care avea nevoie de scutece, ca un sugaci. Îl altoise cu celălalt soi de măr și se străduise luni de zile să potrivească soluția în stare să-l apere de dăunători. Toate furnicile, omizile și goan-gele grădinii se năpusteau asupra puietului, de parcă ar fi știut că nu-i de o seamă cu ceilalți, că seva-i e mai înviorătoare și lemnul mai dulce. Văzduhul se întuneca din pricina stolorilor venite să se înfrupte din trupurile sutelor de fluturi așezați unul lingă altul pe trunchiul subțire și pe ramuri. Nemaivăzută arătare, pomișorul fremăta din mii de aripioare pestrițe, a căror vibrație continuă articula un zumzet de motor. Viu de viața stră-ină palpitînd în mozaicul fragil al aripilor albe, albastre, roșii sau negre, părea o făptură desprinsă din feeria somnului, gata să părăsească grădina pentru a se avînta în visul din care fusese exilată. Norul păsărilor îi răpea lumina soarelui, tremurătoarea platoșă a fluturilor îi răpea aerul, iar bunicul se lupta cu păsările și cu fluturii. Soluțiile pe care le născocise n-aveau putere sau răneau coaja fragedă. O crenguță s-a uscat într-o noapte. Glasurile povestitorilor deveneau mai grave pe măsură ce evocau strădaniile bunicului, nevoit să neglijeze grădina de dragul unui singur pomișor. Tot ce făcuse părea sortit pieririi. Mihail îl ajuta să păstreze în viață puietul. Din fericire, tata se întorsese tocmai atunci.

Nu înțelegeam pricina pentru care bunicul îl trimisese în lume, căci legenda era eliptică și nu-mi îngăduia să pătrund taina ciudatelor cuvinte după care bunicul îl făcuse *după chipul său, după chipul bunicului l-a făcut, bărbat și femeie, l-a făcut*. Nu înțelegeam cum putea fi cineva bărbat și femeie, ca un scaun două scaune sau un zmeu două zmee, deși Oropsitul din împărăția verde suierase cîndva că bunicul nu va izbuti niciodată să facă ce dorește. *Poate doar monștri, după chipul și asemănarea lui*, adăugase, iar mie mi se păruse atunci că iepurele cu barbă albă mustăcea în taină, șoptind niște vrăji din care se închegau ciudate făpturi schiloade, de felul celor din cuburile de sticlă. Așa-l făcuse poate și pe tata, care se purta stingherit, vorbea rar și nu prea

era ascultat nici cînd se hotăra să deschidă gura, de parcă toți ar fi știut că vorbele lui nu puteau avea greutate, că nu era în măsură să le dea nici greutatea celui mai simplu și mai scurt cuvînt omenesc. Ca și bunicul, dar lipsit de tulburătoarea lui măreție, tata era o ciudățenie, un scaun două scaune.

Dar se înapoiase schimbat, mai sprinten și mai sigur de el, ca și cum *lumea* sau cineva de acolo l-ar fi curățat de tot ce apăsă asupra lui, îngăduindu-i în sfîrșit să semene cu oricare dintre oamenii pămîntului. Iar bunicul s-a bucurat și *l-a pus în grădina din Pardosi ca s-o lucreze și s-o păzească*, deși tata nu se întorsese singur.

Povestitorii își luau vorba din gură, dornici care mai de care să slăvească frumusețea mamei, iar tot ce spuneau acum suna a cîntec. Am băgat de seamă că femeile se întreceau în primul rînd să-i laude trupul, pomenind cu o ciudată nerușinare amănunte care mă făceau să roșesc, pe cînd bărbații se lăsau furați de magia unei evocări pure și cuvintele lor păreau volute, imateriale șuvițe înălțîndu-se din arderea totală a patimei. Nici una dintre cele ce vorbeau nu putea fi văzută în întunericul masat sub coroana nukului și cuvintele țîșneau de pe buzele femeilor cu o libertate pe care lumina ar fi împiedicat-o, poate. Cîntau gloria sînilor, imperiul coapselor și oazele. Un imn tainic celebra alchimia miresmelor. Aerul părea deodată încins, iar cînd glasurile femeilor se istoveau într-o șoaptă răgușită, aproape de tăcere, bărbații evocau culorile. Pomeneau cu fervoare verdele ochilor și rugina stinsă a pleoapelor, vinețiul cearcănelor și sîdeful unghiilor. Neîndurîndu-se să depășească evocarea, stăruiau cu toții ca și cum ar fi dorit să rețină printre ei, o clipă mai mult, făptura mamei.

— Ați uitat urechile, spunea un bărbat și, îndată, răsufîlînd adînc: Cochilii străvezii...

— Tălpile ei, ca niște buze, spunea o femeie.

— Amintiți-vă degetele, spunea un bărbat.

— Subsuorile, spunea o femeie.

Apoi se făcea tăcere. Respirațiile se linișteau și per-cepeam din nou foșnetul nukului, de parcă lumea, pentru

o vreme concentrată în esențe, s-ar fi răspândit și, înviind, ar fi revenit în jurul nostru.

— *Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și amândoi vor fi un trup, sunau cuvintele grele ca o cădere de cortină.*

Gratuită la început, jertfă a fervorii, amănunțirea frumuseții devenea explicație. Povestea nu cunoștea scuzele, totul se petrecuse *pentru că*. Irezistibilă, așa cum abia adineauri recunoscuseră, frumusețea nu constituia decât un amănunt necesar, prevăzut din vreme. Cineva luase toate măsurile în vederea respectării unui scenariu. Dacă frumusețea nu s-ar fi aflat la îndemână lucrurile ar fi putut lua o altă întorsătură, ceea ce trebuia evitat. Încă nu înțelegeam de ce. Sub coroana nukului, cu sufletul la gură, ascultam.

Și mă bucuram împreună cu ceilalți de succesele bunicului. Pomșorul începuse să se înfiripe, altoiul prinsese. Găsită în cele din urmă, soluția miraculoasă împiedica năvala fluturilor și a goangelor. Bunicul și Mihail se puteau în sfârșit întoarce în liniștea laboratorului, unde îi așteptau treburi neîngăduit de mult amânate. Tata vedea de grădină. Nu-mi era greu să mi-l închipui rătăcind pe aleile albe, ridicând brațul pentru a primi popasul unei vrăbii sau odihnind în vraja lumii verzi. Nu-mi era greu să mă văd sub trăsăturile lui, doar cunoscusem și eu grădina și făcusem parte din grădină, o dată cu pomii, cu iarba și pietrele. Închideam ochii și-mi închipuiam cel dintii an în care mărul făcuse două flori și florile se scuturaseră și merele, două, strîngeau în ele soare. Bunicul le cerceta în fiecare dimineață, ars de o veche nerăbdare, și în fiecare dimineață îi porunceam tatei, zicind :

— *Din toți pomii grădinii vei mânca, dar din mărul acesta să nu mănînci.*

Îmi înleștam degetele peste buturuga pe care ședeam și mă ghemuiam în mine, știind ce avea să urmeze. De câteva clipe mi se părea că văd șerpuind în întuneric o fumie bătută în nestemate.

Șerpuind. În întuneric. Șerpuind. În întuneric. Șerpuind.

Îmi apropii palma de față și n-o văd, îmi ating ochii și nu mă pot ajuta. Abia acum îmi dau seama că, de la brîu în jos, nu mă mișc. Ca și cum aș fi virit într-o formă neagră și forma asta e lumea. Omul cenușiu a dispărut. Sau s-a innecat în beznă. Nu vreau să mă gîndesc, nu vreau să-mi amintesc de el și mai ales de împrejurările în care... NU VREAU, totul e în mine, se zbate în mine, dar NU VREAU, NU VREAU pentru că e neomenesc și mă cutremur și... MAI TÎRZIU, CÎND AM SĂ FIU MAI PUTERNIC, ACUM AM UITAT... Și numai ceva șerpuiește acolo, mai departe decât pot ajunge cu mîna, iar o durere nebanuită mă face să gem, strîngînd din dinți.

— Mai tare, spune glasul fără modulații.

Dar nu vreau să strig. Din suferința mea se hrănește. Pielea cenușie a feții i s-ar destinde și ticurile grotești ar pieri, redîndu-i frumusețea pierdută. De asta mă aflu în lagăr. Nu mi-a spus și n-are să-mi spună niciodată, dar știu și mă împotrivesc, pentru întîia dată mă împotrivesc frumuseții, care pe fața lui e impostură.

— Mai tare, spune Mihail, mai tare, și suferința crește după cum vrea, suferința îl ascultă ca o roabă.

Nu-i a mea durerea. Remușcările nu-s ale mele. Capul schimbat e de vină, din el gilgie ca o apă murdară durerea străină și se răspîndește în vinele mele otrăvind, stricînd, difuzînd miasme. Dar inima e a mea și inima se zbate.

— Înțelegi?... Se zbate !

— Prostule, șuieră. Nu vrea să mori.

Și rîd pentru că sînt mai tare, pentru că durerea descrește și se face lumină. Sînt în lumină.

În plină lumină, sub lampa din sufragerie. Am mîncat în tăcere. De la locul lui, Mihail îmi zvîrlea cîte o privire înghețată, dar îl simțeam nedumerit. Bunicul își ungea tacticos feliile de pîine și mușca zdravăn făcînd să-i salte barba, cînd mesteca. Nimeni nu vorbea, ca de obicei,

niciodată nu se scotea o vorbă la masă, dar de astă dată mi se părea că tăcerea mă privește. Pentru mine, din pricina mea tăceau cu toții. *Mai vorbim noi dăseară*, spusese bunicul înainte de a mă izgoni din grădină și oglinda bombată a ceainicului îmi arăta adevărata față, fața monstrului. M-aș fi virit sub masă, mai adinc, aș fi trecut sub dușumea în pivniță numai să nu fiu acolo în clipa când bunicul avea să rostească liniștit :

— Băiatul ăsta e un monstru. Priviți-i dovleacul nasului și ochii bulbucăți și fruntea crescută neomenește, să încapă într-însa minciuna și hula!

Am căutat pe sub masă mîna mamei și mîna cu degete lungi, cîntate sub coroanele nucilor, mi-a strîns mîna. Dar privirile mamei nu s-au dezlipit de pe sculpturile bufetului din fundul sălii, deși le căutam, trăgînd spre ea cu coada ochiului. Nu mă uitam la tata, știam că de la el nu pot aștepta ajutor. Și auzeam într-una metronomul sec al pendulei peste ciocănitul lingurițelor în pereții ceștilor, peste hîrșitul cuțitelor pe fundul farfuriilor.

— Copilul ăsta nu mănîncă mai nimic, a spus tata.

— Și-a stricat foamea, a spus mama. A gustat ceva mai devreme.

Aș fi vrut să-i întăresc minciuna, dar îmi simțeam limba uscată și grea, așa cum auzisem c-o simt însetații.

— În fond, te privește, a spus tata.

Se schimbau prea multe cuvînte pentru a nu înțelege că masa se apropie de sfîrșit. Am privit pe sub sprîncene și l-am văzut pe tata împăturind șervetul. Mihail făcea gogoloașe de pîine, mama stătea dreaptă, cu fața către bufetul întunecat, pe polița căruia sclipeau vasele de argint.

— Mulțumim pentru masă, a spus Mihail, plecîndu-și capul înaintea bunicului.

Niciodată nu l-am auzit mulțumindu-i mamei. Tata a dat să se ridice.

— O clipă, a spus bunicul, și inima mi s-a oprit.

Inima indiferentă a pendulei bătea în gol. Strîngeam cu disperare din dinți. Mîna mamei.

— Mîine dimineață sosește un om cu căruțele de pietriș pentru alei.

— Am să-l aștept, a spus tata.

Se ridicaseră cu toții și nu mă puteam desprinde de scaunul pe care mă chircisem. *A uitat. E bătrîn și uivă*. Dar nu puteam crede. Mama și-a trecut palma peste creștetul meu.

— Hai, mergem.

Dar nu puteam crede. M-am uitat spre bunicul și i-am întîlnit privirea batjocoritoare. Era batjocoritoare? Împins de mama m-am apropiat și i-am sărutat mîna.

— Ce-i cu el? a întrebant. Ce-i cu tine, băiete?

— I-e somn, a spus mama.

— Să doarmă, trebuie să doarmă.

Avea glasul din toate zilele, înfățișarea de toate zilele, și totuși :

— Bunicule...

— Noapte bună, băiete.

Voiam să-i spun că știu, ceva trebuia să se întîmple și eram pregătit pentru tot, n-avea nevoie să mă cruțe. Amăgitorul rămăsese în grădină, acolo unde nu mai puteam pătrunde. Singur și mărunț stăteam înaintea miniei, monstru chinuit, pregătit pentru pedeapsă. Voiam să-i spun. Dar uitase și mă lăsa cu o așteptare nedelegată, de parcă mă încordasem să împing un dulap și l-aș fi găsit lipsit de greutate, ca o bășică. Undeva, în străfundul ființei, mă prăbușisem. Numai el mă putea ridica, rostind cuvintele care doboară.

— Are să-ți fie greu, a spus mama. Și ție...

Bunicul plecase. M-am simțit intrat pe un tărîm nesigur, unde totul era aparență. Cine sădise grădina? Pradă nopților, nu puteam trăi fără certitudini.

— Cine a sădit grădina, mamă?

— Copilul dragostei! a șoptit mama.

Mîinile-i căzuseră și stătea dreaptă înaintea mea, iar ochii verzi îi străluceau prin două pînze transparente. Repulsii vizibile străbăteau indiferența pe care tata mi-o arăta. Eram prea mic pentru a înțelege, dar nu pentru a intui și, cu delicatele antene ale vîrstei care mă apropia de animale, recepționam paradoxul din șoapta celei ce exala suferință în vorbe făcute pentru fericire. Prea mic pentru a pătrunde obscurele aluzii ale legendei, mă iz-

beam de mistere și treceam prin impalpabila lor textură, nu fără a simți un fior căruia nu-i dădeam nume. Dar eram sensibilizat, pregătit de o implacabilă voință în vederea urmăririi unui drum și dacă asta nu puteam înțelege, resimțeam efectele condiționării.

— Ce-am de făcut?

— Să aștepti, a spus mama. Așteaptă.

Și m-am dus la culcare. *Dar dacă a uitat, într-adevăr?* Aveam un mijloc sigur de verificare și am dormit iepurește, abia așteptând să se facă dimineață. Fără să știu, începeam să aștept.

Întâmpinat de blîndețea toamnei, m-am îndreptat către grădină. Am văzut frunzele îngălbenite și-am primit în față răsuflarea pomilor. Dar, de la primul pas pe iarbă, am lunecat și, cînd m-am ridicat, am simțit pe gît înțepătura fierbinte a unei albine. N-am stăruit. Cu capul în piept m-am răsucit încet și am întors spatele grădinii pierdute.

Nesfîrșite, clipele se înșiruiau înaintea mea și, pentru înția dată, m-am întrebat cu ce le voi umple. *Dar dacă m-a iertat și grădina nu știe?* Trebuia să-l întreb. Am așteptat prilejul. De atunci bunicul a încetat să fie o simplă prezență, realitate pe care n-o contestam, dar împinsă la marginea existenței, acolo unde nu mă stînjea cîtă vreme îndeplineam un ritual comod, și a intrat neliniștitor în cercul zilelor. Prilejul de a lămuri dacă mă iertase nu a venit niciodată.

Lunile care au urmat m-au depărtat de mama. Simțeam că mă evită, își ferea privirile de privirile mele. Trupul nu-i mai răspîdea mireasma grădinii, mersul i se schimbă. Se plimba cu tata. În laboratorul bunicului domnea o activitate febrilă.

— Toarnă asta în vasul al doilea din stînga, a spus bunicul, încredințîndu-mi o eprubetă.

Pentru înția dată mă asocia la munca lui. Am apucat cu amîndouă mîinile tubul de sticlă și l-am dus gîfîind de emoție pînă la vasul în care pulsa lentila neagră, apoi am răsturnat lichidul galben din eprubetă peste strania vietate.

— Bunicule! am strigat.

Mă mir că n-am scăpat și tubul, dar mai degrabă cred că ar fi trebuit să-mi rănesc palma în cioburile lui, atît de tare stringeam în neștire sticla fragilă. Un sfiriit, și o lepră argintie pătase suprafața neagră a lentilei, ale cărei pulsații s-au accelerat. Mi se părea că se zvîrcolește și suferă, dar Mihail a rîs fără pic de veselie, iar bunicul a întrebat liniștit:

— Te-ai speriat?

— O doare, am spus.

— Sigur c-o doare.

— Învață să privești durerea, a spus Mihail, și n-am mai îndrăznit să scot o vorbă.

Am pus încet eprubeta pe marmura mesei și am ieșit. Afară era soare. Dinspre grădină adia o boare fierbinte și umedă.

— N-ai să mai fii singur, a spus mama.

Se ivise în spatele meu și, după multă vreme, am simțit că mă aștepta. Dar vorbele ei nu-mi spuneau nimic și mă înfior la gîndul că așa am primit vestea nașterii lui Savel, ca pe o aberație. Personajele se aflau în scenă, resortul fusese pus la punct, numai că nu înțelegeam cum se va desfășura mai departe povestea al cărei început era recitat sub coroanele nucilor. Dilemă mărumtă, așteptam să vorbesc cu bunicul.

Apoi a fost noaptea aceea de iarnă. Mă culcasem de vreme, ascultînd șuierul vîntului în horn. Degete de gheață ciocăneau în geamuri, mereu mă ridicam din pat pentru a mă repezi la fereastră, dar nu vedeam în beznă decît palele albe zbătîndu-se ca niște fantome și nu înțelegeam cum pot avea fantomele degete uscate, în stare să izbească și să smulgă sunete din sticlă. Cu ochii la direle roșii, marcînd contururile ușiței de tuci a sobei, mă gîndeam la omul de zăpadă din curte și mă zgribuleam sub plapomă. Tras de omul de zăpadă într-un vis în care umblam prin grădina pustiiată de viscol, am adormit pe nesimțite. Omul de zăpadă avea un cap triunghiular și-și învîrtea fără rost limba bifurcată, trupul lui greoi se-măna cu trupul bunicului și din mătura tocită pe care o purta soldățește pe umăr țîșneau rafale de grindină. Păsări vitrificate cădeau în jurul nostru, clădind din

trupurile lor troiene zornăitoare. Buza de jos mi-era rănită de greutatea unui țurture. Eram tot un țurture și răsuflam greu, buzele de gheață nu voiau să se mai desfacă și nările mi se lipiseră, pleoapele mi se lipiseră, urechile nu mai prindeau nici șuerul îndârjit al vântului. Am scos un strigăt și m-am deșteptat cu ecoul lui în urechi, dar nu era doar ecoul celui din vis, cineva striga într-adevăr și am ascultat.

Focul se stinsese în sobă. Încăperea era luminată doar de lumina spectrală a zăpezii de afară și strigătele se auzeau întruna. Numai balaurul captiv de sub bolțile laboratorului putea scoate asemenea răcnete și am început să tremur. Din totdeauna mă temusem de răzbunarea lui, știam că ziua socotelilor trebuia să vină. Acum își rupsesse lanțurile și năvălea din încăpere în încăpere, spărgea ușile și dărâma pereții, setos de sânge. Răcnea așa cum nici un om n-ar fi fost în stare, amestecând în urletele lui gemete și țipete, înceta pentru câteva clipe și din nou își ridica glasul într-o monstroasă chemare, chiot de triumf și tânguire, expresie animalică a suferinței și vestire a bucuriei apropiate. Mi-am vîrît capul sub plapumă, dar am continuat să-l aud. Sărind din pat, am căutat bezmetic o ascunzătoare. Sub pat era prea întuneric și în dulap simțeam că mă înăbuș. Atunci am folosit un răgaz, puținele clipe de liniște dintre două urlete, pentru a deschide ușa. Am strigat.

— Mamă!

Tata cobora în fugă scara. A întors către mine o față încruntată.

— Ce-i cu tine? De ce nu dormi?

— Balaurul... am îngăimat.

— Încetează cu prostiile. Întoarce-te în odaie.

Și a alergat în jos, pe trepte. Tremuram în pragul ușii, ezitînd. Auzeam glasuri șoptite, tropot de pași. Poarta de la intrare s-a izbit, apoi strigătul neomenesc a crescut sălbatic și am năvălit înapoi, în adăpostul nesigur al încăperii pe care abia o părăsisem.

Focul ardea în sobă. N-am avut vreme să mă mir, că ușa de tuci a sărit în lături și o șuviță de flacără a început să se răsucescă, susurind:

— Sînt aici, dormi. Nu te teme...

— Tu?

— Sst, nu s-a întîmplat nimic, dormi...

— Strigătele astea...

— Cînd te-ai născut tu n-a strigat. Acum a trecut de partea lor.

M-am prăbușit pe podea, în fața sobei.

— Mama!

— Am rămas singuri, fiule.

— Mama...

Trupul nu-i mai răspîndea mireasma grădinii.

— Dormi...

— A spus că n-am să mai fiu singur. Cum strigă...

— N-asculta.

— Mi-e milă.

— Să nu-ți fie. Urăște!

Am tăcut. Îmi simțeam lacrimile pe obraji. Apoi, în șoaptă:

— Pe mama n-am s-o pot urî niciodată...

— Prostule! a izbucnit. *Voi înmulți foarte suferințele sarcinii tale*, a spus bunicul. *Și întru dureri vei naște fii*, a mai spus. Pe el să-l urăști.

Dar nu-l auzeam.

— Ajut-o!

— N-o pot ajuta. Nimeni n-o mai poate ajuta. Du-te și te culcă.

Eram doar un copil. În laboratorul bunicului domnea tot suferința, dar încă nu înțelegeam.

— Nu pot să dorm. Așa dar, nu m-ai părăsit... Vai, iarăși! Auzi?... Nu știu să urăsc. Mi se rupe inima... Din nou! Auzi?

— Da. E prețul.

— Ce preț?

— Al slăbiciunii. Al trădării.

— Nu vreau! Nu vreau să mai aud!

— Bine, fiule.

Și n-am mai auzit nimic.

Bunicul însuși a venit dimineața și m-a găsit dormind în fața sobei stinse.

— Scoală, leneșule, a rostit cu bunăvoință.

Amețit, i-am spus bună dimineța, fără să știu ce spun. Apoi m-am deșteptat, într-adevăr...

— Era frig în pat... am început, dar bunicul mi-a tăiat vorba.

— Bine, bine, a spus, dar acum hai, repede. Ai un frățior!

M-a luat de mină. Zîmbea și-și pieptăna barba, uitîndu-se la mine cu coada ochilor. Mi-era frig, dar n-am spus nimic. Lipăiam lîngă el și în casă domnea o liniște sătulă, care mistuia încă răcnetele din timpul nopții. Mă temeam ca vreunul să nu fi rămas pitit într-un ungher, de unde să sară asupra noastră și trăgeam cu urechea, dar nu, toate răcnetele fuseseră înghițite și casa părea cea din totdeauna.

Mama era în pat. N-aș fi vrut să bag de seamă, dar fața i se slufise și părul răspîndit pe pernă își pierduse strălucirea. Lîngă ea, un sul de pînză din care ieșea o fețișoară roșie și boțită. Mama n-a părut să observe că intrasem în odaie și nu și-a dezlipit privirile de pe fețișoara roșie.

— Uite-l pe Savel, a spus bunicul. Ai să-l iubești?

— Da.

Mama îl privea așa cum mă privise. Așa cum, am simțit încă de atunci, n-avea să mă mai privească niciodată. Mă sileam să-mi stăpînesc plînsul.

— E un copil frumos, a spus bunicul.

— Da, a spus mama, fără să-și întoarcă privirile. Copilul legii e frumos.

— Odihnește-te, a spus bunicul. Ești fata mea.

— Știu, a spus mama. Mi s-a făcut somn.

Împins din spate de mîna mare a bunicului, am ieșit din odaie. Tata dormea pe un scaun, în sufragerie. Își lăsase capul peste brațele încrucișate și răsufarea lui făcea să tremure franjurii feței de masă. Prin ferestrele mari vedeam trîmbele de zăpadă și mă simțeam mic, vinovat față de zăpadă, față de bufetul cu vase de argint, vinovat că nașterea fețișoarei boțite nu mă mișcă. Lumea era a celor mari și ei se bucurau într-o dimensiune care-mi era închisă.

— Am să fiu o dată mare și eu? l-am întrebat pe bunicul.

Privirile căprui, în care fulgerau steluțe de aur, s-au plecat și m-au fixat îndelung.

— Nu te grăbi, a răspuns. Nici să fii mare și nici să înțelegi. Bucură-te cît încă nu ești tu și mai ai dreptul să te bucuri.

Vorbea cu o ciudată blîndețe.

— Bunicule, am îndrăznit, m-ai iertat?

Degetele au început să-i răvășească barba.

— Ține minte vorbele mele, băiete. Bunicul te iubește și are nevoie de tine.

— Înseamnă că m-ai iertat și grădina nu știe?

— Acum du-te și te joacă.

— Bunicule...

— Du-te, am spus. Am treabă.

Și a rămas nemișcat, uitîndu-se cum păraseam încăperea. Nu-mi răspunsese și, de fapt, nu așteptam să-mi răspundă. Nu mai puneam același preț pe răspunsul lui, de vreme ce acum mi se părea că grădina însemna prezența Prietenului care mă aștepta în ierburile niciodată atinse de coasă, iar acesta nu-mi înșelase dragostea și-și schimbase înfățișarea pentru a se putea apropia de mine. Iarna l-ar fi împiedicat să răsără de după bolovanul pierdut în zăpadă... Cred că, în sinea mea, rîdeam de bunicul. În ciuda vorbelor lui în doi peri, se lăsase tras pe sfoară și-mi repetam într-una, cu accentul batjocoritor al Iscusitului: „Atotștiutorul... haha, Atotștiutorul...” Amăgitor, Prietenul se dovedise, dar nu față de mine. Atunci, în grădină, se prefăcea indiferent și m-a lăsat să plec fără o vorbă pentru a nu da de bănuț și a ne apăra întîlnirile viitoare. Nu era adevărat că nu înțelegeam nimic. Eram mai deștept decît credea bunicul și lumea lui, doar că descopeream cu stringere de inimă că asta nu mă prea bucură. *Bucură-te cît încă nu ești tu*, spusese bunicul. *Țare* începeam să fiu eu?

Mă gîndeam la suferința mamei, la animalicele ei strigăte din vremea nopții, care-i aduseseră prețuirea bunicului, iertarea lui. Ce făcea bunicul cu toată suferința de care era flămînd? La ce-i trebuiau chipul slufit al

mamei, fața urită și opărită a micului Savel? Înțelegeam pe semne încă prea puțin dacă nu pătrundeam rostul urîteniei, al suferinței, care-mi păreau nelalocul lor într-o lume a soarelui, în lumea mea. Dar toate păreau a se înscrie firesc în lumea lor. Mama trădase (ce?) și fusese însemnată pentru totdeauna. Descoperise astfel bucuria? Exista, deci, o bucurie slută?

Slutul se bucură. Se prefăce încă, deși l-am recunoscut și știu că e Mihail, un Mihail cu fața răvășită de ticuri, cu trupul schilodit. Pentru ce a trebuit să plătească? E doar o unealtă prea mult folosită, uzată și încă utilă. Stă înaintea mea cu umărul stîng mai ridicat și zice:

— N-ai vrut să strigi, atunci cînd te-am rugat, acum ai să vrei, ai să rogi să fii lăsat să strigi. Dacă mă rogi, cum nu sînt rău, am să-ți îngădui...

— Nu...

— Bine, zise Mihail-slutul și, printr-o mișcare a mîinii, înlătură un perete.

Multiplicat în zece exemplare mă văd legat pe zece mese, de pe care zece perechi de ochi mă privesc.

— Cîine, strigă cele zece guri ale mele și o sudoare rece îmi lipește cămașa de piele.

Capul schimbat îi înșeală pe cei zece, care nu mă recunosc drept al lor.

— Sînt voi, le spun, chiar dacă nu-s legat, înțelegeți... E o provocare grosolană, atît!

Dar mă privesc cu ură, toți mă privesc cu aceeași implacabilă ură și deodată încep să se zbată în legături. O putere hidoasă, vicleană, îmi palpează cu degete nevăzute trupurile, sondîndu-le tăria lăuntrică, eu sînt cel sondat în zece ipostaze, eu mă zvîrcolesc pe zece mese de ciment ca pe zece butuci de abator.

— Nu strigați, le implor, pentru că știu că de tăcerea lor atîrnă perpetuarea soarelui și a iubirii, mîinile aspre ale libertății și trîlul neverosimil al privighetorii.

— Eu am răbdare, spuse omul cenușiu, iar cele zece trupuri se răsucesc, izbind înfundat cimentul.

Fetele crispate devin hidoase. Sînt hidos așa, cu pleoapele strînse sub care mi se ghicesc ochii dați peste cap, cu trăsăturile desfigurate de parcă aș naște de zece

ori interminabilul chin al biruinței, dumnezeiesc de hidos și greu de misterul unei umanități sfîrțecate.

— Nu strigați, nu strigați, și lacrimile-mi scaldă fața și nu mai sînt decît așteptarea sfîrșitului, să se termine, oricum dar să se termine pentru că oasele și pielea și mușchii și nervii au o limită de rezistență dincolo de care se rup, sper, și nu mai e decît absența, pauza de liniște care nu e nimic.

Cele zece trupuri se destind, alunecă nevăzut în dimensiunea întunericului, în vreme ce candoarea uitată a frumuseții adolescente le îmbracă fețele, contrastînd violent cu scheletica duritate a genunchilor. În picioare lîngă cei zece, aspirat de vîrtejul tăcerii lor și respins de ura închisă ce-i face inviolabili, mă clatin. Iar sub frunte, asurzitor, încep să sune clopote.

Clopotele sunau într-una și vrăbiile se roteau peste acoperișuri și neliniștea stolului sfîrșia cenușiu.

— E un mort puternic, am spus. Știi ce mîini are?... Uite-așa!

— Minți, a spus Savel.

Nici nu-și ridicase privirile să vadă cît de mari erau mîinile mortului. Atent, stăvilea cu un bețișor alaiul furnicilor, silindu-le să cotească spre ochiul de apă rămas după ploaia de dimineată în adîncitura ce păstra urma butucului, pe care se spărgeau lemnele pentru foc. Acum butucul se afla în șopron. Furnicile ce dădeau de apă se nelinișteau, unele erau atrase și se zbăteau în lentila lichidă, altele se întorceau și se izbeau de cele venind din urmă.

— De ce le chinuiești? am întrebat.

De cum încetase ploaia mă repezisem pe ușa din dos. Pietrele curții erau ude și luceau în soare, fumegînd. Dinspre grădină adia mireasma copilăriei. Dacă închideam ochii vedeam împărăția verde, cu fiecare trunchi, piatră și fir de iarbă. Întindeam brațul, dar degetele nu atingeau nimic. Atunci a venit bondarul. Se rotea în jurul meu, țîșnea ca un tigru zburător (atît de mărunț încît, de fapt, îmi venea greu să nu-l iau drept bondar),

din nou se întorcea să-mi zumzăie pe la ureche și iar se repezea în recunoaștere. Dar era un tigru, mi-am dat bine seama și m-am bucurat, pentru că e atât de ușor să te lași înșelat. Totul e întotdeauna altfel. Racul uscat de sete e împăratul racilor și sub înfățișarea cerșetorului bătrîn se ascunde vrăjitorul.

— Ce dorești, tigru?

Glasul cunoscut a susurat vesel:

— Zboară, zboară, zboară... șarpele zboară!

Am bătut din palme.

— Credeam că ești un tigru, Amăgitorule...

— Ssst, sînt tot ce vrei. Nu ți-am spus că eu le-am făcut pe toate?

A fost, într-o clipă și la dimensiuni liliputane, cerc de flacără, vultur, palat și Hopa-Mitică. Apoi, din nou, bondar. S-a jucat cu mine, întovărășindu-mă. De fapt, mă călăuzea. Așa am ajuns în sat, la casa mortului.

Acum îl întrebam pe Savel.

— De ce bat clopotele?

Lăsînd furnicile, mă privea de jos în sus, cu ochii albaștri ai tatei. Ne aflam în curte. Îmi vine să rid, nici Savel n-are voie să intre în grădină. *Paza bună...* spusese bunicul. *Nici unul dintre voi n-a avut noroc cu grădina.* Mi s-a părut ciudat că fiul legii era lipsit de o bucurie ce-mi fusese îngăduită și-l compătimeam uneori, spunîndu-mi că n-are nici măcar amintiri. Am înțeles mai tîrziu că, astfel, bunicul nu-i hărăzise nici remușcări.

— De ce? a întrebat Savel.

Dar nu se îndura să-și părăsească furnicile. Le chinuia mai departe cu bețișorul și m-am întrebat dacă le-ar fi chinuit și dacă ar fi cunoscut lumea înfrățită a grădinii. Eu nu pot chinui nici o vietate.

Apoi a venit un fluture cu aripi de păcură și sînge. Se legăna într-un scrînciob nevăzut și Savel l-a urmărit cu privirea pînă l-a văzut lăsîndu-se pe una dintre crizantemele mamei. *Nu pot să trăiesc fără flori,* spusese mama. *Dacă nu mai pot intra în grădină, am să-mi fac și eu o grădină...* Mihail a mîrșit ca de obicei, dar bunicul nu se împotrivise. Acum lua întotdeauna partea

mamei. „Fata mea“, îi spunea de cînd părul nu-i mai era viu și trupul încetase să-i răspîndească mireasma grădinii. De atunci avem crizanteme și fluturi.

— Nu te mișca, a șoptit Savel, pîndind. Își face vînt. E obosit.

Și se apropia hoțeste. Dar abia a întins mîna că fluturile s-a zvîrlit în scrînciobul lui de aer.

— Porcule! a spus Savel.

— Și de ce s-au speriat vrăbiile? am mai întrebat.

— Vreau un fluture, a spus Savel.

— Taci. Auzi cum cheamă clopotele?... La-cer, la-cer... Sufletul mortului se ridică în cutia trupului, iese din ea și începe să urce pe scara sunetelor. Sunetele vin unele după altele, se așează în trepte, pe care sufletul urcă. Ai văzut vreodată un suflet? E tot mortul din sat, dar nimeni nu-l vede... afară de vrăbii. Vrăbiile-l văd. Poate-l iau drept o sperietoare și se tem de mîinile lui mari, care se sprijină pe trepte. Ce, nu crezi că urcă în patru labe?

— Ca un cîine?

— Trebuie să se țină bine. Poate să cadă... Pînă ajunge sus nu-i dă nimeni o mîna de ajutor. Și are de suit, nu glumă... Dacă ametește?

— Să nu cadă, a spus Savel.

Privirile albastre scrutau imensitatea albastră. Era alb la față și buzele începeau să-i tremure. Contagioasă, emoția lui mi se transmitea.

— Mulți cad, am șoptit, continuînd să improvizez. Crezi că-i destul să fie ușori, ca niște frunze? Și frunzele cad.

— Nu vreau să cadă!

— Pe semne că mai bine de jumătate dintre ei cad. Dacă mor atîția... Poate că mortul de azi a și căzut. Se rostogolește prin văzduh, țipă și nimeni afară de vrăbii nu-l aude. A-a-a-a!

Savel a început să plîngă. E prost și nu știe să se joace. Vrăbiile se roteau într-una și cerul era limpede.

— Nu se aude nimic, am mai spus triumfător. Nu se aude nici *buf*.

Dar Savel nu mai asculta. Cu fața schimonosită de o spaimă opacă, a început să alerge spre casă. Poate că mama pîndea la fereastră. A ieșit în poartă și l-a luat în brațe.

— Ce i-ai mai făcut ? a strigat către mine.

Plîngînd cu sughițuri, Savel se zvîrcolea, biiguînd :

— Nu vreau să cadă... nu vreau morți...

— L-ai speriat, așa-i ? a spus mama. Ei lasă, că vine tata...

Într-adevăr, a venit. Și-a descins cureaua.

— Hai, a spus, făcîndu-mi semn cu capul.

Era încruntat și scîrbit. Mama se uita undeva, peste capul lui Savel, și m-am întrebat dacă cei adunați sub coroanele nucilor îi mai cîntau frumusețea. Ca o pasăre domestică, se îngrășase.

Aveam să aflu curînd că legenda nu întîrziase să înregistreze metamorfoza, schematizînd explicația pînă la depistarea adevărului ultim. Imaginea mamei, așa cum fusese, se depărta în amintirile celor adunați pe seară, se închidea definitiv în cercul propriei ei magii, delimitîndu-se de cea a femeii care-l născuse pe Savel. Era un divorț lent dar implacabil, un proces desăvîrșit în mințile tuturor pînă la limita dincolo de care, nici o apropiere nemaifiînd posibilă, cele două imagini se pomeniră despărțite. Acum se vorbea cu o înspăimîntată admirație despre întîia femeie a tatălui meu, a cărei implacabilă frumusețe născuse păcatul, și despre cea de a doua, calmă în îngreunarea legiuitei maternități, mamă prin excelență, după cum cea dintîi se dovedise, mai presus de toate, iubită. Un nume schimbat pecetlui ciudata sciziparitate și, alungată de acasă, mama bîntui noaptele satului și visele bărbaților ca o nefastă întru-chipare a veșnicei ispite, impură feminitate deghizată, cupă feciorelnică ascunzînd veninul unei ucigătoare beții. Mă uitam la a doua ca la o mamă vitregă, iar dorul meu rătăcea pe urmele nălucii nocturne care-și flutura pletele roșcate fără a se mai teme de privirile reci ale lui Mihail, dorul se avînta în zbor odată cu ea pe deasupra podișului într-o ameteitoare fericire egală, copleșitoare și incapabilă să se restrîngă în cuvinte.

— Vii o dată ? a spus tata.

De la nașterea lui Savel se schimbase, era autoritar și toți îl ascultau ca pe feciorul bunicului. Nu vorbea mai mult decît înainte, dar acum era deajuns să spună *da* sau *nu* pentru ca să înțelegem că auzisem o hotărîre definitivă.

N-a fost mai rău ca de obicei. Apoi m-am dus la bunicul. *Întotdeauna cînd plîngi să vii la bunicul...* Fără să-mi dau seama, căutam să compensez pe planul afecțiunii lui ceea ce pierdusem în dragostea părinților și, de la o vreme, relațiile dintre mine și ciudatul bătrîn erau mai bune ca niciodată.

Balaurul se zvîrcolea sub bolta laboratorului, dar nu mă mai temeam de el din noaptea cînd aflasem că urletele care mă treziseră din somn erau ale mamei.

— Iarăși ? a spus bunicul.

I-a trecut lui Mihail mojarul și și-a desfăcut brațele, primindu-mă la pieptul lui de iepure mare și cald. Nu simțeam nevoia să fiu consolată, dar ritualul se instalase și-mi dădeam seama că-i face plăcere.

— Fără să-l scuz pe tata, prea te porți rău cu Savel, a spus mulțumit bunicul. Ce i-ai mai făcut ?

— L-am speriat, am răspuns docil. I-am vorbit de mortul din sat.

— Așa !

Era numai ochi și urechi.

— Întotdeauna îți viri nasul unde nu-ți fierbe oala, a spus Mihail.

Freca în mojar a alifie verde și ochii lui de guzgan mă priveau cu rea-voință. Bunicul m-a pus să-i povestesc totul cu deamănuntul, apoi :

— Dă-i să frece amestecul, a poruncit, iar vorbele-i sunau ca o recompensă.

Nu i-am spus niciodată, bineînțeles, cît de indiferent îmi devenise laboratorul de cînd Prietenul îmi șoptise că munca îndirjită a bunicului era condamnată să nu rodească.

— De ce ? întrebam.

— Pentru că monștrii nasc monștri.

Dar adăugase îndată că eram încă prea mic pentru a pricepe și schimbase vorba, lăsându-mă cu întrebări nedeslegate. Iar, pe măsură ce activitatea bunicului se deprecia în ochii mei, eram tot mai des invitat să mă alătur încercărilor pe care le știam inutile.

De cităva vreme o nouă ciudățenie fusese închisă într-un cub de sticlă pentru a se bucura de toată îngrijirea bunicului. Mihail veghea lângă cubul așezat acum peste celelalte (ca o încoronare a timpului pierdut) și avea sarcina de a introduce la ore fixe anume substanțe, fără ajutorul cărora neviabilul rezultat al multor luni de muncă s-ar fi descompus în nevinovate elemente. Ultimul vlăstar al laboratorului era o ciupercă violacee. Suprafața ei lucioasă evoca înfățișarea unui mic animal jupuit, iar pe partea superioară a pălăriei apărea o fețișoară diformă, care-mi amintea chipul boțit, răsărit din sulul de pânză înfășurînd trupul nou născut al lui Savel. Lipsită de mobilitate, fața miniaturală avea o expresie chinuită, la întărirea căreia contribuia culoarea tumescenței. Sub centimetrul frunții pleoapele lipite nu îngăduiau vederea ochilor, nasul plat semăna cu botul unui calcan ale cărui buze se întredeschideau peste absența dinților, sugerînd indecența unui orificiu. Fața violacee ridicată către paletel balaurului spinzurat de boltă era susținută de un picior mărunț, crescut dintr-o respingătoare gră-măjoară de impurități.

— Vino încoace, îmi spusese bunicul, arătîndu-mi pentru întia oară monstrul din cubul de sticlă. Ei ?

Mîndria din cuvintele lui, evident disproporționată față de obiectul care o suscitase, m-a apropiat deodată de bătrînul în care am intuit un tovarăș de joacă, dispus să vadă o căruță într-un scaun răsturnat. Uluit, descopeream că bunicul nu era decît un copil cu o imensă barbă albă și, fără să fiu în stare să exprim asta prin cuvinte, simțeam că identificarea lui cu un iepure mare îmi fusese îngăduită tocmai de subumanitatea ce-l definea. În ciuda vîrstei, nu ajunsese la complexitatea maturității. Reacțiile lui erau naive, extreme și nenuan-

țate, înrudite cu reacțiile primare ale lumii animale. Pe atunci, firește, intențiile bunicului îmi scăpau.

— Tu l-ai făcut ? am întrebat, căutînd să-mi ascund sila.

— Și, bagă bine de seamă, trăiește ! a strigat bunicul.

Își freca mîinile și zîmbea. Nu-și găsea locul și se tot întorcea către Mihail, căutînd noi confirmări la martorul strădaniilor lui.

— Ajungem la liman, a spus Mihail, și m-a izbit satisfacția plină de răutate cu care vorbea. Încă puțin și...

— Taci, Mihaile, destul !

Arăta către mine, fără să se ascundă. Mihail a articalat opintit :

— Numai *asta* mă neliniștește... și bunicul a izbucnit atunci în hohote.

Mi-am amintit brusc de răcnetele mamei și am făcut ochii mari pentru că rîsul bunicului și strigătele ei erau înrudite, veneau dintr-o aceeași lume înspăimîntătoare, care nu era și n-avea să fie niciodată a mea. Am presupus că era lumea oamenilor mari. Alb la față, ascultam hohotele bunicului, silindu-mă desmădăduit să înțeleg. Cîneva sau *ceva* rîdea în trupul lui mare, o dezlănțuire de forțe cutremurătoare, expresie a unei realități pe care mintea mea n-o putea imagina și pe care o percepeam hotărît ostilă, cu neputință de interpretat și incapabilă să se lase interpretată, realitate a nopții, a singelui, situată dincolo de tot ce era noapte și singe.

— Nu înțelegi nimic, Mihaile, spunea bunicul. Rîdea și repeta printre hohote : Nimic... nu înțelegi nimic... Mihaile...

Atunci fața frumoasă a lui Mihail s-a luminat și privirile i s-au plecat.

— Nu sînt făcut să înțeleg, a șoptit cu o calmă și tainică bucurie. Sînt brațul...

Și era o înfiorător de umilă fericire în atitudinea lui. Bunicul a încetat să rîdă, a răsuflet adînc și pentru o clipă a fost, într-adevăr. Atotputernicul. Efluvii misterioase treceau de la unul la altul. Mă simțeam exclus din straniul univers pe care tăcerea lor îl crea, simțînd

că amîndoi comunică, re trăiesc și se înțeleg într-o zonă a abiselor, pentru care nu aveam nume. Tot ce realizam era că mă înșelasem. Cum putusem vedea, în neliniștoarea prezență a bunicului, deghizarea unui inofensiv tovarăș de joacă? Și cine-mi va spune, vreodată ce se ascundea în trupul bătrînului iepure cu barbă albă?

— Ai să-l ajuci pe Mihail, a rostit deodată.

— Eu?

Nu mi-a mai răspuns și Mihail mi-a trecut fără vorbă un recipient, învățîndu-mă cum trebuia spălat.

Acum, după ce le-am povestit de ce fusesem bătut, îmi dăduseră să frec în mojar alifia verde. Monstrul violaceu din cubul de sticlă crescuse imperceptibil și l-am surprins de două ori deschizîndu-și botul de calcan. Aveam impresia că oftează. Dacă nu mi l-a făcut mai atrăgător, mila mi-a nuanțat întrucîtva repulsia. Îmi producea și acum aceeași instinctivă aversiune, dar am descoperit în el o victimă, față de care aversiunea se vedea dezarmată, așa cum sila față de gîndacii de bucătărie mi-era tulburată de o stranie compasiune, provenită din remușcarea cu care mă știam om, în vreme ce le era dat să fie și să rămînă gîndaci. O simplă întîmplare, un capriciu al naturii îmi hotărîse o poziție privilegiată față de vietățile condamnate și, din pricina asta, îmi era cu neputință să le strivesc sub talpă cu egala indiferență a lui Mihail.

— E gata alifia, am spus.

— Bine, a spus și bunicul, cercetînd conținutul mojarului.

Apoi m-a pus să iau din el cîte o fărîmă, s-o rostogolesc între degetul mare și cel arătător pentru a o transforma într-o bobită verde, iar, cînd toată alifia a devenit astfel o grămăjoară de bile minuscule, mi-a arătat o tijă metalică înzestrată la un capăt cu un fel de cupă flexibilă. Cu acea neobișnuită lingurînță trebuia să hrănesc avortonul violaceu, dîndu-i cîte bobite putea înghiți.

Abia a simțit în dreptul buzelor fărîma verde, că monstrul și-a deschis botul, Nu mesteca. Boabele verzi dispăreau pur și simplu, alunecau mistuindu-se în piciorul disgrățios, unde se prefăceau în elemente utile

creșterii și în necurăteniiile din care piciorul răsărea. Îi dădusem vreo șapte bobite cînd și-a strîns buzele, vîdînd că-i sătul.

— Nu mai vrea, am spus, dar bunicul mi-a poruncit să nu mă depărtez.

După un timp, botul de calcan s-a căscat, într-adevăr, și am urmat să-l îndop. Mi se părea că-l hrănesc pe Savel. Era o senzație ambiguă, în componența căreia scîrba se unea cu o stranie duiosie. Uneori închideam ochii pentru a nu mai vedea fețișoara violacee, dar o spaimă absurdă mă silea îndată să-i redeschid, cu teama că, în scurtul interval, i se întîmplase ceva. Nu știam ce primejdii pîneau bizara excrescență, dar o bănuiam asaltată de dușmani nevăzuți și mila și sila făceau din mine paznicul devotat al monstruoasei imagini a fratelui meu. O legătură tainică se stabilea astfel între noi și ea urma să se închege atunci cînd mă aflam lîngă Savel. Era un copil frumos, mai frumos decît mine, și totuși o vagă repulsie, împletită cu duiosia față de o ființă mai mică și mai fragilă, punea involuntar stăpînire pe mine cînd îl atingeam în timp ce ne jucam sau cînd îl vedeam alergînd prin curte și împiedicîndu-se. Alături de el duiosia mă încerca în primul rînd, fără a elimina tulburele reziduri ale repulsiei, în vreme ce sila mă domina în laborator, incapabilă să elimine cu totul o milă aparent nelalocul ei. Pe măsură ce se scurgeau zilele în care hrăneam ciuperca violacee, atașamentul meu echivoc creștea. Creșteam și Savel și eu.

O vară secetoasă se abătuse asupra platoului. Nu știu ce se petrecea în grădina devenită inaccesibilă, dar ierburile pe care le vedeam pe buza șanțurilor se uscau și frunzele rarilor pomi din sat sunau, cînd se atingeau, ca niște bani. În zăpușeala toropitoare ne căutam adăpost pe malul rîului cu ape scăzute, intram în șuvița caldută, dar îndată ce ieșeam pe mal ne simeam ca bolnavi. Nici o scamă de nor nu păta cerul albastru. În căutarea umbrei ne-am tot depărtat de sat și, într-o bună zi, am descoperit ungherul rîvnit.

Era o carieră abandonată. O cunoșteam de mult, așa cum o cunoscuseră generațiile de copii care se jucaseră

în cotloanele ei de piatră, dar cu o noapte în urmă, poate datorită unei explozii mai puternice la una dintre carierele în activitate, sau din pricina unui cutremur natural, un perete de stîncă se prăbuşise. Pe lângă el curgea unul dintre riuletele pomenite în legendă, unul dintre cele patru braţe ale riului *care ieşea din Pardoşi ca să ude grădina* şi, nemaiîntîlnind acum obstacolul de piatră, începuse să se reverse în craterul carierei, formînd o cascadă anemică dar, pentru noi, spectaculoasă. Debitul modest al riuleţului se dovedi suficient pentru a umple văzînd cu ochii vîgăuna şi pentru a ne furniza astfel comoara nesperată a unui lac. O bulboană se învîrteţea în mijlocul ochiului de apă, albastru şi limpede, în care se priveau pereţii de piatră rămaşi în picioare. Părea un decor de teatru şi, măcar că nici unul dintre noi nu văzuse vreodată un decor, frumuseţea neaşteptatei oaze de răcoare ni s-a părut din capul locului propice jocului pe două planuri, al realităţii şi al fabulosului, condiţie esenţială a oricărui joc.

Ca de obicei, pretextul lui s-a ivit întîmplător. Stînd pe malul lacului îmi priveam imaginea răsfîrîntă în albastra oglindă circulară cînd, trecînd în goană pe lângă mine, unul dintre copii m-a împins din greşeală. Am încercat zadarnic să-mi păstrez echilibrul şi am căzut, ba, datorită mişcărilor dezordonate pe care le făceam pentru a mă menţine pe muchea de piatră, am căzut mai departe chiar decît aş fi bănuît, aproape de bulboană.

M-am pomenit sorbit de vîrtejul de apă, răsucit ca o păpuşă lipsită de voinţă şi, înainte de a-mi da seama ce mi se întîmplă, am fost lipit de fundul pietros, pe care cu cîteva zile în urmă mai păseam. Apa, limpede şi nevinovată cu o clipă înainte, era opacă, răscolită de o furie neînţeleasă. Un vacarm asurzitor se declanşase, nu ştiu dacă urlam eu sau bulboana urla, amîndoi probabil, şi nu-mi puteam îndrepta trupul. O putere hotărîită mi-l apăsă pe patul de piatră. Înainte de a fi izbit de fund mă dădusem de cîteva ori peste cap şi pierdusem simţul orientării. Voiam să ies la suprafaţă şi mîinile mi se opreau pe colţurile pietrei, tăioase ca nişte brice. O dată,

din nou şi din nou. Abia atunci am simţit zbătîndu-se în mine panica şi i-am auzit proorocirea înnebunită: *Aşa se moare, în larmă şi spaimă...* Forme întunecate străpunse de cercuri de foc mă înghesuiau, năvăleau peste mine, din mine, silind să mă-năbuşe. Am văzut faţa radioasă a lui Mihail, gura larg deschisă a bunicului hohotînd, apoi totul a fost durere, o imensă piatră care mi se vîrîse sub piele, îmbrăţişîndu-i formele, strivind tot ce era cald şi viu.

Nu ştiu cum m-am zbătut sub apa destul de străvezie pentru a le îngădui copiilor rămaşi pe mal să-mi urmărească îngroziţi mişcările, dar acolo, pe fundul presărat cu brice de piatră, m-am simţit deodată liber. Apăsarea care-mi plumbuiser trupul se risipise. Fără să-mi dau seama, mă tîrîsem şi ieşeam din puţul bulboanei. Am izbit piatra cu tălpile, într-o ultimă încercare şi m-am ridicat în uralele celor de pe mal, am răsufletat tot ce era cald şi viu.

Tremuram, cînd m-am prăbuşit pe o lespede încinsă de soare. Cercuri colorate mi se învîrteau sub pleoape. Dar copiii mă înconjurau cu o atît de zgomotoasă şi aţîţitoare admiraţie încît n-am întîrziat să zîmbesc.

— Un fleac... am şoptit.

Căldura topea ultimele bucăţi ale pietrei care luase, sub apă, forma trupului meu. Blazat şi puţin împins într-o depărtare ce nu mă smulgea din mijlocul copiilor, le primeam strigătele neîncrezătoare, zîcînd din umeri şi cred că ajunsesem să mă autoconvîng de curajul pe care mi-l presupuneau.

— Vrei să spui c-ai putea... încă o dată... ? a întrebato fetită, încîndu-se în propriile ei cuvinte.

Cozile blonde i se ridicau pe după urechi ca două cîrlige şi m-am aruncat orbeşte în ascuţişul lor.

— Oricînd, am spus.

Cu ochii măriţi, s-a apropiat de mine. Mirosea a soare.

— Şi acum ?

Am zîmbit şi m-am ridicat încet, privind-o. S-a făcut tăcere. Şi deodată am văzut decorul de piatră, lacul limpede străpuns de mişcarea vîrtejului şi cerul.

În liniștea albastră mi-am auzit inima. Savel a început să plîngă.

— Potoliți-l, am spus.

Și cu o tristețe sfișietoare, niciodată simțită, m-am aruncat în apă. Înotam împrôscînd și mă întrebam pentru ce port în mine atîta tristețe. Mă descopeream bătrîn și mă vedeam ajuns la bulboană, supt și lipit de fund, mă vedeam tirîndu-mă spre stînga și izbind cu tăpile fundul de piatră. Cînd m-am ridicat din nou pe lespede, fierbinte am rostit cu un calm mai obositor decît ceea ce făcusem :

— Totul e să nu-ți pierzi capul...

Copiii răcneau, mă băteau pe spate. Fetița cu cozi blonde se lipise de umărul meu și Savel rîdea, smiorcîind. Dar, deși abia acum le meritase, laudele și înflăcărarea m-au bucurat mai puțin decît atunci cînd le primisem pe nedrept. Și o imensă rușine m-a făcut să evit privirile fetei cu cozile ca două cîrlige de undiță.

— Păi... Încerc și eu, a spus un băiat.

S-a aruncat în apă și i-am urmărit mișcările, totul se vedea bine și am fost sigur că are să reușească. A reușit. Simțeam o oboseală care nu mai lăsa loc nici pentru tristețe, nici pentru rușine. Apoi a urmat o adevărată năvală, toți voiau să se cufunde și se cufundau într-adevăr, învingînd bulboana. Ceea ce păruse ieșit din comun devenea faptă curentă și aureola mea s-a destrămat înainte de a-mi lăsa răgazul să înțeleg de ce fusem trist și de ce mă năpădise rușinea. Descoperisem cu toții un joc nou și, ca niște automate, ne aruncam în bulboană, ieșeam la mal și din nou ne zvîrleam în vârtejul care nu ne mai speria, pe care-l domesticisem și de care dispuneam pe rînd, ca de o jucărie.

Numai Savel nu cunoștea bucuria bulboanei. Era cel mai mic dintre noi și se mulțumea să asiste la zbenguiala generală, așezat cuminte pe un bolovan și muindu-și picioarele. Dar, într-o bună zi, a cerut să-l luăm cu noi în bulboană.

— Taci, am spus, uite o piatră cu cioburi de oglindă.

Fetița care mă silise să mă arunc de bunăvoie în apă l-a luat în brațe încercînd să-l învețe un cîntec,

dar Savel plîngea fără lacrimi, bătea din picioare și nu putea fi liniștit în nici un fel. Smiorcăiala lui ne plictisea pe toți, pentru că era cald, pentru că era liniște, pentru că nu ne gîndeam la nimic.

— Bine, du-te dracului, a strigat un băiat mare (un fel de om de lut cu o hălăciugă de păr roșu, un prostălău care nu scotea de obicei o vorbă, mulțumindu-se să rîdă fără să înțeleagă nici el de ce) și, ridicîndu-l de jos, i-a făcut vînt în lac.

Apoi a început să rîdă, uitîndu-se la noi în căutarea unei aprobări. Dar rîsul i s-a sleit pe buze, toți încremenisem și fetița cu cozi blonde a izbucnit în plîns. Nici cînd m-am aruncat în apă nu-mi venea să cred că tot ce se întîmplase era adevărat și-n urechi îmi stăruia liniștea străpunsă de riset și plîns, hohote atît de asemănătoare încît își pierdeau semnificația și nu mai erau decît simple convulsii sonore, zgomote sfîrtecînd o pace de care nu ne fusese dat să ne bucurăm. Mă aruncasem în apă fără să gîndesc, la fel m-aș fi scărpinat dacă ceva mi-ar fi umblat pe braț, și doar cînd le-am perceput răceala și undele au început să clipească sub brațele mele, am simțit spaima, de parcă în spaimă mă zvîrlisem și înotam prin valuri de spaimă.

Incapabil să scoată un sunet, Savel se mai zbătea, cu gura plină de apă. Apoi l-am văzut pierind în vârtejul tăcut și m-am cufundat, am întins brațele și l-am cuprins. S-a muiat deodată ca și cum ar fi socotit că nu trebuie să mai lupte, că n-are nevoie să se obosească de vreme ce eram acolo și-mi putea încredința, împreună cu trupul, și groaza, și răspunderea. Moale și neajutorat, se lipise de mine, iar pentru prima dată de cînd sărisem în apă o sălbatecă duioșie a pătruns spaima detașată de obiect, spaima pură de care eram plin. Abia atunci mi-am dat seama că spaima e Savel. Descoperirea tardivă a amplificat-o, punîndu-i în lumină dimensiunile (de parcă nenumărate brațe ar fi aprins la un semn niște torțe menite să scoată din beznă adîncimile unei imense săli, din care doar un singur element fusese vizibil), acum tremuram, mâinile și picioarele îmi bățiau și plîngeam sub apă, cu lacrimi cărora nu le puteam simți

arsura. Aruncindu-mă într-o latură, mi-am tras fratele pentru a ieși cu el din coloana rotitoare și-n clipa aceea, lipită de pieptul meu și ridicată spre mine, i-am văzut fața. Atunci o repulsie invincibilă mi-a desfăcut brațele, alungind duiosia și schimbând fulgerător sensul spaimei, pentru că fața cu pleoapele lipite, fața crispată pe care o întrezărisem era cea a monstrului violaceu din cubul de sticlă.

Nu știu cum am ieșit la suprafață. Gîfîind, călcam apa. Vedeam ca prin ceață siluetele copiilor de pe mal și o greață sfișietoare îmi întorcea stomacul. Apoi, ca și cum amintirea a ceea ce nu puteam uita m-ar fi ajuns din urmă, am înotat repede spre mal, m-am ridicat tremurînd pe lespedeaua caldă și, în patru labe, animal chinuit, am vomitat îndelung, golindu-mă de spaimă și silă. Ca mînat de o teroare atroce, m-am mai tîrît o clipă, încercînd să măresc depărtarea dintre mine și ceea ce se afla acolo, sub apă, pînă am căzut amorf în prăpastia deplinei absențe.

Dar absența nu mi-a fost îngăduită decît pentru o durată fragilă. Pătrunsesem într-un alt timp, a cărui dimensiune suplimentară anula evenimentele timpului nostru așa cum rapida rotire a unui disc bariolat anulează tipătul distinct al culorilor. Nu mai știam nimic pentru că nimic din timpul pe care-l părăsisem nu mai putea fi indentificat acum și totul se traducea prin absență. Era un echilibru precar, noua dimensiune neputîndu-se împotrivi în mod eficace dimensiunilor tradiționale, cărora le aparțineam. Am perceput apeluri vagi, tot mai insistente, lumea mea se infiltra sau eu eram aspirat, readus la dimensiunile pe care le părăsisem. Am simțit atingerea lumii pe obraji. Deschizînd ochii, am întîlnit privirile speriate ale fetei cu cozi blonde, care, plecată peste mine, mă pălmuia.

— A deschis ochii!

— Ridică-l.

Un glas de bărbat. Fetița m-a ajutat să mă scol și o durere străină mi-a împuns tîmplele. Am văzut lacul, cerul și pereții de piatră. Am strigat:

— Savel!

— Ai cam încurcat-o, fiule...

Bărbatul necunoscut îmi făcea cu ochiul.

— Toți au fugit și am rămas singură, spunea fetița. Numai eu n-am fugit și l-am chemat. Credeam că n-are să mă audă, era departe pe drum, dar eu am strigat, am strigat...

— Tu?

— Mă cunoști? a întrebat bărbatul, și din nou mi-a făcut cu ochiul.

Era înalt, slab și avea o față triumfiulară. Părea un muncitor de la carieră.

— Nu te cunoaștem, a spus fetița.

Atunci l-am văzut pe Savel. Era întins pe mal și apa șiroia din hainele lui. Trupul bărbatului mă împiedicase să-l văd.

— Ține-te drept, a spus fetița

— Hai, sus, a spus străinul.

Ajutat de ei, m-am apropiat. Fața lui Savel era albă și privirile albastre rătăceau. S-au oprit o clipă asupra mea, apoi au lumecat mai departe. Trupul mărunț era zguduit de sughițuri. Și pentru că Savel trăia, pentru că era atît de mic și sughița și-i tremurau buzele am simțit un nod în gît și m-am repezit spre el.

— I-a scos apa din burtă, a spus fetița. Uite-o, asta-i apa din burta lui...

Mîndră, arăta pietrele ude. Cînd l-am luat în brațe:

— Vreau acasă, a spus Savel, absent și parcă mirat.

Nu-și dădea seama că fusese smuls și el din timpul care nu era al nostru. Fericit să-i simt trupul, îl strîngeam în brațe și mi se părea că trupul lui Savel justifică cerul și soarele.

— Trebuie să plec, a spus străinul.

Îl recunoscusem, așa că m-am mulțumit să spun:

— Întotdeauna vii la timp...

Fetița mă privea mirată.

— Cum întotdeauna? Nici nu-l cunoști...

— Hai, duceți-vă acasă, a spus bărbatul.

Și din nou mi-a făcut cu ochiul. I-am zîmbit.

— De ce faci cu ochiul? a întrebat fetița, iar el a rostit nepăsător :

— Ei, cine știe?

Eu, firește, dar nu trebuie să arăt că știu.

— Vreau acasă? a spus Savel, formulându-și dorința de parcă ar fi pus o întrebare.

Fiecare cuvânt al nostru se auzea neobișnuit de limpede, ca și cum ne-am fi aflat pe o scenă, ca și cum lacul și cerul și pereții de piatră ar fi alcătuit un decor plantat acolo din eternitate, anume pentru noi.

— Bine, am spus. Mergem acasă.

Bărbatul cu fața triumfiulară ne-a însoțit doar pînă la drum, apoi și-a luat rămas bun și a pornit la deal, în vreme ce noi ne-am îndreptat spre sat. Fetița sporovăia într-una :

— Uite ce mac. E tare cald. Eu n-am să spun nimic. Și o libelulă. Dacă spun, nu mă mai lasă nici pe mine. Vedeți? Norul seamănă cu tata. Am să vorbesc și cu ceilalți, să tacă și ei. Uite ce șarpe strivit.

Am tresărit și am privit fără voie îndărăt, unde silueta bărbatului cu fața triumfiulară nu se mai vedea. În praf zăcea o fișie de piele negricioasă, lungă cît un creion. Fetița a mișcat-o cu piciorul. Pe dedesubt era neagră de furnici.

— Hai la groapa cu furnici? a întrebat Savel.

O imensă mirare stăruia în el. Nu-și dădea seama, dar clipele trăite în durata celui alt timp, a timpului incomensurabil și străin de tot ce definește timpul, îl însemnaseră. Pentru noi murise și înviase, dar nu știa asta și purta în el imensa mirare a nou-născutului, poate că totul îi apărea altfel de cum fusese obișnuit, poate că descoperirea amănuntele lumii pe care le înregistrase înainte și se mira, doar pentru o fracțiune de secundă, că erau așa cum erau, amintindu-și îndată că le cunoștea. Încă nu-și pierduse aerul absent, privirile albastre-i erau inexpressive și fața imobilă.

— Eu am ajuns, a spus fetița, oprindu-se în poarta unei case.

Ne-am urmat drumul singuri. Era cald și mă simțeam vlăguit. Cămașa și pantalonii lui Savel se uscaseră. Mă tulbura faptul că pășește încet, nesigur, răsucindu-și gîtul într-una și privind gardurile și casele cu atenția unui vizitator străin. Își ținea buzele întredeschise. Și mi se părea uluitor faptul că tocmai imperceptibila suviță de aer care se strecura printre buzele lui însemna viața, tot ceea ce abia îi refuzasem.

— Hai să ne așezăm puțin, am spus, cînd am ajuns acasă.

Nu mă mai țineau picioarele. Ne-am așezat pe trepte și am privit în tăcere florile mamei, ofilite deși le stropea de cîteva ori pe zi. Nu mă mai gîndeam la nimic și Savel tăcea cuminte lîngă mine. Eram chinuit de dragoste și remușcări, obosit și chinuit. Mi-am pus palma peste mîna lui Savel și el și-a întors fața către mine și mi-a zîmbit. Atunci tot ce era tulbure s-a precipitat și am început să plîng. Savel mă privea cercetător, cu buzele întredeschise, acum nu mai zîmbea dar nu era nici mirat, nici neliniștit, mă privea doar ca și cum ar fi vrut să-și întipărească în minte trăsăturile mele, ca și cum i s-ar fi poruncit să nu le mai uite pentru că îi se va cere **să le reproducă întocmai cîndva, și eu plîngeam liniștit**, cît de liniștit se poate plînge cu sughituri înăbușite. Lacrimile curgeau fără să-mi aducă alinare. Dimpotrivă, pe măsură ce plîngeam suia în mine o amărăciune iremediabilă, o milă depășind pricina care o declanșase. Acolo, pe treapta de piatră, îl plîngeam pe Savel. Și din nou ne aflam amîndoi pe scenă, fără să știm, din nou treptele și curtea și florile veste de alcătuiau un decor instalat din vremi imemorabile pentru protagoniștii unei pilduitoare tragedii.

— De ce plîngi? a spus bunicul.

Nu-l simțisem venind și n-am avut vreme să mă mir că mi se adresează, fără a se sinchisi de Savel, copilul legii. M-am pomenit în brațele lui, la pieptul lui de iepure mare și cald.

— Înțeleg, a spus. Ai aflat... E adevărat, a murit, dar nu mai aveam nevoie de el.

— Nu, am șoptit în barba albă, udă de lacrimile mele.

— Ce, nu?

— Nu înțeleg...

Tremuram și mă temeam să întreb.

— Cel pe care l-ai hrănit cu bobitele verzi. Credeam că știi... nu? Atunci de ce plîngi?

Am scos un strigăt.

— Plînge? a întrebat Savel.

— Da, a spus bunicul. Îi auzeam vorbele răsunînd în cutia pieptului, ca amplificate de un straniu ecou. Închisesem ochii și mi se părea că mă aflu singur, în beznă, într-un înspăimîntător peisaj cu pereți și hăuri de piatră peste care cuvintele bunicului bubuia, re-luate la infinit: Plînge, dar e cu bunicul...

Murise. Monstrul violaceu murise. Îl ucisesem în fundul lacului și murise în cutia de sticlă, pentru că bunicul nu mai avea nevoie de el, dar avea nevoie ca eu...

— Să nu mai plîngă, a spus Savel.

— De ce? E bine să plîngă, a spus bunicul. Așa-i că-ți face bine să plîngi?

Făceam nu din cap și plîngeam, incapabil să răspund, incapabil să port pe umerii mei povara pe care o simțeam coborînd, apropiindu-se cu inexorabila încăpăținare a fatalității. Acolo, la pieptul bunicului, lacrimile mărturiseau că ieșisem din copilărie și că începeam să devin eu.

— Nu-mi place să plîng, a spus Savel.

— Sst, a făcut bunicul.

Și o cortină s-a lăsat peste noi.

O cortină circulară, fără deschidere. E atît de mărunta scena pe care mi se îngăduie să mă mișc acum încît, dacă întind brațele, simt cu virful degetelor răceala faldurilor. Zgomotul sălii nu răzbate pînă la mine. Și a trecut atîta vreme de cînd s-a lăsat cortina încît mi se pare că spectacolul nu va reîncepe niciodată. Faust... Hamlet... e curios că nu-mi pot aminti.

E frig și întuneric și liniște. De ce nu încep o dată? Sau s-a sfîrșit totul? Parcă am fost uitat în culise, odată cu recuzita. Am auzit de mult o poveste ca asta,

era iarna și cineva povestea într-o sală plină de fum... am uitat. Dacă m-aș putea barem întinde, dar spațiul nu-mi îngăduie să mă întind pe podeau goală, mașiniștii nu s-au îndurat să uite nici măcar un scaun.

Mă sprijin de cortină și simt pătrunzîndu-mi în oase răceala umedă. Cortina e de piatră. Podeaua e de piatră și sint sigur că și tavanul, dacă l-aș putea atinge.

Mihail mi-a îngustat scena, scena mea s-a închiruit, e o carceră.

Mă vîrîsem în spatele dulapului, în care domnul Iosif păstra materialele folosite în orele de lucru manual. N-am înțeles niciodată de ce se retrăgea acolo peretele, unii spuneau că avuseseră de gînd să așeze în nișă o statuie, ca și cum o statuie putea avea vreun rost aici, în subsol, alții ziceau că era locul sobei, dar soba se afla dintotdeauna în colțul ei, lingă ușă. Acum dulapul astupa intrîndul și eu mă vîrîsem acolo ca într-o carceră, cătărîndu-mă pe dulap și dîndu-mi drumul dincolo, printre pînzele de păianjen.

Din toată școala, sala mare a domnului Iosif era locul care-mi plăcea mai mult. Totul purta aici semnul lui, începînd cu masa circulară, pe care o lucrase și în care-i regăseam fața rotundă. Cele două adîncituri pentru borcanele cu vopsea figurau ochii, iar șanțul unde puneam pensulele indica locul gurii. Dulapul pe după care mă vîrîsem fusese făcut după trupul viu al profesorului nostru, a cărui haină avea nenumărate buzunare, pline de unelte împrumutînd cîte ceva din farmecul celui mai umil membru al corpului didactic. Banala lui șurubelniță avea drept mîner un cap de femeie, pe buzele căreia întîrzia un surîs ambiguu, iar brațele cleștilor cu care lucra închipuiau doi balauri. Folosea drept riglă barba de metal a unui mag, pe care-l apuca fără fasoane de mijlocul trupului. Își făcuse compas dintr-o balerină de lemn, avînd un ac la condurul stîng și o cretă la cel drept. Pe pereții sălii de la subsol spînzurau obiecte ciudate, cu lemnul satinat de întrebuintare, dar fără ajutorul domnului Iosif nimeni n-ar fi putut ghici la ce slu-

jeau. În mâinile lui deveneau rindele, merghini, ciocane. Modelele de traforaj pe care ni le împărțea n-aveau nici un înțeles, păreau prototipuri ale unor forme bizare, menite utilizării într-o lume fără contingente cu lumea noastră. Le asamblam după indicațiile lui și pe masă se înălțau palate a căror frumusețe ne tăia răsuflarea, orașe văzute din perspective vertiginoase, cutii reducând la dimensiuni și funcții utilitare risipa de volume a catedralelor. În colțul rezervat atelierului de legătorie stăruia mirosul cleiului și vagul iz de mucegai al cărților, iar întotdeauna mi s-a părut că mirosul e al marei prese care comprima volumele între două plăci, închipuind botul unui animal fantastic. Manivela, cu ajutorul căreia placa superioară cobora de-a lungul unui ax filetat, avea forma unei mâini ce silea fiara să-și închidă botul peste cărțile urmînd să fie legate.

Există poeți ai tărimurilor exotice, ai parfumurilor decantate în fragilele fiole ale cuvintelor, poeți ai materialelor somptuoase. Domnul Iosif era poetul materiei prime. S-ar fi mirat dacă cineva i-ar fi spus-o, dar candoarea lui era a primitivilor și lumea rodea sub privirile sale, ca sub atingerea unei baghete magice.

— Să vedem, spunea.

Nu știa niciodată ce putea deveni ciotul de lemn găsit în curte, sau ghemotocul de sîrmă.

— Să vedem.

Și în vreme ce privirile nu i se deslipeau de pe obiectul ajuns în marea sală de la subsol, mâinile-i extrăgeau din el posibilități adormite, supunîndu-l unor neverosimile metamorfoze.

Înfățișarea domnului Iosif nu trăda prin nimic în-sușirile omului, și faptul mă durea ca o minciună. Rubicond, jovial, părea un exemplar de serie. Puțin transpirat, înconjurat întotdeauna de subtila boare a alcoolului ca de o undă trădătoare căreia zadarnic se silea să-i stăvilească emisiunea și de perceperea căreia era conștient, freca în mers pereții de parcă ar fi vrut să se dizolve în duritatea lor. Se știa vinovat și se purta în consecință, străduindu-se să ocupe cît mai puțin loc. Se pare că n-a luat o singură dată cuvîntul în consiliul

profesoral și evita cu încăpăținare să se așeze la masa din cancelarie, în jurul căreia profesorii se adunau în timpul recreațiilor. În ochii lor de altfel, nu se deosebea de omul de serviciu.

Dar în mijlocul nostru al copiilor, se simțea la largul lui. Atunci puterea nebănuită de către adulții condiționați să aprecieze un alt soi de putere se manifesta nestîngerit și mi se părea că lemnul, metalul și culorile devin instrumentele unei bizare orchestre, cărora le indica intrările pentru celebrarea unui surprinzător ritual. Din clipa în care rostea modestele cuvinte :

— Să vedem...

totul se transforma și lumea încremenită în tipare amorfe redevenea vie. Degetele cu peri roșcovani stimulau nașteri. Materia căpăta nume, informul devenea obiect. Creația se săvîrșea cu fireasca obișnuință a exercitării unei funcții biologice, fără transe sau condiții speciale.

— Dumneavoastră semnați acte de naștere, am spus la prima lecție, iar domnul Iosif s-a uitat lung la mine și mi-a întins un ciot.

— Ia vezi...

Am luat craca uscată și răsucită. În jurul nostru elevii forfoteau, se jucau cu neverosimile instrumente de pe pereți.

— Un șarpe, am spus.

— Îți plac șerpii ?

— Nu știu, nu cunosc decît unul.

— Da, da, a spus domnul Iosif.

Apoi și-a lăsat palma pe creștetul meu și mi-a răvășit părul.

— Aș vrea să pot vedea și eu, am spus.

— Au să încerce să te prostescă...

— Cine ?

— Ceilalți.

Dar atunci s-au auzit strigăte, unul dintre băieți răsturnase o oală cu vopsea și l-am văzut înălțîndu-și mâinile, roșii ca însingerate. Toți copiii s-au repezit și și-au muiat palmele în vopsea.

— Proștilor ! a strigat domnul Iosif.

Aveau mîinile pătate de sînge și m-am uitat fără să vreau la **palmele** mele, îngeresc de curate. Mi-am rășchirat degetele și mi s-a părut că am două stele la capătul brațelor. Domnul Iosif a luat un șomoiog de cîlți, a turnat gaz dintr-o sticlă și le-a dat băieților șomoiogul, să se curețe de vopsea. Eu mă tot uitam la **palmele** mele.

Nu mai mi-a vorbit nici în ora aceea, nici în orele următoare, dar îi surprindeam din cînd în cînd privirea. Întorcea repede capul și, nu știu de ce, mi se părea că mă urmărește îngrijorat. Acum ne împărțea coli de hirtie **pe care** le acopeream cu vopsea și ne învăța să le suprapunem fețele minjite. O coală fusese dată cu galben, alta cu roșu. Cînd le desfăceam, urmăream încîntați amestecul culorilor născînd lumi stranii, care-și așteptau exploratorii. Puteam folosi ori ce culoare și mă îmbătam cu nuanțe, rătăcind cu ochii întredeschiși printre serpentinele fluide. Recunoșteam peisaje mlăștinoase înțepate de sulite dispuse în snop ale stufului, tundre acoperite de licheni, bălți în adîncurile cărora unduiau ierburi necunoscute. Alteori descifram ceruri populate de stele haotice și, cu vîrful pensulei, corectam explozii astrale. Transparente vietăți migrau pe colile abia desfăcute, întindeau pseudopode și se imobilizau într-o grațioasă extensie finală. Am avut impresia că se epuizau în spasme leneșe, murînd sub ochii mei, și m-am surprins identificînd amestecul de verde și albastru de pe nevinovatele coli cu binecunoscutele lumi din cuburile de sticlă ale bunicului. Din ziua aceea farmecul jocului s-a destrămat.

Mă gîndisem rar la bunicul, în ultima vreme. Internatul se afla într-un oraș de care auzisem din poveștile soldaților și nimeni, într-adevăr, nu se sinchisea aici de bunicul. Ciudată, *lumea* mă întîmpinase cu mașini, lumini colorate și cinematografe. Numai noaptea, în somn, revedeam cu încîntare grădina și-i recunoșteam cotloanele, noaptea eram fericit ca pasărea care-și regăsește cerul și mă deșteptam trist, între pereți pe care nu juca umbra nici unui pom.

Mihail venea duminică. Mă apuca de mină, strîns așa cum mă apucase cînd m-a tîrît la judecată înaintea

bunicului, și pornea cu mine la plimbare. Cît ne aflam în oraș nu scotea o vorbă, privea nemulțumit **oamenii** și casele, poate pentru că mulți trecători întorceau **capul**, uimiți de neobișnuita lui frumusețe. Ca o statuie coborîtă de pe soclu, pășea drept, cu pas egal. Dar o dată ajunși la loc deschis, la poalele dealului, se oprea și ne așezam pe cîte o buturugă.

— Spune, rostea, pironindu-mă cu ochi de guzgan.

Îi povesteam măruntelile întîmplări ale săptămîinii, lecțiile și ce ni se dădea de mîncare. Asculta încordat, parcă fără să clipească. Erau momentele cele mai neplăcute, n-aveam nimic de ascuns, dar concentrarea cu care asculta mă neliniștea pentru că simțeam cum sondează freamătul dîndărătul fiecărei vorbe, silindu-se să-i smulgă mărturisiri. Stingherit, începeam să lungesc pauzele dintre cuvinte, le pierdeam șirul. Nu mă ajuta, nu spunea nimic și nu arăta că încurcătura mea i-ar fi făcut plăcere. Stătea la fel de încordat, căutîndu-mi privirile, dar tocmai nemișcarea lui îmi sugera gîndul că se îndoia de tot ce-i spuneam, presupunînd că-i ascund taine reprobabile. Simțămîntul de vinovăție pe care mi-l insufla mă supăra și sfîrșeam prin a mormăi :

— Cam asta...

— Am să-i spun bunicului, zicea, și în gura lui cuvintele aduceau a amenințare.

Apoi, monoton ca o lecție învățată pe dinafară, îmi împărtășea noutățile de acasă. Toți erau sănătoși, Savel a crescut și e cuminte, bunicul îmi amintea că trebuie să învăț și să mă feresc de răceală. Nu pomenea de mama și, foarte rar, de tata. Se însuflețea doar cînd evoca experiențele bunicului.

— Merge bine, șoptea uitîndu-se în jur de parcă am fi fost spionați și cine știe ce dușmani puteau afla, din vorbele lui, o taină. A făcut un ou, care se rostogolește singur de colo-colo...

Mă sileam să nu zîmbesc.

— Nu mai spune!

— Tu învață. Gîndește-te la bunicul.

Îmi lăsam privirile să zboare peste acoperișurile orașului, acolo unde nimeni nu bănuia existența bunicului,

și mi se părea că Mihail vine dintr-un timp uitat. Și a sădit bunicul o grădină... Toate casele aveau aici grădini. Cea mai frumoasă însă era a domnului Iosif. Iar domnul Iosif avea o cameră liberă și voia să găzduiască un elev.

I-am spus lui Mihail că nu mă simt bine între zidurile triste ale internatului și i-am vorbit de domnul Iosif. N-a răspuns nimic, dar duminica următoare mi-a mutat calabalicul. Am înțeles că se mai deplasase o dată în cursul săptămânii pentru a vorbi cu viitoarea mea gazdă, cercetase casa și căpătase încuviințarea bunicului. Atunci am intrat în lumea unui basm.

Grădina domnului Iosif era un labirint cu tufișuri sculptate, cu bolți multicolore și flori masate compact, ca niște lespezi. Ușile domnului Iosif erau fermecător cioplite și se deschideau către încăperi ce nu păreau făcute pentru a îngădui îndeletniciri ca îngurgitarea hranei sau somnul. Am avut impresia că în perimetrul cuprins între pereții pe care birne groase ieșeau la vedere, întinzînd brațe încărcate de obiecte, totul era cu puțință, ca și cum domnul Iosif s-ar fi îngrijit să ofere necunoscutului un spațiu, cadrul adecvat unei desfășurări pe care n-o cunoștea, dar căreia dorea să-i înlesnească manifestarea.

N-a spus nimic cît timp Mihail și-a purtat masca feții din încăpere în încăpere, dar după plecarea lui a urcat în odaia mea și s-a oprit în golul ușii. Pe tocul masiv șerpuia tulpina unei vițe de vie, cu frunze și ciorchini imenși, iar trupul domnului Iosif părea și el un ciorchine, spînzurînd de păr și atingînd dușumeaua.

— Ai venit, așa dar, a spus, privindu-mă cu o indefinibilă expresie. Parcă mă tem mai puțin...

— Fiindcă am venit?

— Și-a clătinat capul, fără a confirma sau nega.

— Ți place odaia?

Mi-am întors privirile către micul univers în care aveam să locuiesc. Odaia era mansardată și fereastra treflată dădea către labirintul grădinii, cu tufișuri tăiate în așa fel încît, văzute de sus, păreau volume ale unui spațiu neobișnuit. Chiar sub fereastră se înălța o vagă siluetă umană, doar pe trei sferturi desprinsă de masa

vegetală. Pereții odăii nu erau netezi decît acolo unde se înscrisa dulapul, încolo păreau că se mișcă în jurul sobei. N-am văzut niciodată una să-i semene. Era, în colțul opus dulapului, o minge de faianță galbenă, cu țepi piramidali. Dacă n-ar fi fost burlanul, virît într-un fel de jghiab adîncit în perete, n-aș fi bănuît că ariciul galben, mai înalt decît mine, putea fi o sobă. Tavanul și pereții verzi ondulau ca și cum masa sobei i-ar fi comprimat pe cînd fuseseră moi, și am admirat arta care dispusese curbele în jurul patului, verde și el, dar de o nuanță mai închisă. De lemn, scund și înălțat pe patru labe, semăna cu o broască țestoasă adormită pe covorul galben.

— Ți-am dat odaia ariciului, a spus domnul Iosif.

Apoi a șuierat ușurel. Un arici adevărat a ieșit de sub pat. Am simțit în nări mirosul grădinii și am închis ochii. Fereastra deschisă primea ciripitul păsărilor de afară. Așa, cu ochii închiși, am șoptit:

— De unde știți?

— Vezi să nu calci ariciul, cînd intri în odaie, a răspuns.

Am deschis ochii și l-am privit mirat. De ce se ferea? Ca și cum ar fi ghicit că vreau să-i vorbesc, a tușit repede. A spus:

— Ne vedem diseară, și a închis ușa.

Am rămas singur. Ariciul mă mirosea. M-am lungit lingă el pe covor și m-am simțit fericit ca atunci cînd așteptam ca Prietenul să răsară din ierburile împărăției verzi. Nu-l mai văzusem de mult, din dimineața cînd părăsisem pentru întîia oară platoul, pornind împreună cu Mihail spre lume. Aș fi vrut să-i vorbesc. Auzeam dangăt de clopot. Era o duminică aurie și am adormit pe covorul galben ca frunzele de afară, am adormit ca o vietate toropită de excesul blîndeții autumnale, fără vise și fără nostalgii, am lunecat întreg în somn și m-am deșteptat întreg, cu ariciul cuibărit în îndoitura genunchiului.

Stelele clipeau în spărtura ferestrei, grădina exala o mireasmă umedă. Domnul Iosif m-a chemat să mănînc cu el pe masa de stejar cu labe de urs din cea mai mare

încăpere, unde trona un cămin străjuit de două manechine.

— Tina și Lina, mi le-a prezentat domnul Iosif, cele mai frumoase femei din lume.

De mărime naturală, erau, într-adevăr, neobișnuit de frumoase. Am tresărit văzînd că Tina avea plete arămii și semăna cu mama, așa cum fusese înaintea nașterii lui Savel, cînd nu dobîndise prețuirea bunicului. Purta o rochie verde de croială ciudată și-și ducea arătătorul mîinii drepte la buze, îndemnîndu-mă să nu-i spun domnului Iosif că o recunoscusem. Lina, în schimb, ridea fără grijă. Își ținea brațele încrucișate la spate și salba de aur îi strălucea pe catifeaua purpurie a pieptarului.

— Le poftim la masă ? a întrebat domnul Iosif.

Apoi, fără să-mi aștepte răspunsul, am văzut cu strîngere de inimă cum a luat-o în brațe pe mama și a așezat-o pe scaun, potrivindu-i cu băgare de seamă mîinile pe tăblia de stejar. În fața ei a pus-o pe Lina, iar noi ne-am așezat la capetele mesei.

— Sînt vesel în seara asta, a spus domnul Iosif. Tot ce vezi aici e făcut cu mîinile mele. Casa nu-i mare, două odăi jos și una sus, dar n-ai să găsești în ea un singur lucru fără suflet.

Am priceput că apucase să bea și că Mihail îi lăsase, probabil, arvuna.

— Totul e foarte frumos, am spus. Mă bucur că sînt primul chiriaș. M-am împrietenit cu ariciul.

— E un arici înțelept, a spus. Vrei să știi ceva ? Mi-e cam frică de tine, băiete... De asta te-am primit aici.

Am zîmbit, întrebînd într-o doară :

— Cum așa ?

Îl iubeam pînă și pentru că vorbea sub puterea viului.

— Întreab-o pe Tina, a spus. În ce te privește, Lina nu știe nimic.

L-am privit deodată cu băgare de seamă, dar mi s-a părut că pălăvrăgește fără să acorde greutate cuvintelor, din simpla nevoie de a se asculta vorbind. De ce presupunea însă că mă cunoaște tocmai păpușa care semăna

cu mama, și nu Lina ? Pentru a-l pune la încercare, am spus :

— Amîndouă m-au văzut abia azi.

Și-a golit paharul, de parcă nu m-ar fi auzit. Apoi a oftat :

— Nici în mine n-ai încredere... De ce ai avea ?

Vorbea liniștit, dar știam că ceva trebuia să se petreacă. Ceasul viu din mine și-a încetinit bătăile. S-a ridicat de la masă, a trecut în spatele Tinei și s-a lăsat în genunchi. Acum nu-l mai vedeam, dar manechinul care era mama și-a întors spre mine privirile verzi și glasul mamei, ușor răgușit ca pe vremea cînd părul ei era viu și fața strălucitoare, a rostit încetișor :

— Să ai încredere în domnul Iosif !

Am sărit de pe scaun. Gazda mea se ridicase în picioare. Tăcut, fără să mă privească, și-a reluat locul, a turnat vin în pahar și s-a uitat îngîndurat la lichidul roșu. Îmi tremurau picioarele. Răsuflarea mi se precipita de parcă aș fi fost fugărit, de parcă aș fi ajuns la o răspîntie și nu mai știam pe care drum să apuc pentru a scăpa de brațele spaimei.

— Acum... stai jos, a spus cu blîndețe domnul Iosif.

Nu-și deslipea privirile de pe vinul din pahar și clătina ușor paharul, ca și cum ar fi deslușit cuvintele în licoarea roșie și s-ar fi străduit să le facă mai cîtețe.

— Casa asta va fi casa ta pentru multă vreme. N-ai vrea să ajungi ca mine, sau mai rău...

A șoptit ultimele cuvinte în paharul pe care-l dusesese la buze, dar sînt sigur că le-am auzit. Înfiorat, m-am așezat din nou. Domnul Iosif tăcea. Mama urma să mă privească, Lina ridea fără glas, arătînd că n-o privea nimic din cîte se petreceau. Mă uitam pe rînd la bărbatul din capul mesei și la cele două manechine de ceară, simțîndu-mă tot mai singur într-o lume pe care o sperasem prietenoasă. Liniștea se închea în jurul meu, devenea compactă și mi s-a părut că dacă mai las să treacă fie și o clipă n-am să mă pot desprinde niciodată. Am să rămîn pentru totdeauna acolo, la masa de stejar, înăbușit de liniște. Atunci mi-am amintit de ariciul din odaia mea. Cu voce tremurată am început să lansez

cuvinte, le simțeam plutind prin încăpere, depărtându-se de mine pentru a ajunge la domnul Iosif care le primea fără să arate dacă pătrund într-insul sau nu, dacă trezesc în mintea lui cuvinte de răspuns sau se pierd în gura căminului, supte pe horn și mistuindu-se zadarnic în noapte.

— Nu înțeleg, am spus. Credeam că totul se bucură și cîntă în jurul miinilor cu care aduceți la viață lucruri moarte. Credeam că totul se petrece ca într-o poveste, suflă peste piatră și piatra se face casă, atinge un gîndac și gîndacul devine armăsar... Vă vedeam minuiind lemnul și fierul pentru plăcerea de a trezi numele adormite în ele, de a îngădui celorlalți să le rostească, de vreme ce le puneți sub ochii lor și tot ce nu știu, ce nu bănuiesc, e acum adevăr și strigă sînt asta și asta și asta... Dar acum mi-e teamă. N-am să vă mai pot privi niciodată cu un zîmbet încrezător, am să caut mereu ce se ascunde dincolo de cuvîntul blajin. Și mi-e teamă de ce pot găsi acolo... în întuneric.

— Stele, a spus domnul Iosif. Ți-e frică de stele? și s-a urnit cu tot trupul către mine, s-a întins peste masă și m-a privit în ochi.

Am repetat:

— Stele...

— Abia îți spusei că mă tem de tine. Acum te temi tu... La drept vorbind, Lina ar trebui să se teamă... de noi amîndoi...

Mirat, m-am uitat la Lina. Cu capul dat pe spate, rîdea cu toată gura, arătîndu-și dinții. Și, nu știu de ce, pentru înfiia oară mi-am dat seama că dinții nu sînt decît niște oase, singura parte vizibilă a scheletului pe care-l plimbăm prin viață și care ne supraviețuiește, luptă să răzbească la lumină din clipa cînd ne naștem și nu izbutește decît după ce ne roade ani și ani de zile pe dinăuntru. Am înțeles că Lina începuse să moară tocmai pentru că rîdea. Avea conștiința împăcată, era departe de obscurele temeri și îndoieli care nu îmi îngăduiau să rîd așa cum rîdea și tocmai din pricina asta oasele ei începuseră să cîștige teren, sclipind între buzele roșii. Un glas cunoscut îmi șoptea cuvinte rostite

de mult, în împărăția verde a grădinii pierdute : *Mulțumirea ucide. Sînt nemuritor*, și am înțeles că Lina e alternativa pe care bunicul o prefera.

— Firește, nici pentru noi nu-i ușor, a spus domnul Iosif ca și cum mi-ar fi urmărit șirul gîndurilor. Ispita e mare...

— Ispita?

— De a rîde ca Lina. Măcar din cînd în cînd... Dar trebuie să ne mulțumim cu zîmbetul nostru... înțelept și trist... Am cunoscut cîndva o moașă. A scos la lumină sute de vieți și n-a rîs niciodată. Cînd vedea pruncu se mulțumea să zîmbească. Nu era doar obosită... Mi se pare uneori că, dacă aș rîde ca Lina, n-aș mai vedea nimic. M-aș mulțumi cu ce se poate cumpăra la prăvălie și miinile mele n-ar mai moși lemnul și fierul. Dar nu sînt destul de tare. Uneori mi s-a făcut frică. Atunci am început să beau...

A ridicat spre mine paharul, l-a golit, apoi l-a așezat, cu băgare de seamă, pe masă.

— Vi-e frică de mine, am spus. Mi-e frică de dumneavoastră. Linei ar trebui să-i fie frică de noi... Cine are nevoie de frica asta?

A oftat și a răspuns în șoaptă :

— Nu noi...

Eram mic în încăperea cea mare și lumina lămpii cădea numai peste tăblia mesei. Dincolo de cele două manechine, dincolo de domnul Iosif și în spatele meu întunericul învăluia forme pe care nu apucasem să le identific și mi s-a părut că printre ele se ascunde o prezență dușmănoasă, generatoare de spaimă. Fără să mă mișc, mi-am rotit privirile încercînd să străpung umbra, din care ceva trebuia să izbuonească. Perdeaua ferestrei deschise ce dădea spre grădină se clătina, descoperind și astupînd stelele.

— Cine? am strigat. Cine?

— Liniștește-te, a spus domnul Iosif. Nu știu să răspund la întrebarea asta pentru că nu sînt decît un om mărunt, care ar fi vrut să pășească drept, împărțind bucurie. Nu fac rău nimănui, dar mă furișez pe lingă

ziduri. Nu te teme de mine. Nici eu nu mă tem *de*, ci *pentru* tine. Nu înțeleg cum de te-au lăsat să locuiești aici...

Nu înțelegeam nici eu. Mi-l închipuiam pe Mihail descriindu-i bunicului casa domnului Iosif și pe ciudatul ei proprietar. Stăteau în laborator, printre cuburile și sferile de sticlă, respirau mirosul de iepure și șoarec, iar bunicul hotăra că pot părăsi internatul. Zadarnic protesta Mihail (nu puteam crede că fusese de acord, dimpotrivă, eram sigur că înegrise tabloul cu bună știință și, plin de convingere, pledase împotriva mutării mele) dar bunicul îi poruncea să se supună. La rîndul lor, tata și mama încuviințau cu indiferență, de vreme ce bunicul spusese da. Oare tot ce nu înțelegeam era menit să mă înspăimînte?

— S-a făcut tîrziu. O să mai stăm de vorbă... Acum suie în odaia ta și încearcă să dormi.

— Noapte bună, domnule Iosif.

— Da, dragul meu. Noapte bună.

L-am lăsat în tovărășia celor două făpturi de ceară și am aruncat o ultimă privire Tinei. Am recunoscut-o din nou pe mama, își ținea privirile plecate și părul ei părea viu sub lumina lămpii, așa cum fusese de mult, în zilele cînd Mihail lipsea de acasă. M-am vîrit repede în pat, străduindu-mă să-i păstrez imaginea și am adormit fulgerător, în ciuda neliniștii pe care seara mi-o insuflase. N-am visat, sau n-am păstrat amintirea nici unui vis. Lumina m-a deșteptat în zori. Păsările cîntau în grădină și pete de soare se legăneau pe perete. Mă simțeam odihnit și vesel. Tot ce se petrecuse cu o seară înainte se depărtase într-o ceață tulbure și nu găseam în mine dorința de a-mi aminti ceva. Ariciul umbla de colo-colo.

Cînd am coborît, am văzut cu mirare că nimic nu se schimbase în jurul mesei de stejar la care domnul Iosif urma să șadă, cu Tina la dreapta și Lina la stînga. Îl zăream din spate, nemișcat ca cele două mari păpuși și mi-am zis că adormise acolo. Dar am tresărit cînd am băgat de seamă că Tina își schimbase înfățișarea. Semăna cu *a doua*, se îngrășase, părul ei își pierduse

strălucirea și chipul de ceară devenise peste noapte replica mamei, așa cum arăta acum, cînd bunicul îi spunea fata mea. Cel ce greșea față de el, trebuia să plătească. Lina își perpetua rîsul neauzit, ca în reclama unei paste de dinți, iar ambele păpuși priveau către domnul Iosif, ai cărui obraji nu mai erau rumeni ca de obicei, ci pămîntii, și care ținea gura și ochii larg deschiși.

N-am înțeles decît atunci cînd am văzut o muscă zburîndu-i din gură. Venea către mine și mi se pare ciudat că n-am strigat, n-am plîns și nu m-am năpustit în stradă. Am ridicat mîna s-o gonesc, dar parcă cineva îmi ridicase mîna, ochii refuzau să mi se închidă, mă dureau și nu puteam coborî pleoapele, deodată am simțit o palmă încheștîndu-mi-se peste față și o putere străină m-a aruncat pe scaunul meu de cu seară. Acum ședeam la masă. Palma s-a depărtat, dar fața-mi rămînea încremenită. Împreună cu cele două manechine priveam spre manechinul ce fusese domnul Iosif și mă durea inima și mi se părea că plinsesem zile și nopți. Nu eram în stare să gîndesc decît *durere*, *s-a sfîrșit* spuneam în mine și peste o clipă repetam *s-a sfîrșit*, pentru a gîndi din nou *durere*. Altceva n-avea loc în mine, nu găsea cea mai mică fisură prin care să se infiltreze. Mai tîrziu aveam să bănuiesc că sfîrșitul domnului Iosif fusese legat de prezența mea în casa lui, însemna răspunsul la una dintre întrebările pe care și le pusese, pe care mi le pusesem. Eu eram domnul Iosif, și pentru mine, în locul meu murise, ca un sinistru avertisment. Prima și ultima noastră convorbire avea să mă urmărească, dar niciodată sentimentul vinovăției față de omul care se temuse pentru mine, căci omul e liber să aleagă și el alesese, așa cum alesesem. Din ce în ce înțelegeam mai multe. Acum însă eram anesteziat de puterea loviturii și nu puteam resimți nici spaima. Îndobitocit, repetam *s-a sfîrșit. Durere*.

Lăptăreasa ne-a găsit în jurul mesei și a strigat. Am întors capul spre ea și mi-am dus degetul la buze.

— Sst, nu trebuie să strigi...

Dar se și năpustise afară și o auzeam urlînd în stradă. M-am ridicat de pe scaun și simpla mișcare a trupului

mi-a îngăduit să ies din amorțeală. Abia atunci mi-am dat seama că, pentru întâia dată, poate, domnul Iosif ridea. Și am început să plîng.

A fost o înmormîntare simplă, fără discursuri și cu lume puțină. Ploua mărunț. Se șoptea *beție și criză cardiacă* și *mare mirare c-a dus-o și atît*. Singura care plîngea era lăptăreasa. Ceilalți o priveau cu reproș, întorceau capul și grăbeau pasul. Făceam parte din delegația de elevi și căram cu mine, într-o cutie de carton, ariciul. Am căutat să rămîn singur cînd totul s-a sfîrșit și l-am așezat pe movila de pămînt jilav. Apoi am pornit încet după ultimii întîrziati, fără să simt că pun un picior după celălalt, fără să simt ploaia.

Trebuia să intrăm în clasă, dar n-am putut. M-am strecurat în marea sală de la subsol, acolo unde totul amintea de domnul Iosif, m-am cățărat pe dulapul în care își păstra materialele și mi-am dat drumul dincolo, printre pînzele de păianjen. Eram sigur că nimeni nu mă va găsi și am plîns în voie în carcera dintre dulap și perete.

Am aflat mai tîrziu că un domn înalt, slab și încrunțat, venise nu se știe de unde și dovedise că e nepotul celui plecat. S-a mutat în casa domnului Iosif și peste puțină vreme a deschis acolo un bar, a cărui firmă luminoasă ardea toată noaptea. Așezate în vestiar, lîngă ușă, Tina și Lina întîmpinau clienții.

Se pare că am rămas în carceră o zi și o noapte. Nu mai puteam ieși, dar cred că nici nu-mi trecea prin minte să ies de acolo. Așteptam și mă deșteptam. Nu mai aveam lacrimi, mă simțeam sfîrșit, nici un gînd nu se mai închea în golul din mine și presupun că ultimele ceasuri petrecute între dulap și perete au însemnat o amară și epuizantă somnolare, cînd funcțiile vitale s-au redus pînă la limita dintre pîlpîire și absență. Forme vagi îmi defilau sub pleoape, forme purtătoare de sunete indistincte și uneori mi se părea că aud glasuri amestecate într-o rumoare confuză, alteleori formele vehiculau culori nedelușite, curînd înecate într-o masă opacă. Nimic nu era cert. Și în marele echivoc al sunetelor și culorilor ființa mea se estompa fără să-mi dau seama, de-

venea tot mai mult o realitate îndoielnică, diluată, clătinată și împinsă către marele nimic.

Apoi a fost lumină, sunete conturate precis și dureros.

— Pulsul ?

— 140.

— Tensiunea ?

— 8.

— Respirația ?

— 30.

Instrumentele zăgăne în cutia nichelată și mi-e frig. Omul cenușiu s-a ascuns pe după o mantie de zăpadă. Dar e tot Mihail și știu acum că laboratorul bunicului s-a mutat în lagăr. Nu mă mai tem să știu. Aici, în lagăr, bunicul nu se arată pentru că experiențele pot să nu izbutească, toată marea și singeroasa diversiune pe care a pus-o la cale poate să nu reușească așa cum nu izbuteau nici experiențele din laboratorul de acasă și el nu vrea să se compromită, urmărește totul de departe, conduce totul de departe, după cum m-a condus tot timpul și pe mine pînă...

— Rezecție, poruncește Mihail.

Ceva atinge fața delicventului și mă înăbuș, zgomotele se vătuiesc, se depărtează...

...cum se depărtau zgomotele în dimineața de vară cînd pentru întâia oară m-am plimbat cu Ina, lăsînd în urmă lătratul cîinilor și rarele strigăte și scîrțîitul cum-penelor. Cozile blonde i se lungiseră, nu se mai ridicau copilărește, ca două cîrlige de undiță. Pășeam alături, stîngheriți de trupurile noastre împlinite cu care nu ne obișnuisem, trupuri incapabile să execute mișcări pînă de curînd familiare, ridicole atunci cînd își aminteau de ele și stîngace în mimarea noilor atitudini pe potrive trupurilor adulte, însuflețite de nevoile adulților străini în care ne preschimbasem.

Ne-am dat întîlnire în capul satului. Am ajuns acolo cel dintîi și am avut vreme să re trăiesc emoțiile din

zilele cînd îi așteptam scrisorile, între zidurile cenușii ale internatului. Îmi dăduse prin minte să-i scriu și rîndurile pe care le promisem în schimb m-au tulburat, cuvintele albastre așternute pe hîrtie nepotrivindu-se cu vechea imagine a fetei din decorul de piatră al lacului, în care ucisese monstrul violaceu. Nu scriam niciodată acasă, vizitele săptămînale ale lui Mihail făceau inutile scrisorile, și eram singurul din dormitor lipsit de bucuria plicurilor schimbate între prieteni sau ascunse cu disperata inventivitate a unor deținuți. Cui să-i fi scris? Răspunsul Inei a fost neașteptat ca zîmbetul pe chipul unei statui. Mă adresam, la întîmplare, unei statui cu trăsăturile pe jumătate șterse de vreme, dar care asistase la o întîmplare ce nu putea fi uitată, și statuia prindea viață, suridea și-și flutura brațul, venindu-mi în întîmplare. Am răspuns și mi-a scris din nou. Nu mai eram singur. Pe măsură ce numărul scrisorilor schimbate sporea, un fragil lanț de hîrtie a crescut între noi și astfel, într-o bună zi, m-am trezit încătușat. Pe toate maculatele scriam Ina. Nu m-am putut stăpîni și i-am vestit într-o scrisoare că descoperisem dragostea, dar am lăsat anume deoparte amănuntele și am folosit termeni destul de vagi pentru a-i îngădui să se recunoască în obiectul dragostei, dacă ar fi vrut, sau să se prefacă a nu înțelege. I-am așteptat răspunsul, anticipîndu-l cu bucurii și sfîșieri pe care numai vîrsta începuturilor le cunoaște, am luat note proaste și am fost incapabil să mă consacru manualelor. Mi-a răspuns că-mi dorește prietenia. Rănit, i-am scris că o consideram *numai* prietenă, fapt pentru care îi și povestisem totul. Apoi, pe două pagini, am descris cu lux de amănunte o imaginară iubită.

Ne-am văzut de departe și, ca la un semn, am alergat unul în întîmpinarea celuilalt. Aș fi cuprins-o în brațe, acum sînt sigur că și ea ar fi vrut să mi se strîngă la piept, dar ne-am oprit față în față răsufîind repede și, stingheriți, ne-am strîns mîinile. Nu puteam vorbi. Îi ardeau obraji și-mi auzeam bătăile inimii cînd, tăcuți, am început să pășim alături. Apropierea din scrisori se

destrămase. Realitatea trupurilor se traducea prin sfială, prin marea nesiguranță cu care sondam universul celuilalt.

— E cald...

— Da. Ce mai faci?

Nu ne pricepeam nici să întrebăm. Ina își frămînta degetele.

— Și... ea? a șoptit, urmărind zborul unei păsări

— Care ea?

Mirată, s-a oprit.

— Ah! E plecată cu părinții... la mare. Iar n-o să ne vedem cîne știe cît.

Am oftat și Ina a spus:

— Înțeleg, ți-e greu...

Avea ochii împăienjeniți și minciuna se dovedi catalizatorul potrivit. Am început să vorbesc despre internat, despre orașul pe care nu-l cunoștea. Mă întrerupea, puneă întrebări și sfiala s-a risipit treptat. Fericit că eram împreună, pâlăvrăgeam, incapabil să înțeleg că dialogul firesc estompa clipa decisivă a întîlnirii, arunca tot mai mult în trecut prilejul ratat menit să nu se repete și instaura climatul viitor al unor relații falsificate. Nu cunoșteam importanța clipei. Viața era un palat cu o infinitate de săli, dispuse pe atîtea etaje și pătrunsesem abia în cele dintîi.

— Să ne așezăm, a spus Ina.

Sub picioarele noastre lacul părea adormit. Ori de cîte ori îl priveam îmi aminteam cu strîngere de inimă că în adîncul lui ucisese jalnica vietate respingătoare, iar faptul că atunci Ina fusese de față mi se părea că stabilește între noi o legătură tainică și înspăimîntătoare.

— Îți amintești? am întrebant.

Fiecare șoaptă se auzea deslușit în decorul de piatră.

— Nu mai vorbi despre asta. Sînt lucruri despre care nu se vorbește.

Am privit-o mirat. Închisă în ea, se uita țintă la un bolovan. Într-o adîncitură a pietrei sclipea puțină apă.

— De ce? Numai vorbind, poți înțelege.

— Tocmai, nu trebuie să înțelegi.

Fața ei lipsită de expresie, rigidă, mi-a amintit brusc de fețele de ceară ale manechinelor domnului Iosif. Nu înțelesesem singura seară petrecută în casa lui, la masa străjuită de neliniștitoarele păpuși, iar dimineața îl găsisem mort. *Poate că dacă aș fi înțeles-o*, mi-am spus. Și apoi, îndată, cu glas tare:

— Urăsc tot ce nu se lasă înțeles. De ce trăim?

Ca un ecou, a șoptit.

— De ce?

— Ca să aflăm.

Nu se auzea nici ciripit. Parcă me aflam într-o imensă încăpere. Ina a schițat un zîmbet chinuit și și-a clătinat capul.

— Știu un drum îngust. Șerpuiește-n noapte printre stînci. L-am văzut de atîtea ori, în vis, că-l recunosc îndată. Trebuie să mergi pe potecă. Dacă te abați să cercetezi ce-i în stînga sau în dreapta, nimerești în prăpastie.

— Nu cred într-un asemenea drum, am spus. Unul, doi, zece vor cădea, dar se va afla unde au căzut și al unsprezecelea va ști să ocolească prăpastia, se va întoarce și va povesti ce a văzut.

— Și dacă n-a văzut nimic? Dacă nu era nimic de văzut și îndemnul de a nu părăsi poteca pornea numai dintr-o mare dragoste, dintr-o mare grijă? Cei zece vor fi murit degeaba și vom merge, ca mai înainte, pe același drum...

Am tăcut o clipă. Din nou m-am gîndit la domnul Iosif.

— Nimic nu se întîmplă fără rost și nimeni n-ascunde de dragul de a ascunde.

— Mă tem pentru tine, a spus Ina.

Așa cum stătea pe bolovanul de la marginea lacului, cu bărbia sprijinită în palmă și cotul pe genunchi, mi-a amintit de un înger de piatră din cimitirul în care fusese părăsit domnul Iosif. Mi s-a părut că eram îngropat sub bolovan și că Ina mă plînge. În același loc, cu ani în urmă, fetița cu cozile ca niște cîrlige de undiță mă făcuse să mă simt puternic și îndrăzneț. Acum, din nou, mă ispitea să bravez.

— Sînt dintre cei ce caută cu prețul vieții, am spus, ridicîndu-mă.

Soarele mă înfășura într-un țesut fierbinte, îl simțeam pe față, pe brațe și mi se părea că puterea-i strecoară în mine un fluid de aur. Ina nu s-a clintit. În priviri îi stăruia o tristețe resemnată, cînd a întreat:

— E adevărat că acolo, la oraș, nimeni n-a auzit de bunicul?

Un nor a trecut peste soare și țesutul fierbinte s-a destrămat.

— Nimeni, am spus.

— Bieții oameni! a oftat Ina.

Tăcut, m-am așezat lingă bolovanul pe care stătea.

— Ți-e frică de el...

— Ție nu?

Eram singuri, dar vorbeam în șoaptă.

— Nu mai știu, am pus. Acolo nu m-am prea gîndit la bunicul.

— Dar aici? A așteptat o clipă, iar, cum nu răspundeam, încercînd să citesc în mine, a adăugat cu amărăciune: Vezi...

— A spus că mă iubește. M-a primit ori de cîte ori plîngeam.

Pledam, dar nu eram convins. De jur-împrejur albeau pereții de piatră.

— Ascultă-mă pe mine, calcă numai pe potecă!

Speriat, m-am tras îndărăt. Nu voiam să cred, deși certitudinea mi se impusese pe neașteptate și lumea-și retrăgea haina mincinoasă, lăsîndu-mă gol și singur. Umbra norului se lăța peste lac, ca și cum ne-am fi aflat sub pata întunecată a unui reflector de întuneric.

— Te-a chemat, am strigat. A stat de vorbă cu tine!

Fața Inei a albit și a căpătat, din nou, o duritate lipsită de expresie.

— Taci, a șoptit printre dinți.

Am apucat-o de mină. Semăna înspăimîntător cu a doua și o trăgeam spre mine, într-o biată încercare de a o smulge din lunecarea către tărîmul celor îngenușiate.

— Uită-te la mine!

Dar nu s-a clintit și a repetat cu o tristă înverșunare :
— Taci... taci...

Mina-i era rece. Străină. Insensibilă. O țineam între palmele mele și-mi era teamă să-i dau drumul, ca și cum întreruperea contactului ar fi consfințit o iremediabilă ruptură. Vise hrănite timp de luni de zile între pereții cenușii ai internatului se năruiau și ascultam vâcarmul cu care invizibilele construcții se prăbușeau.

— Scrisorile mele, am spus. Scrisorile tale !

A strigat :

— Nu !

S-a răsucit către mine și i-am întâlnit privirile. Singele i se adunase în obraji, mina pe care o păstram între palmele mele începuse să ardă. Mi s-a făcut rușine.

— Să nu mai vorbim despre asta...

— Dar vreau să crezi, să mă crezi !

Am zîmbit, pe cît de liniștitor am fost în stare.

— Te cred, bineînțeles. Am să te cred întotdeauna.
Ești prietena mea.

Buzele-i tremurau, cînd a încercat să zîmbească. Privirile ei mă căutau, se zbăteau și fugeau în lături, necutezînd să le primească pe ale mele. Mă simțeam jefuit și deodată bătrîn.

— Îmi ești mai aproape acum, a șoptit, iar regizorul nevăzut a ales clipa asta pentru a alunga norul care astupase soarele.

Ne-am mai plimbat o vreme. Ina vorbea, încercînd să-și astîmpere neliniștea și, deși o secondam din răsuneri ca s-o încredințez că nimic nu se schimbasese, mă vedeam pășind lingă ea și mă auzeam vorbind. Rîvnisem atît întîlnirea de acum, pentru a ajunge să mi se pară ciudat că o iubeam. Sub ochii mei se prefăcuse, din flacără, în scrum. Și totuși nu mă obișnuiam cu prezența ei, cu tulburea atracție a trupului pe care nu-l presupuneam atunci cînd mîzgălisem interminabile scrisori, iar pura imagine a Inei de atunci nu se suprapunea peste făptura încinsă de soare lingă care pășeam, șovăind. Vechea imagine familiară nu răspîndea vagul iz de sudoare pe care-l simțeam acum, nu tușea pentru a-și drege glasul, n-avea niciodată palmele umede. Ina s-a

împiedicat atunci și am întins brațul, s-o sprijin. Pentru o clipă i-am simțit cu dezgust, în virful degetelor, moliciunea fierbinte a sînului.

— Te-ai speriat ? a întrebat, văzînd că mă schimbam la față.

Părea bucuroasă, n-am avut curajul s-o dezamăgesc, dar eram consternat. Am răspuns fără chef la neîncetate încercări de a lega o convorbire pînă ce încrederea i s-a sleit și, stingherită, Ina a tăcut și ea. Ne întorceam pe drumul inutil bătut de soare și privirile nu ni se ridicau de pe pietrele răsărind din praf.

— Ești supărat, mi-a spus la despărțire cu un glas în care tremura conștiința unei vine pe care i-o reproșam acum mai puțin decît faptul că era o vietate, putînd fi imaginată în respingătoare posturi.

— Nu, i-am răspuns. Nici măcar...

Și am plecat repede, fără să întorc capul, am plecat cu amestecul de durere și silă pe care-l simțeam pe limbă, sfîrtecat de o ridicolă și desnădăjduită revoltă. Țineam departe de trup brațul la capătul căruia suportam degetele minjite de contactul impur. Izbîndu-mă de trunchiurile pomilor, aș fi alergat în neștiire așa cum alergasem de mult, în ziua cînd bunicul mă izgonise din grădină și socoteam că Prietenul mă trădase. Ca și atunci lăsam în urmă un tărîm al nevinovăției și pășeam peste pragul unei lumi în care culorile se complimentau, nimic nu mai era alb sau negru, valoarea unui ton nu se afirma în mod independent, ci doar prin raportare la tonul vecin. Acum și cenușul putea trece drept alb. Am avut imaginea unui nesfîrșit culoar în care eram împins și unde, pe măsură ce înaintam, tot mai multe porți se închideau în urma mea. Asta e viața, mi-am spus, îngustarea asta, culoarul în care înaintezi momit de privescări întrezărite prin mulțimea porților deschise peste nada unor geografii ispititoare, ai vrea să întîrzi, dar nu, trebuie să mergi înainte și porțile se închid pe rînd în urma ta, imputîmîndu-te pentru a te adapta unei înțelegeri sporite, diminuîndu-te pentru a te îmbogăți. Deocamdată percepeam doar inevitabila suferință a dialecticii și mă înspăimîntau rezecțiile viitoare pentru că,

dacă știam ce pierd, dacă eram operat în fibra autentică a ființei mele, nu știam încă în virtutea căror ipotetice complexități mi se cerea să sacrific infinitul univers al candorii, posibilitatea identificării cu multiple fațete ale unei realități, încă nelimitată de opreliști interioare. Simțeam că mă disociam tot mai mult de lume, pierdeam proteica și infantila facultate a contopirii cu universul, căci renunțările erau legate prin nebănuite conexiuni și nu puteam refuza o consecință neprevăzută, atunci când, în mod conștient, încetam să practic o anume premisă. Paradoxul consta în faptul că, frustat, deveneam eu. Intuiam desfășurarea, așa cum intuiești sfârșitul unei cărți fără să-i cunoști elementele și tot ce rămânea viu era descumpănirea fluturului ieșind din crisalidă. Stăpinit de greață, dar mereu mai mult de teamă și curiozitate, înaintam de-a lungul nesfârșitului culoar spre misterioasa și desgustătoarea lume a celor mari. Așa, cu nervii pe piele, am ajuns acasă.

Savel era în curte. Înălțase un zmeu și-l făcea să joace. Își lăsase capul pe spate urmărind salturile vieții de șipci și hîrtie, iar pentru întia dată, văzându-i fața dintr-o perspectivă neobișnuită, mi-am dat seama că semăna cu Mihail. Era frumos ca un zeu tânăr, fiul legii, și i-am invidiat nepăsarea cu care se mișca într-un spațiu parcă anume croit pentru a constitui cadrul dezinvoltei lui traectorii. Savel n-avea probleme. Creștea în acord cu anotimpurile, fără conștiința unor renunțări și culegînd bucuriile fiecărei vîrste. Mi se părea că cineva așează cu regularitate în copacul vieții, la nivelul palmei lui, feerice lampioane.

— Ține-l puțin, m-a rugat, dîndu-mi sfoara zmeului.

Aș fi jurat că i-l făcuse Mihail. Era un zmeu uriaș, negru și amenințător, pe care străluceau funebru niște motive argintii, sori și semilune. Coada-i vîjia ca un buhai.

— Trage zdravăn, am spus ca să-i fac plăcere lui Savel.

Am vrut să-i înapoiez sfoara, dar s-a dat îndărăt, rîzînd.

— Mai ține-l, poate-ți spune cîte ceva !

— Ție ce ți-a spus ? am întrebat, intrînd în joc.

— Că te-ai plimbat cu Ina !

Zîmbetul mi s-a șters de pe buze și degetele ce apăsau sfoara zbîrniitoare, și-au amintit.

— Ia-ți zmeul, am spus. Mi-e silă de iscoade.

Dar Savel sărea în jurul meu și rîdea, repetînd :

— De la Ina vin, Ina cozi de in...

— Prostule, am spus, ridicînd din umeri.

Nu mă puteam supăra pe el, dar am simțit din nou durere și silă. Mi-am dat seama că-mi dăduse să țin zmeul anume ca să-și asigure retragerea. Voiam să mă apropiu și dihania meșterită de Mihail urla în văzduh, ținîndu-mă locului. Ceva se răzvrătea în mine și lacrimile parcă-mi suiau în gît. Atunci capul bunicului s-a ivit la fereastra laboratorului.

— Credeam că ai trecut de vîrsta zmeelor...

— Îi place și lui să se joace, a spus Savel.

— Ia-i zmeul. Am nevoie de el aici.

Savel a întins mîna și i-am dat sfoara. Nu s-a ferit. ca și cum ar fi știut că n-are a se teme de mine. Bunicul închisese fereastra. De ce ? mă întrebam urcînd scara. Totul era nedrept.

L-am găsit singur în laborator, printre cuburile și sferele de sticlă, luminate de razele verzi trecînd prin hățiușul viței. Nimic nu se schimbbase în marea încăpere unde, în ciuda opintitelor eforturi ale balaurului spînzurat de boltă, căruia îi aruncam de fiecare dată o privire prietenească, stăruia mirosul de iepure și șoarec. Nici bunicul nu se schimbbase, de parcă anii nu sporeau în trupul lui, ci, venind din afară, ricoșau pe piele și-i cădeau la picioare. Ca întotdeauna, purta haina de catifea neagră croită după un tipar imuabil, care se demoda și revenea periodic la modă, cămașa albă cu guler răsfrînt, vesta violetă în buzunarul căreia își ținea ceasul cu capace bulbucate purtînd semnele zodiacului, pantalonii din aceeași catifea neagră, căzînd peste ghețele cu nasturi ca mărgelile. Doar straniile forme din închisorile de sticlă se schimbaseră. Am apucat să văd o scoică verde, din care se înălța un deget cu unghie fosforescentă, un fel de piftie roșie străbătută de convulsii și

cîteva sfere de diferite culori, care se rostogoleau alandala între pereții de sticlă. Bunicul străbătea încăperea în lung, printre mesele de marmură, și tocurele îi izbeau ritmic cimentul. S-a oprit cînd am intrat și m-a măsurat batjocoritor :

— Te joci cu zmeul ?

Am avut impresia că știe cum ajunsesem să țin sfoara zmeului, așa că m-am mulțumit să rostesc cu răceală :

— Spuneai că ai nevoie de mine.

— Întotdeauna am nevoie de tine. Șezi.

Și mi-a arătat scaunul lui Mihail. Mă privea cu aceeași ironie, dar față de el eram obișnuit să mă stăpinesc. Pentru că mă așezasem, în vreme ce el rămînea în picioare, părea de două ori mai înalt. Paletele balaurului scrișneau monoton în tăcerea laboratorului. De cîteva ori am auzit un clipocit. Hibrizii din recipientele de sticlă trăiau.

— Cu ce te pot ajuta ? am întrebat.

Nu m-am așteptat la efectul întrebării. Bunicul a început să rîdă. În picioare, cu mîinile vîrite în buzunarele pantalonilor, umplea încăperea cu hohote pe care le mai auzisem, hohote sălbatice și de o atît de fățișă cruzime, încît groaza pe care mi-o inspirau era temperată de o involuntară rușine. Mă simțeam stîmjenit pentru el, de parcă mi s-ar fi arătat în pielea goală, stîmjenit pentru mine că-l vedeam așa, deși o intuiție obscură îmi spunea că rușinea e ridicolă în fața unei asemenea dezlănțuiri, situată dincolo de coordonatele cu care sîntem obișnuiți. La nivelul risului, pe care-l auzeam, sentimentele și gîndurile încetau. Rîsul bunicului venea dintr-o lume pe care doar monștrii lui incerti și expuși sub sticlă o înțelegeau, poate. De aceea am resimțit deodată rușinea drept o marcă de noblete, semnul apartenenței mele la condiția umană. Era ridicol să mă simt stîmjenit, nimeni nu se rușinează că vulcanul în erupție se dă în spectacol, dar omul nu poate asista fără strîngere de inimă la erupțiile necontrolate ale semenului său. Eram om, așa dar, în vreme ce bunicul se plasa în afara parametrilor umani, acolo unde antenele speciei detec-

tează, cu atavică groază, doar noaptea viscozităților înformе.

— Sper să mă ajuți, într-adevăr, a spus bunicul.

Își comprimase hohotele, închizîndu-le, ca pe niște fiare, în cușca pieptului. Redevenea cel dintotdeauna, cel pe care obișnuia să-l arate, dar n-aveam să uit că de sub catifeaua hainelor pîndea hohotul, gata să se dezlănțuie cu primitiva lipsă de control a unei stihii. Mi-am umezit buzele și am articular :

— Ascult.

— Ai crescut... (glasul îi răsuna familiar, încă ușor ironic, dar cu totul lipsit de agresivitate) și de mult n-am mai stat de vorbă. Ai cunoscut oameni și locuri. Ce ți-ai spus cînd ai constatat că acolo nimeni nu se sinchisește de bunicul ?

Îi așteptasem întrebarea, așa că nu m-a găsit nepregătît :

— Mi s-a părut firesc ca tradițiile noastre să nu fi ajuns la urechile oricui...

— Ai văzut în asta o intenție ?

— Bineînțeles, am spus, ca și cînd nu m-aș fi putut îndoi de unanima acceptare a legendelor noastre, în cazul în care am fi binevoit să le facem cunoscute.

— Nu speram să înțelegi, a șoptit bunicul. Ironia lui făcuse loc perplexității. Acum mă privea gînditor, măsurînd parcă dimensiunile neașteptate ale posibilităților mele de înțelegere. — Ai crescut mai mult decît presupuneam. Mihail... Bine, s-a întrerupt din vorbă fără a-și duce gîndul pînă la capăt, deși era limpede că Mihail îl mai dezamăgise cu alte prilejuri, că știa la ce se poate aștepta din partea lui și nu voia să stăruie asupra limitelor, pe care i le cunoștea. Gînditor, a început să se plimbe din nou printre mesele de marmură. Vorbea rar, cu un fel de precauție : — Pentru că ai crescut și poți înțelege, află. Nimic nu se repetă întocmai, deși împrejurările revin. Fiecare primăvară cunoaște alte frunze. Dar n-ai spune că sînt aceleași ? Copacul le așteaptă nașterea și moartea, pentru că are experiența frunzelor. Frunzele, în schimb, n-au experiența copacului... A avea experiență înseamnă răgazul sau posibili-

tatea, care e tot un răgaz, de a te afla cel puțin pentru a doua oară într-o situație dată. Iar la a *n*-a oară... Nici un strop de apă nu trece de două ori prin matca fluviului, dar ce însemnătate are faptul că stropul de azi nu e cel de ieri, de vreme ce menirea lui e identică și, în curgerea apei, îndeplinește o funcție similară? Ciclurile sînt aparent modificate, numai că, după cum experiența îl învață pe medic să detecteze boala în ciuda simptomelor derutante, distanțarea (care e tot un răgaz) îngăduie urmărirea marilor întoarceri. Totul e în funcție de timp. Fazele ciclului sînt necesare și fiecareia îi corespund oamenii necesari, insignifianți, ticăloși sau eroi. Amănuntele pot să difere, esența lor însă rămîne cea necesară. Necesitatea... iată, am rostit cuvîntul. Mă urmărești?

S-a oprit, și privirile în care jucau puncte de foc au întîrziat pe fața mea. Niciodată nu-mi vorbise astfel. Teamă și curiozitatea cu care începeam să explorez lumea oamenilor mari, în perimetrul căreia urma să mă instalez, au învins în mine dezgustul. Mă simțeam mîndru că-mi vorbește cu unui egal. Afară, Savel se mai juca, probabil, cu zmeul.

— Da, am spus. Necesitatea...

Atunci, de unde vorbise calm, și-a pierdut brusc stăpînirea de sine și a răbufnit cu o furie neașteptată:

— Ține minte că urăsc cuvîntul ăsta!

Patima schimonosise cuvintele, făcîndu-le să semene cu un șuierat. Fața i se alterase. Nu-i înțelegeam izbucnirea și am îndrăznit să întreb:

— De ce? Necesitatea nu-i oare firească?

A scos un sunet gutural, între geamăt și scrișnet. M-am făcut mic pe scaun cînd și-a ridicat brațul și m-a amenințat cu pumnul, strigînd:

— Da? Află că m-am mai împotrivit eu necesității...

Am auzit un zăngănit și n-am știut dacă vibraseră geamurile sau nenumăratele cuști de sticlă. Bunicul a tresărit. Fața i s-a liniștit, de parcă schimbase o mască. Și-a coborît brațul și a rostit morocănos:

— Destul. Du-te.

Mare și întunecat, încremenise adunat în el, ca o sumbră coloană.

— Îmi pare rău, am îngăimat, dar n-a dat semn că mă aude.

M-am ridicat și am ieșit, întrebîndu-mă dacă eram vinovat de izbucnirea pe care n-o înțelegeam, dacă lipsa mea de experiență era de vină (cuvintele bunicului stăruiau în mine) sau dacă și un adult ar fi fost la fel de surprins de inexplicabila răsturnare, care-l făcuse să întrerupă o convorbire pe care singur o începuse. Cele două descoperiri legate de făptura Inei, derutanta și înspăimîntătoarea convorbire cu bunicul, toate se amestecau în mine, cerînd răspunsuri. Simțeam că reprezentam un punct de întîlnire, loc de bătălie al unor forțe obscure, ce-și disputau o victorie pentru cucerirea căreia nici nu eram solicitat, ca și cum viața, aspirațiile mele ar fi constituit factori prea modești pentru a fi luați în seamă. Tot ce însemnam, realitate tangibilă și nesfîrșită realitate interioară, constituia doar un prilej pentru marile înfruntări cărora le eram destinat. Iar în răstimpurile cînd meștiugi adversari își trăgeau răsufălările, cînd își reîmprospătau puterile în vederea campaniilor viitoare, cînd întocmeau planuri și puneau la cale șiretlicuri, mi se îngăduia să-mi consum rația de întîmplări personale, mi se îngăduia să rezolv de bine de rău problemele individului care eram, menit să trăiască o singură dată, să se bucure pentru un număr limitat de împrejurări și să se destrame în pămînt, ca domnul Iosif. Mi se părea tot mai evident că și ciudatului meu profesor i se atribuisse un rol în niște ininteligibile planuri strategice și eram tot mai încredințat de faptul că sfîrșitul lui avea o semnificație ce-mi era destinată. Atunci pînă și infima rație de întîlniri ce mi-ar fi putut aparține însemna o minciună.

Poate că vîrsta răsturnărilor prin care treceam era de vină cînd mi se părea că simt ațîntite asupra mea atîtea priviri și treceam prin zile și nopți cu stingheritul mers al amatorului nimerit pe scenă. Cine eram, la urma urmei, dacă nu un adolescent ca atîția alții și cine să se fi înverșunat în stranii tentative de a-l scoate din anoni-

mat? Pentru o clipă mă îmbăta orgolioasa satisfacție a furnicii anonime. Eram unul dintre cei ce alcătuiau în timp puzderia de reprezentanți ai speciei, unul dintre cei ce-și aduceau, prin însăși existența lor, contribuția la perpetuarea omului și, prin chiar cele mai neînsemnate gânduri, aportul la permanentizarea gândirii. Trebuia doar să nu mă singularizez. Atunci voi ajunge identic cu ceilalți și mă puteam pierde în unanimitate. Asemenea speranțe erau grabnic spulberate de neliniștitoarea intervenție a bunicului și din nou mă pierdeam în presupuneri sterile, situate la antipodul idealului nivelator. Atunci doream ca anii să-și precipite șuvoiul pentru a-mi îngădui să las o dată în urmă blestematul prag despărțind lumea inocenței de cea a cunoașterii, mă voiam întreg, pregătit să înfrunt cu toate armele șocul adevărului. Fiindcă nu mă mai puteam îndoi de faptul că aveam să fac față unui șoc.

Ca și cum ar fi vrut să îngăduie timpului ștergerea unei amintiri nepotrivite, bunicul m-a evitat în vara aceea, sau s-a mulțumit să schimbe cu mine cuvinte banale. Pe Ina o evitam eu. Mi-era cu neputință s-o mai identific cu naiva fantomă ce bînuise nopțile internatului și mi se părea o impietate s-o cobor la nivelul tulburilor obsesii, care mă asaltau acum. Pe marele coridor încă o poartă era gata să se închidă în urma mea. Nu puteam uita senzația pricinuită de atingerea sinului ei, dimpotrivă, o rechemam din amintire și o prelungeam cu un torturant amestec de voluptate și repulsie, făcînd eforturi pentru a o despersonaliza, detașînd-o de Ina. Rătăceam absent, fără gânduri, într-o apatică somnolență din care mă scoteau doar asociațiile stîrnite de un gest, de o potrivire de cuvinte. Descopeream aluzii în cele mai inocente fraze și, tulburat, mă feream de priviri.

Într-o seară am văzut-o pe Sia, femeia care ne spăla rufele. În curte, aplecată peste albie, freca niște albituri. O mai văzusem de atîtea ori, pînă atunci, fără ca altceva decît veselie ei să mă rețină, mă obișnuisem să glumesc cu ea și, cînd se nimerea, îi ajutam să care nenumăratele găleți cu apă de care avea întotdeauna nevoie, dar de

astă dată privirile mi s-au oprit peste sîinii ce i se zbăteau sub cămașă. Am pălit și virfurile degetelor și-au amintit cu o sfișietoare acuitate ce simțiseră în contact cu trupul Inei. Un vâl roșu mi s-a pus pe ochi și m-am sprijinit de peretele casei.

— Te doare ceva? a întrebat femeia.

Am fugit ca un hoț și mai apoi, în pat, am evocat cu ochii închiși sîinii plini ai Siei, mîngîindu-i îndelung, cu o secretă voluptate otrăvită de dezgust și rușine. Dimineața eram cercănat și istovit ca după o luptă pe viață și pe moarte, în schimb Ina a rămas definitiv în afara sacrilegiilor nocturne.

Istovit, deschid ochii. Și primul meu gând e *sacrilegiu*, apoi buzele uscate mi se mișcă neauzit:

— Ce-i mai frumos decît un om?

— S-a trezit, rostește un glas cunoscut, iar Ina se apropie.

Nu, strig în mine, *nu!*

Dar e Ina și e *a doua*, definitiv, iremediabil, o cicatrice-i urîște fruntea și ochii ei au fixitatea unor ochi morți.

— De data asta am izbutit! spune Mihail.

Vine repede, împungînd aerul cu umărul stîng și amîndoi mă privesc așteptînd semnul, vorba care să le confirme speranțele. Pe fața lui Mihail ticurile se alungă, se înlocuiesc desgustător. Ina e albă ca o mireasă și poartă pe frunte, deasupra cicatricei, o cruce roșie. Ca și *a doua*, a plătit și a fost iertată. *Toți, toți...*

Cu ultimele puteri rechem din amintire zborul roșcat al *celeii dintîi*, flamura și pasăre, chiot străpungînd cu tăis de fulger bezna și știu că mai sînt afară zboruri ce nu pot fi retezate și ochi în care libertatea n-a fost ucisă. Nu mă pot mișca. Dar nu mai încerc de mult să uit ce știu, ȘTIU și spaima nu mă mai oprește nici la gîndul că totul n-a fost decît un drum monstruos, anume croit de la treptele intrării unde am plîns lingă Savel și pînă în lagărul unde Mihail se străduie să facă din mine un avorton de felul celor din cuburile de sticlă ale bunicului,

un unic drum pe care am fost silit să pășesc, o imensă capcană. Și mă aflu la capătul drumului.

— Hai odată, spune Mihail, vorbește!

Iar ochii mei sînt gata să vorbească așa cum vreau, dar buzele nu mai pot frămînta nici impalpabila substanță a cuvintelor. *O să creadă c-a izbutit!* — și gem încercînd să galvanizez limba de fontă, mă încordez pentru a urni munții cuvintelor, iar sudoarea îmi scaldă fața, o simt pe buze și arzîndu-mi privirile.

— Vorbește, spune Mihail, vorbește! și chinul e un fruct copt din care semințele nu pot izbucni.

O șuviță sonoră se înalță atunci dintr-un colț al încăperii, iar vibrația nearticulată rostește tot ce nu pot spune. Mesagerul! Nu pot întoarce capul, dar știu că plătînda siluetă e aici, trupul meu nu mai e decît elanul incapabil să se realizeze, saltul menținut la stadiul efortului prealabil, tensiunea ce zbirnăie în spiralele arcului comprimat.

— Taci! Pleacă! strigă acum Mihail, în vreme ce Ina a încremenit ca una dintre păpușile domnului Iosif, dar panglica sonoră se desfășoară nestînjinit, modulînd dureri și bucurii cărora numai oamenii le-au dat nume.

Glasul mesagerului spune cadavrele risipite pe fronturile de luptă, arse în lagărele morții, părăsite pe buza râpelor, vacarmul exploziilor și geamătul copacilor sfirtecați, apocalipsul caselor și zborul pletelor ruginii prin vâlătucii de fum și de praf, salturile și prăbușirile pletelor în pilniile de văzduh ucis care le răvășesc, le încurcă fără a izbuti să le zădărnicească nesfîrșita plutire, speranța, speranța desnădăjduită, crîncenă — și toate se îmbucă, se așează în versuri. E poemul pe care l-am purtat în mine și n-am apucat să-l scriu, săgeata strigătului pe care bunicul o voia răsucită în noroi, ca o rimă. Eu spun tot ce spune, fiecare sunet s-a împlinit în singele meu ca-ntr-un cuptor pentru încingerea căruia am jertfit flăcărilor zile și nopți. *Da*, vreau să certific, *asa e...* iar încăperea nu mai e decît o carte închizîndu-mi glasul, poemul postum zidit în perimetrul sîrmelor ghimpate.

În vara aceea am așternut pe hîrtie primele versuri. Nu răzbătea în ele nimic din puerilele orgii ale nopților, ritmurile legănaу nostalgic absența Inei și descopeream încintat că scamatoria artei izbutea să consacre divorțul dintre ideal și tentațiile impure. Versurile mă ajutau să regăsesc imaginea căreia îi adresasem scrisori fără a-dresă, furnizîndu-mi totodată nemărturisite argumente pentru evitarea confrunătării cu prezența reală a Inei. Mă consideram din nou îndrăgostit și încercam față de Sia un amestec de rușine, de duioșie și recunoștință. Mi se părea ciudat că ignoră apropierea noastră din crele nopții și mă temeam că le-ar putea evoca. Integriînd-o prin furtul mîngîierilor într-un univers ascuns privirilor, care ne asocia în clandestina succesiune a riturilor sale, eram tot mai ispitit să văd în ea o vrăjitoare și denunțam în versuri ipocrite întunecatele asal-turi la care mă supunea pentru a mă depărta de prototipul neîntinării, Ina. Nu lipsea mult să mă consider, cu o agreabilă melancolie, irevocabil damnat.

Atunci s-a sfîrșit vacanța și în sumbra clădire a internatului a apărut Andrei. Mai scund decît mine, îndesat, cu părul blond și creț, contrastînd cu niște ochi negri care au străpuns din prima clipă lamentabilele ipostaze byroniene în care mă complăceam, reprezenta antipodul a tot ce însemnam. Din pricina asta, pe semne, ne-am simțit atrași unul către celălalt.

— Ce hram poartă pușcăria asta? a întrebat într-o bună dimineată, cînd s-a ivit în dormitor.

— *Lasciați ogni speranza*, am răspuns, ridicîndu-mă într-un cot.

M-a privit și a zîmbit deodată.

— Văd că patul de lingă tine e liber. Îmi dai voie?

Și, fără să-mi mai aștepte învoirea, și-a aruncat geamantanul pe pătură.

— Nu te sfii, am spus. Ca la tine acasă...

— Dacă aveam casă n-ajungeam printre voi. A făcut o piruetă, apoi s-a inclinat ceremonios: Doamnelor și domnilor, sluga dumneavoastră, prin grația lui Dumnezeu și voința unchiului Marian, cu începere de azi, elev la liceul internat.

A intrat în viața noastră firesc și a fost adoptat pe dată. Părea plin de certitudini, ca marea de pești. Nu l-am văzut ezitând o singură dată și adopta în orice împrejurare o atitudine neobișnuit de categorică. N-o nime-rea întotdeauna, ades era nevoit să regrete pasul făcut, dar o încăpăținare organică îl silea să persiste și de multe ori am admirat uluit încrederea neștrămutată cu care-și apăra punctul de vedere, chiar atunci când infirmarea lui ținea de domeniul evidenței. Nu știu câtă autenticitate și câtă poză presupunea pe atunci siguranța cu care lua poziție față de tot, oameni, împrejurări și probleme, anii aveau să reducă însă treptat coeficientul de poză, sporind cota parte a autenticității și Andrei trebuia să devină opac la tot ce nu era el, dur și inflexibil ca pana cu care se despică nodurile unei buturugi. Cu timpul am descoperit că imensele certitudini pe care i le invidiam nu proveneau din infatuare, ci dintr-un egocentrism sălbatic, incapabil nu numai să accepte, dar să și presupună existența unui gând sau sentiment pe care nu-l trăise, sau pe care îl trăise într-altfel. Siguranța deriva din imposibilitatea de a se transpune, imobilitatea — din negarea alternativei. Raportarea la experiențe personale și trăiri proprii devenea argument peremptoriu și m-am îngrozit sondând adâncurile în care o înfrângere decisivă l-ar fi putut prăbuși, infirmându-i sistemul de referințe, universul propriu, din care-și hrănea inalterabilele cer-titudini.

Pe atunci, însă, forma un contrast, atât de tonic cu propriile mele șovăieli încît mă fascina, iar aplecarea mea către „lamentabile hamletizări“ (expresia îi apar-tine) îl atrăgea ca o contrapondere, deschizându-i pers-pective către o nebănuită lume a incertitudinii, pe care personalitatea lui, încă neînchistată, o descoperea cu o mirare plină de neîncredere. Prietenia noastră nu exclu-dea condescendența reciprocă (cuvîntul dispreț, chiar în cele mai nuanțate accepțiuni, mi se pare excesiv), îi reproșam lipsa de imaginație și-mi ironiza lipsa de acți-une, dar prețuiam fiecare darurile complimentare ale celuilalt și ne simțeam bine împreună.

Folosea cu o gălăgioasă ostentație cuvinte crude, cu care nu fusesem obișnuit. Nu i-a trebuit mult pentru a afla cît de reduse erau experiențele mele erotice, deși încercasem să amplific episodul Sia, prezentîndu-l tene-bros și transformînd clandestinele imagini nocturne în condamnabile orgii, menite să-mi întunece viața. Lipsit de experiență, mi-am dat prea tîrziu seama că hiperbola făcea neverosimilă întreaga poveste. Era greu să-l înșel și în fața întrebărilor lui precise m-am pierdut, dîndu-i prilejul să triumfe și să se lanseze în interminabile detalii edificatoare.

— Numără-ți gologanii, a încheiat, și Simbătă te fac om.

Am trăit zile de exaltare, de teamă și remușcări anticipate. Andrei n-a revenit asupra promisiunii. Mă temeam că uitase, mă temeam să-i reamintesc și uneori mă surprindeam nădăjduind că simbăta va trece ca toate celelalte, irosită în plimbarea prin grădina publică și obișnuitele discuții, fără cap și fără coadă. Singur, întins îmbrăcat pe pătura cenușie ce învelea reglementar patul de fier, citeam (mai bine zis, așteptam cu o carte în mînă) cînd Andrei a intrat în dormitor.

— Gata! A, „Dincolo de bine și de rău“... nici nu se putea ceva mai potrivit. Echiparea!

Am închis cartea, cu cel mai plictisit aer pe care ipocrizia mi-l sugera.

— Dacă ții neapărat...

Dar Andrei se și îndrepta spre poartă și am sărit de pe pat. M-am împiedicat, în vreme ce asurzitoare cata-racte făceau să-mi vibreze timpanele. Am străbătut ală-turi de el curtea în care băieții din clasele inferioare se fugăreau, am prins din zbor o frunză înroșită de arțar și i-am dat-o unui puști care plîngea, Andrei a izbit cu piciorul într-o minge de cîrpă și ne-am pomenit în stradă.

Din grădina publică răsunau adormit acordurile unui vals, iar metalica melancolie părea a unui sfîrșit de lume, prohodul tuturor toamnelor de pînă atunci. Tre-cătorii ne priveau cercetător, ca și cum ar fi știut unde ne ducem. Așa ne îndreptam tăcuți spre apus, cînd am

văzut deodată că vălătucii norilor alcătuiau deasupra noastră o imensă saltea, pe care ultimele raze ale soarelui începeau s-o înroșească. Nici n-am apucat să-i atrag și lui Andrei atenția că norii au luat, într-o clipă, culoarea jarului. Ne aflam pe vechiul pod de piatră și amîndoi am tresărit cînd apa s-a prefăcut în sînge. Peste capetele noastre, cît vedeam cu ochii, se întindea baldachinul matlasat, dar tot ce pînă adineauri fusese moliciune, neîntreruptă succesiune de curbe line, căpăta acum duritatea unei lespezi mîncată de vreme, cu porii îmbibați de sînge. Un imens și sinistru capac sculptat acoperea lumea. Dincolo, în nemărginirea unde suprafața pe care o luam drept capac nu mai era decît un chepeng, o poartă către lumea noastră, zeii se măcelăriseră, prefăcînd cerul într-un gigantic abator. Orașul încremenise. În tăcerea însoțind amurgul zeilor oamenii își ascultau inimile, mirați că sîngele nu li se scurge pe caldarim, dar zeii muriseră și mimeticele lor miniaturi terestre nu mai erau constrînse de puterea simetrică a magiei. Zeii muriseră și oamenii trăiau. Purpura ce acoperea dalele cerului a luat treptat tonurile mohorîte ale singelui închegat, focul viu trecînd, din jar, în tăciuni. Se întunecase vizibil și nici o lumină nu se aprindea, încă. O amărăciune lipsită de voință îmi îngreuna pașii, eram trist la gîndul că mă mai puteam întoarce, că n-aveam tăria să mă despart de Andrei. Aș fi dorit să-l aud propunînd să renunțăm și știam că așa ceva nici nu-i trecea prin minte.

— Stai puțin, a spus.

A intrat într-o tutungerie și, cînd a ieșit, mi-a pus în palmă două țigări. Nu mai fumasem, dar mi s-a părut de la sine înțeles că acum trebuia să fumez. Melancolia valsului rămăsese pentru totdeauna în urmă. Străduța cotea și, cu cît înaintam, mi se părea că luminile se aprind pentru noi. Oamenii vorbeau cu glas tare despre neobișnuitul apus și treceam pe lângă ei ca un străin, regretînd întunericul.

— Aici, a spus Andrei.

Am privit cu neclară dezamăgire o casă ca toate celelalte, așezată între un depozit de instrumente chirurgi-

cale și un grilaj de fontă, dincolo de care clipea un havuz. Am intrat în coridorul vuind de scîrțîitul unui patefon. Cineva s-a ciocnit de noi, încercînd să iasă și am privit, căutînd să descopăr pe fața bărbatului un semn. Dar s-a scuzat grăbit și a dispărut. Femeia care s-a năpustit apoi pe trepte, coborînd scara de lemn ce se oprea la capătul coridorului, purta un capot roșu. Cînd a sărit două trepte deodată, aripile halatului s-au desfăcut peste zbaterea sînilor, transformînd-o într-un imens fluture obscen. Mi-am întors privirile, dar glasul i-a răsunat prietenos:

— Hai, copii, hai...

Scîrțîitul treptelor era acoperit de muzica răgușită. Prin ușa deschisă am văzut încăperea sărăcăcioasă, cu dușumea de scînduri și pereți gălbui, zugrăviți cu trandafiri albaștri. Pe scaunele înșirate lângă pereți ședeau vreo zece fete.

— Bună seara, a spus simplu Andrei, iar eu m-am aplecat stîngaci și mi-am desfăcut larg brațele, încercînd să-mi ascund stîngăcia îndărătul șarjei.

Fata așezată lângă ușa a pufnit, șoptindu-i ceva vecinei care-și ridicase laba piciorului pe scaun, scărpinîndu-se la degetul mic. Prin odaie se învîrteau cîțiva bărbăți, fumau și priveau. Un tînăr cu mustăcioară subțire se tot trăgea de mînușile lui galbene, patefonul hîrîia și fetele păreau că poartă măști de clovni. Apoi au intrat grămadă niște băieți din ultimele clase ale liceului, una dintre fete s-a îndreptat spre ei, l-a apucat pe unul de bărbie, pe altul l-a sărutat și a dat să-i împingă pe toți înăuntru. Băieții s-au sfătuit o clipă, dar asta a scos-o din sărite. A strigat:

— Ce? Nu-i pe private! și, pentru o clipă, nu s-a mai auzit decît hîrșîitul acului, la capătul discului.

Tînărul cu mînuși galbene s-a apropiat de patefon. Atunci a intrat Lina. Purta o rochie de seară de catifea neagră și cu capul pe spate, rîdea așa cum rîdea păpușa de ceară a domnului Iosif. Ne-a făcut cu ochiul. Am simțit cum mi se usucă cerul gurii, dar Andrei a pornit către ea și amîndoi s-au așezat curînd pe o banchetă.

Nimic nu se schimbase și totul era altfel. Pieptul Linei se umfla în despicătura rochiei.

— Nu-mi dai o țigară?

Fata era mărunță, slabă și mă privea neliniștită. I-am dat una dintre țigări și mi-am aprins-o pe a doua.

— Nu așa, a ris. Uite la mine... și, sugind din țigară, a deschis gura.

Îi vedeam măselele și gingiile, mult mai palide decât buzele. Fumul a dispărut dincolo de omușor, apoi a țîșnit printre buzele țuguite. Toate fetele se uitau la noi.

— Lasă-l în pace, a spus Andrei.

Mi-a făcut un semn, apoi s-a ridicat și a ieșit cu Lina.

— Vii? am întrebat-o pe fata care nu-mi plăcea.

M-am simțit mai sigur pentru că rostisem vorba simplu, așa cum trebuia. Am urcat scara. Un coridor, apoi odăița cu un pat, o masă, un paravan. Pe pat era întinsă o scoarță roșie, aspră, și mi-am amintit de culoarea cerului.

— Nu te dezbraci?

Își și trăsesse peste cap rochia de stambă, dar goliciunea ei era aproape cuminte. Gesturile obișnuite cu care mă dezbrăcam seară de seară se artificializau acum, deveneau caricatura unor gesturi firești. Apoi, cu picioarele atârînd peste dușumea, ne-am așezat alături, pe scoarța aspră. Totul era iar inocent ca pe vremuri, la malul lacului și imaginea Inei a pîlpiit o clipă, în decorul de piatră.

— Ai slăbit, a spus fata. Uite, și eu am slăbit...

Și m-a invitat să-i ating o dungă albicioasă, pe șold. I-am simțit pielea, așa cum aș fi simțit-o pe mîna unui coleg. Atunci s-a răsucit și m-a cuprins în brațe. Fața mi s-a lipit de trupul ei, între gît și umăr, inima mi s-a umplut de mirosul sudorii și al parfumului. Am dat să mă retrag, dar se răsturnase pe spate și lacul copilăriei a dispărut într-o zbatere roșie, goană spre limanul unui neant incert, în care m-am străduit să anihilez tot ce eram.

Am auzit apoi bătăi în ușă și glasul lui Andrei. Fata trecuse după paravan. Imensa cantitate de tristețe înma-

gazinată între pereții goi mi s-a relevat și am închis ochii. Tiptil, ca un hoț, m-am strecurat pe ușă.

L-am găsit pe Andrei și, împreună, am coborît scara. Flecărea și-și dădea aere, dar aveam în mine mirosul de sudoare și parfum, iar tristețea îmi încleșta gîtul, ca o ghiară. Ajuns în stradă am tras cu nesaț aer în piept. M-am privit în oglinda unei vitrine, eram același, nimic nu trăda zbaterea de pe scoarța roșie și nimeni nu se mai uita la noi.

— Abia aștept să mă spăl, a spus Andrei, scuipînd în rigola trotuarului.

Apoi a început să-și bată joc de cea cu care suise scara. Mi-am amintit tulburat că era Lina și am ascultat cum vorbea cu scîrbă despre ea, ca despre o zdreanță cu care și-ar fi șters pantofii. Mă gîndeam la fata de care abia mă despărțisem. Am recunoscut amestecul de repulsie și duioșie, pe care monstrul violaceu al bunicului îl deșeptase în mine și mi s-a părut că neînsemnata ființă care intrase în viața mea pentru a se depărta vertiginos era tot o creație a bunicului, incapabilă să trăiască în afara cuștii ei, cu pereți de cărămidă.

— N-am să pot disprețui niciodată, am spus, iar Andrei a început să ridă.

Ne aflam din nou pe podul de piatră, sîngele pierise de pe cer, dar știam că și eu ucisesem pe scoarța sîngerie și, sub stelele mai numeroase ca nicicînd, risul lui se irosea zadarnic.

— Hai o dată, a spus.

Mă rezemasem cu coatele de balustrada de piatră și priveam reflexul stelelor în apă. O mare milă se revărsa din mine, tulbure și fără obiect, pentru că depășea stinghereala Inei, sfîșietoarea aplicație a fetei pe care nici nu știam cum o cheamă, risul inconștient al Linei, zbaterea roșie după care mă regăsisem neschimbat, mila pentru puținul pe care-l însemnau, sub scăpărătoarele priviri ale stelelor, oamenii veniți din beznă și îndreptîndu-se, gesticulînd, spre beznă. Mi-aș fi scos inima pentru a o dărui pe palmele întinse nenumăratelor ființe con-

damnate care priveau acum, ca și mine, stelele, și mi-era milă de ele și de mine, știind că n-aveau ce face cu inima mea.

— Ești nebun? Plîngi? a șoptit Andrei.

Dar pluteam într-o fericire pe care cuvintele n-o puteau traduce și totul se învîrtea cu mine, podul și noaptea și stelele. Aveam impresia că deodată crescusem, pentru a îmbrățișa lumea.

— Ce-i asta? l-am întrebat pe Andrei, care mă apucase de braț.

— Hai, s-a făcut tirziu.

— Lasă-mă, am spus. Cred că aș putea zbura. Ai zburat vreodată? Împingi cu tălpile pămîntul și-i destul să-ți desfaci brațele, mișcîndu-le de sus în jos și apăsînd cu palmele, pentru ca să te înalți peste acoperișuri. Apoi te apleci, te lungеști în văzduh și înoți.

— Vîno, a spus neliniștit Andrei.

Bănuiam că stelele erau tocmai cele pe care le-aș fi putut descoperi dincolo de cuvîntul blajin al domnului Iosif, în întunericul de care mă temusem cîndva. Acum mergeam alături de Andrei și parcă pomii și casele lunecau pe lîngă mine. Oameni apăreau și se făceau nevăzuți. Noaptea era albastră, tăcută. Pentru întîia oară o simțeam prietenoasă, nimic nu mai era străin și, amețit, aș fi mers pînă la capătul lumii într-o albăstrime caldă, răspîndind miros de floare. Sau aș fi acceptat să mor.

— Numai să nu mor, spun, numai să rezist pînă la capăt.

Nu gura, ci degetul vorbește, ciocnînd în pereți. Dacă lipsesc urechea de perete, nu mai sînt singur.

— Afară e soare, vestește domnul Iosif, ciocnînd răbdător.

— Mi-au schimbat capul.

— Fac experiențe pe noi.

— Da, Mihail.

— Doctorul-șef al lagărului.

— Uitasem. Am vrut să uit și cine sînt! Doar uneori, cite un cuvînt.

— Povestește, nu trebuie să uiți, povestește.

Îndată ce se stîngea lumina în dormitor cineva spunea *povestește*, iar din depozitul de sunete și culori, din formele amorfe se nășteau oameni și întîmplări, cărora cuvintele le dădeau nume. Nu mă pregăteam niciodată, un magnet nevăzut aduna din mine pilitura elementelor închegate spontan, iar povestea se desfășura în ritmul niciodată deficitar al improvizației. Ore întregi eram în stare să povestesc. Întocmai ca domnul Iosif, *vedeam*. Auzeam prin întuneric răsufările cărora le încetineam sau precipitam cadența, auzeam rîsetele și nu-mi venea să cred că cei ce-mi urmăreau cuvintele erau băieții închiși peste zi în cuștile unor preocupări ce-mi rămîneau străine. Acum, în dormitor, își părăseau cuștile și se înfrăteau prin mine. Fără a opune rezistență, alergau prin păduri și se cățarau pe colți de stîncă, iubeau, luptau și mureau, sau biruiau în apoteoze. Marionete docile, abdicau de bună voie și se supuneau fermecatului flux de cuvinte, iar docilitatea unanimă, pe care nenumerate alte seri o confirmaseră, deștepta în mine secreta exaltare a șamanului, prea sigur de puterea lui pentru a nu fi ispitit s-o pună la încercare. Atunci sfidam limitele îngăduite și, printr-o bruscă întorsătură de frază, zgîlțiam zăbrelele, atacam sacrosanctele domenii ale preferințelor diurne, impietam asupra rezervațiilor personale. Protestele celor vizați erau acoperite de țistuitul celorlalți, dar ades tocmai victimele ironiei rîdeau cele dintîi, lepădîndu-se ca de un lest de tot ce iubeau. De astă dată povestea se întorcea pe fîgașul neutru al începutului, iar eu încercam oboseala și amara satisfacție a șamanului după victorioasa luptă cu duhurile.

În schimb, peste zi, raporturile se inversau. Cei mai fanatici ascultători manifestau față de mine o condescendență ce devenea, la alții, dispreț abia deghezizat. De parcă s-ar fi vorbit și fără să-și dea cu toții seama, se purtau acum dezinvolt și din fiecare gest, din fiecare privire desprindeam certitudinea că nu eram decît măscăriciul care le umplea orele de răgaz și de care nu aveau vreme să se ocupe atunci cînd treburi într-adevăr importante îi solicitau. M-a izbit mai ales siguranța cu care nu se îndoiau că trebuia să am eu însumi conștiința ro-

lului pe care mi-l atribuiseră și pe care se așteptau să-l găsească firesc.

— Înțelege că mai avem și treabă, mi-a spus într-un rînd feciorul unuia dintre marii antreprenori ai orașului.

Mă apropiasem într-o recreație de un grup în mijlocul căruia se afla și care dezbătea șansele echipei locale în campionatul național. Am dat din umeri, dar m-am depărtat ulcerat. Andrei s-a desprins peste o clipă din cercul băieților și m-a ajuns din urmă. Am făcut alături, în tăcere, cîțiva pași, apoi a început să vorbească, fără a se uita la mine.

— Cînd ai mei au murit în accidentul de cale ferată și am rămas singur, unchiul Marian a venit, m-a strîns în brațe și și-a tamponat, cu o batistă murdară, ochii uscați. E fratele mamei, dar de ani de zile nici mama, nici tata nu-l primiseră în casă. A devenit totuși tutorele meu. A pus mîna pe casă, s-a ploșnițit în dormitor și m-a expedit la internat.

A dat cu piciorul într-o piatră. Piatra a țîșnit și a atins un puști, care a început să plîngă. Voiam să mă reped, dar :

— Taci dracului ! i-a strigat Andrei, apucîndu-mă de braț.

Și, spre mirarea mea, puștiul i-a zîmbit. Avea încă lacrimi pe obraz și zîmbea.

— Nu te mai doare ? l-am întrebat.

Ca și cum nu m-ar fi auzit, își freca pulpa acolo unde piatra îl izbise, dar zîmbea mai departe, cu ochii în ochii lui Andrei.

— Înțelegi ? a spus posomorît Andrei, trăgîndu-mă după el.

— Ce ?

— Că nici măcar puiul ăsta de lup (și-a făcut un semn peste umăr către băiatul care nu se clintise, urmărindu-ne cu privirea) n-a fost sensibil la reacția ta „umană“, ci la dubla mea violență, în care s-a recunoscut, așa cum ar vrea să fie. Sînt lup, mă port în consecință și nimeni nu mă atinge. Tu n-ai puterea lupului, dar ți-a fost hărăzit darul șarpelui...

Am simțit cum mi se albesc buzele și, fără să vreau, m-am oprit. În fața noastră vreo șase băieți săreau capra.

— Ce vrei... să spui ?

— Asta, a continuat, neluîndu-mi în seamă tulburarea. Ca un șarpe, ești în stare să farmeci, îi ții pe toți sub puterea ta, pînă și eu te ascult cu gura căscată. Ai să te hotărâști o dată să-ți exerciți darul, nu pentru ceilalți, ci împotriva lor și pentru tine ?

Unul dintre cei ce săreau capra s-a potionit și a căzut. Toți au început să ridă.

— Nu cred, am șoptit.

Zimbeam.

— Te privește !

Și s-a depărtat furios, îndreptîndu-se către băieții care-și urmau discuția. În urma lui, zîmbind, am rămas nemișcat. Mă aștepta soarta domnului Iosif, știam, dar n-aș fi schimbat-o pentru cea a colegilor lui de cancelarie. Poate că sînt slab, mi-am spus. Poate că nu sînt în stare să dau cu coatele și justificările nu ascund decît neputința organică, de natură să mă descalifice, oricum. Poate că eram un infirm care declară că nu se face alergător și mă complăceam într-o iluzorie posibilitate de a alege, deși totul era de mult hotărît în sînge și nervi.

Atunci, ca o veche amenințare, l-am simțit pe bunicul, ridicîndu-se în spatele meu. Sentimentul că era acolo și mă privea a fost atît de puternic încît mi-am întors capul. Am întîlnit ochii puștiului pe care Andrei îl lovise, se uita la mine batjocoritor, apoi, văzînd că-l privesc, mi-a dat cu tifla și a șters-o, scoțînd niște hohote subțiri, ca nechezatul unui mînz.

Cu capul plecat, mi-am urmat plimbarea. Nu era prea greu să te porți ca un lup. Profitînd de diferența de vîrstă și de putere dintre mine și micul derbedeu l-aș fi putut ușor face să-și regrete obrăznicia sau, folosindu-mă de darul șarpelui, l-aș fi ținut într-o prelungită și profitabilă spaimă. Mi-am închipuit pentru o clipă că înaintez încet, cu fața lipsită de expresie, în vreme ce băieții îmi fac loc, plecîndu-și privirile.

Ca un stîlp de gheață înaintez și, ucise de răceală, risetele se sting, privirile se voalează. Spaima respec-

tuoasă se propagă din aproape în aproape, forfota și strigătele din curte încetează și trec încet prin marea tăcere, indiferent și singur. Ar fi de ajuns un gest pentru ca zece să se repeadă, disputându-și cinstea de a-mi face pe plac. Fiecare e o așteptare și o pîndă, o intensă încordare pentru a nu lăsa să-i scape prilejul de a se dovedi mai slugarnic decît cel de alături. Iar, în liniștea plină de tensiune, aud deodată șușotindu-se în spatele meu. Mă întorc încet și vinovatul pălește. Dar cei ce așteptau s-au și repezit, izbind cu indignata promptitudine a fanaticilor, în vreme ce privesc impasibil cum îndrăznețul care s-a singularizat e călcat în picioare. Ceilalți freamătă, și nările li se zbat. Dacă le-aș îngădui, ar izbucni în urale și m-ar purta pe brațe, dar îmi urmez drumul și știu că doar după ce voi fi ieșit din curte se vor năpusti, izbindu-se și risipind excesul de entuziasm necheltuit.

În curtea vuind de strigăte am rîs de mine, de naiva succesiune a imaginilor derulate pentru uz propriu, dar o secretă satisfacție stătea la baza autoironiei și convingerea că niciodată, în nici o împrejurare, nu voi sta alături de asasinii domnului Iosif. Eram făcut să dau, iar dacă cei ce-mi primeau cu bucurie darurile mă disprețuiau apoi pentru că nu țineam să le valorific pe planuri ce le erau familiare, vina nu-mi revenea. Îmi repetam versul *Ich singe wie das Vogel singt* și mă simțeam liber pentru cîntecul ce se maturiza o dată cu mine și care avea să izbucnească. Știam că Andrei n-are dreptate, sau că dreptatea lui e a celor cu care n-aveam nici în clin nici în mînecă, pentru că țineau de o altă umanitate: tata, a doua, Savel, Lina. Atunci, în curtea internatului, am înțeles pentru întîia oară că trebuia să-mi caut semenii printre cei, ca și mine, disprețuiți. Și-ntr-o străfulgerare mi s-a relevat similitudinea dintre Andrei și bunicul.

A fost o descoperire atît de neașteptată încît l-am căutat pe Andrei cu privirea, încercînd să regăsesc pe fața lui asemănarea. Dînd din miini, vorbea pătimaș în cercul sportivilor, a tăcut o clipă ascultînd cuvintele grăsunului care mă izgonise, apoi a început să rîdă. Eram departe și, deși îi vedeam gura deschisă și salturile ume-

rilor ca într-un film mut, fără să-i aud hohotele, mi s-au părut ecourile întîrziate, scăzute, ale celor ce mă izbiseră, de două ori, între pereții laboratorului de acasă. Uluit, n-am auzit clopoțelul care ne chema în clasă și nu mi-am dat seama că recreația luase sfîrșit decît văzînd băieții îngrămădiți în fața scărilor de piatră ale clădirii. Fără să vreau, am repetat *recreația a luat sfîrșit*, iar cuvintele au căpătat îndată semnificația unui avertisment.

Fusese ultima recreație din dimineața aceea și nu știu cum s-a desfășurat ora de latină, care i-a urmat. Așezat în bancă lingă mine, Andrei evita să mă privească. Dar eu îl furam cu coada ochiului, încercînd să citesc ce ascunde dincolo de trăsăturile cunoscute și gîndurile mi se învîrteau tulburate între cele cîteva personaje ale nelineștitorului meu univers. Le întîlneam mereu, sub alte chipuri, ca și cum omenirea ar fi fost o nesfîrșită temă cu variațiuni sau infinita perindare a unor prototipuri. *Amănuntele pot să difere*, spusese bunicul, *esența rămîne aceeași*. Și din cînd în cînd tresăream pentru că auzeam acum un glas, glasul meu, repetînd *recreația a luat sfîrșit*, iar cuvintele-mi spulberau gîndurile, și așa neclare, le risipeau într-o spaimă difuză, lipsită de obiect. Apoi mă gîndeam din nou la bunicul și la Ina, la Savel și la domnul Iosif (spun mă gîndeam, deși nu gînduri, ci imagini mă asaltau, imagini dispartate, imagini înțepente o dată pentru totdeauna în amintire, imagini care se încețoșau și se suprapuneau, declanșînd mai degrabă stări afective decît gînduri) pînă cînd glasul răsuna din nou vestind că *recreația a luat sfîrșit* și totul nu mai era decît un vîrtej dominat de panica răspîndită, insinuantă ca o febră.

La terminarea orei de latină am intrat în sala de mese, unde am luat loc absent, urmărit de aceleași fantome. De astă dată Andrei mă privea, intrigat. Presupun că-și făcea reproșuri pentru felul în care mă părăsise în curte, socotind că aerul meu ciudat era urmarea scurtei noastre discuții.

— Hai, nu mai pune la inimă, a spus, apucînd sticla cu apă și umplîndu-mi paharul.

Gestul stingaci, prin care voia să-mi dea să înțeleg că nimic nu se întâmplase, m-a mișcat și i-am zîmbit, dar știam că între noi se căscase o falie, care avea să se adîncească. Nu făceam parte din aceeași lume. I-am răspuns, de aceea:

— Cred că tu pui lucrurile la inimă. N-ai să te rușinezi cîndva de prietenia pentru un măscărici?

— Ești un caraghios, a spus, dar și-a plecat privirile și am știut că așa va face și cînd ne vom întîlni mai tirziu, de față cu alții.

Noua amărăciune și-a vărsat otrăvurile în fluxul de imagini care mă asalta, a devenit imagine și și-a luat locul printre celelalte. Îl vedeam în fața mea pe Andrei, schimbam cîte o vorbă, dar vechi senzații echivalente vizual urmau să mă încerce și Andrei continua să mă-nînce într-un prezent pe care îl percepeam, deși imaginile sintetizînd trecutul erau parcă și mai prezente, iar, în pendularea lor, clipa cînd își plecase privirile era menită să reapară.

— Andrei azi, Andrei mîine...

— O să mai stăm de vorbă, a spus Andrei. Și-ți scot eu gîrgăunii din cap!

Dar ei erau și acum acolo și nimeni nu-i putea izgoni.

— Nu știu zău, am răspuns într-unul din cele două prezenturi, în vreme ce într-al doilea tata apucase cu-reaua și mă poftea în birou.

Andrei a ridicat din umeri, urmînd să-mi vorbească. I-am admirat răbdarea (de altfel neobișnuită) dar după terminarea mesei am izbutit să mă pierd printre cei ce se ridicau în larma scaunelor mișcate pe ciment, m-am repezit în dormitor să-mi iau o carte și m-am întrebant unde m-aș putea ascunde. De sus, de la fereastră, l-am văzut pe Andrei în curte. Atunci am coborît scările și am intrat în subsol.

Nu mă mai abătusem de mult prin marea sală, pe care urmam s-o numesc a domnului Iosif. Orele de lucru manual nu figurau în programa claselor superioare și teama de a găsi totul schimbat mă împiedicase să pătrund într-un domeniu unde amintirile poleiseră fiecare amănunt, așezîndu-l o dată pentru totdeauna într-un

timp încremenit. Acum coborisem totuși treptele tocite, ca și cum de vreme ce acolo materia căpătase cîndva înfățișări și nume noi, între pereții atelierului s-ar fi aflat singurul loc-în care mă puteam reîntîlni cu mine. Știam că nimeni nu mă va stingheri la ora aceea, așa că am deschis încet ușa grea și i-am ascultat tînguirea, apoi mi-am plimbat privirile prin încăpere.

Cele două ferăstruici din apropierea tavanului lăsau să pătrundă tocmai cîtă lumină era nevoie pentru a nu destrăma țesătura rarefiată a amintirilor. Diagonalele luminii cenușii se opreau pe masa rotundă, semănînd cu fața domnului Iosif și pe botul metalic al preseii, încolo totul era învăluit în penumbră. Am închis ușa în urma mea. Dulapul pe după care mă ascunsesem să plîng în voie era acolo, pe pereți mai atîrnau unele dintre sculele fermecate ale celui plecat, dar am văzut și unelte de rînd, pe care mîna domnului Iosif nu le înnobilase. Pentru prima oară m-a izbit mirosul de pivniță al atelierului și mi s-a părut că încăperea se micșorase. Melancolia timpului trecut se strecura în mine. Am dat ocol sălii, încercînd să-mi închipui că domnul Iosif urma să intre pe ușa, cu o rădăcină pe care o va așeza pe masă rostind *să vedem*, m-am oprit lingă presa metalică și am închis ochii. De afară se auzeau, înăbușite, glasurile de sopran ale băieților, dar domnul Iosif refuza să vină. Atunci am tras un scaun și m-am așezat la masa rotundă, deschizînd cartea sub sulul cenușiu al luminii. Mai palide, ca împinse pe un al doilea plan, imaginile pe care nu încetasem să le văd pîlpîiau în continuare pe dinaintea ochilor mei și știam că va trebui să le opresc fluxul. În clipa aceea am simțit că nu mai sînt singur.

Cineva ședea pe masă, dincolo de coloana luminii pătrunzînd prin fereastră, și nici n-am avut vreme să mă mir. Recunoscuam fața triumghiulară a celui ivit cîndva în decorul de piatră al lacului, pe fundul căruia îl părăsisem pe Savel. Un val fierbinte mi s-a răspîndit prin vine. Am dat să sar în picioare, dar n-am avut putere și am șoptit doar, într-un oftat care mi-a golit plămîni:

— În sfîrșit!

Ca atunci, îmi făcea cu ochiul. O clipă lungă ne-am privit și amîndoi zîbeam. Așezat pe masă, își cuprinsese genunchii cu palmele. Purta niște pantaloni ponosiți și o cămașă roșie, atît de decolorată, încît se aibise pe umeri. Manșetele roase nu erau prinse cu nasturi și filfiau, cînd își mișca brațele. O bască mică, un fel de tichie neagră și scortoasă îi acoperea părul. Tocurile bocancilor i se sprijineau de marginea mesei. Faptul că între noi se afla coloana de lumină îi dădea aerul unei imagini văzute într-o oglindă încetșată, îi împrumuta un caracter desuet și înduioșător. Ca și cum n-ar fi trecut atîta vreme de cînd nu ne văzusem, a început să vorbească de parcă urma o convorbire abia întreruptă.

— Toți mă ponegresc, a spus, făcînd cu capul un semn către cartea deschisă pe masă. „Nici un moment nu te-am luat drept o realitate, ripostă furios Ivan. Tu nu ești decît o iluzie, o fantasmagorie, o nălucire de om bolnav. Nu știu cum aș putea să te desființez și văd că n-am încotro: vrînd-nevrînd, va trebui să te suport o bucată de vreme. Îmi dau seama că ești o halucinație. Ești propria mea întru chipare, mai bine zis o întru chipare fragmentară a mea... a gîndurilor și sentimentelor mele, dar a celor mai josnice și mai meschine...”

Vorbea încetișor, fără să vădească amărăciune. Mai curînd părea un elev recitînd cu răbdare o lecție monotonă, învățată de mult.

— Te supără că-l citesc, am spus cu un penibil sentiment de vinovăție, dar a dat din umeri :

— Nu cunosc supărarea, cel mult izbutesc să mă plictisesc... Am auzit că un șoricel aventurat într-un turn le-a povestit la întoarcere părinților, care-l așteptau în vizuina familiară din pivniță, că văzuse un înger. Zburase peste el un liliac... Fiecare, fiule, are parte de șarpele pe care-l merită.

Mi s-a părut că-l regăsesc și am zîmbit.

— Ar însemna că pot avea o părere bună despre mine...

— Niciodată, ce-i drept, n-ai avut prostul gust de a mă închipui răsărînd cu coarne și copite din vâlătuci de

pucioasă și nici măcar înveșmîntat cu eleganța mitoașă și bătătoare la ochi, pe care autorul tău mi-o atribuie. Teamă e un prost sfătuitor.

— De cînd mă știu nu mi-a fost frică de tine...

— Poate că aveai pricini să nu te temi, a spus, făcîndu-mi cu ochiul.

Sedea atît de firesc pe masă, cuprinzîndu-și genunchii cu palmele. Nu mai auzeam strigătele băieților care se fugăreau în curte, fiecare cuvînt răsuna ca într-o cutie de rezonanță și m-am simțit deodată liber și împăcat.

— De ce m-ai părăsit? am întrebat. S-au întîmplat atîtea, între timp...

Și-a ridicat palmele a neputință și manșetele roșii s-au zbătut, dezvelindu-i încheieturile subțiri.

— Am fost închis.

— Tu?

Păream atît de uluit, probabil, că a început să ridă. S-a aplecat și a întins spre mine o mîna cu degete fantastic de lungi, care au pătruns în coloana de lumină.

— Între noi fie vorba, sînt neîngăduit de prost. Cum să-mi explic, altfel, că mă las mereu înșelat?... Cine vrei și cine nu vrei a învățat trucul, fete perverse, călugări măcinați de pofte, bătrîni înțelepți și babe nebune, nici nu mai sînt în stare să număr de cîte ori s-a repetat povestea și, cu toate astea, la cea dintîi chemare sosesc la întîlnire și-i las să pună laba pe mine!

Rîdea cu poftă, ca și cum propria lui prostie ar fi fost o glumă.. În coloana luminoasă mîna-i sălta ca o pasăre. Vechea atmosferă a convorbirilor noastre înviașe și m-am simțit din nou copilul care-i urmărea cu incîntare giumbușlucurile.

— Nu te pot crede, am spus. Amăgitorule...

— Să mă crezi întotdeauna, a spus cu o neobișnuită solemnitate, de parcă nu el ar fi hohotit abia adineauri. Dacă mă las prins în laborioasele lor pentagrame înseamnă că n-am îmbătrînit și mai păstrez rezerve din naivitatea începutului. Ai fi zis că șarpele poate fi naiv?... Într-asta constă tinerețea mea fără bătrînețe și asta nu poate înțelege el, bătrîn și sterp din capul locului.

Mi-am încheiat cămașa la gît. Și am înțeles cît de departe, în urmă, rămăsese copilăria. Mi-am amintit cum simțisem în spatele meu prezența bunicului și, ca în recreația de dimineață, am întors capul. Dar nu era nimeni. Mai mult pentru a umple tăcerea, am mormăit, cu gîndul aiurea:

— Nu pricep cu ce te pot momi...

M-a privit cu o imensă uimire și a rostit, neașteptat de blînd:

— Cu momeala potrivită, fiule. Șobolanii vin la slănină, leul se apropie cînd aude behăitul caprei și mie un simplu strigăt mi-e de ajuns. Dacă ai fi căpitan de vas n-ai răspunde fiecărui S.O.S. lansat în noapte? E caraghios că tocmai Amăgitorul se lasă amăgit, știu. Ai să-mi spui că șobolanii și lei cad victimele propriei lor lăcomii... Dar am afirmat vreodată că nu aș fi lacom?

Cartea cu care venisem se mai afla deschisă, pe masă. Am simțit un nod în gît și cuvintele mi-au scăpat de pe buze, răgușite:

— De... suflete?

— Prostule! a șuierat, și a început din nou să rîdă. Pe vremuri, în împărăția verde, erai mai deștept...

Rostise doar cîteva cuvinte nu prea măgulitoare, dar amintirea grădinii pierdute s-a ridicat în mine, oscilînd ca un balon captiv. O nețărmită părere de rău mi-a împăienjenit privirile și n-am mai fost decît nostalgie. Am închis ochii. Și am văzut grădina domnului Iosif, prin labirintul căreia nu-mi fusese dat să rătăcesc decît atît de puțin.

— Totul a rămas în urmă, am șoptit. Poate că și eu am rămas acolo, departe...

— Sîntem depărtări adunate. Totul e să nu uîți.

Am ridicat din umeri.

— Crezi c-aș putea uita?

— Deschide ochii.

L-am privit prin coloana cenușie și mi s-a părut deodată că nu e decît un biet om. Ocupa atît de puțin loc acolo, pe masă. Înduișat, nu puteam crede că firava siluetă era în stare să dea cuiva o mină de ajutor.

— M-ai auzit și pe mine strigînd? am întrebat.

— La tine aș fi venit și fără să mă chemi. Dacă mi-ai sta în puteri, aș rămîne mereu lîngă tine. Din păcate...

— Știu, am zîmbit. Te cheamă alții și nimerești în pentagramele lor...

Îmi venea greu să accept că totul era mai mult decît un joc. Ca niște fanioane, mînele roșii au fluturat din nou.

— Printre strigătele ce se înalță de pe pămînt poate fi și unul de desnădejde adevărată, a spus cu o dure-roasă oboseală. Nu sînt atotștiutor, fiule, și n-am cum se ocolesc capcanele. Ca un muncitor încăpățînat, am simțit datoriei... Încerc să apăr. Sînt cel ce luptă la hotare.

Părea atît de slab, încît am uitat că e marele maestru al iluziilor și că înfățișarea sub care se arăta nu era decît aparență. Ca unui muncitor la capătul orelor de muncă, i se citea oboseala pe față și mi s-a strîns inima. Nu avea frumusețea trufașă a lui Mihail, nici siguranța bunicului.

— Ce poți face de unul singur? am întrebat, așa cum m-aș fi întrebat pe mine.

Nu mai eram copilul din lumea verde.

— De mii și mii de ani am făcut cîte ceva, nu crezi? În tot răstimpul ăsta *el* a izbutit să întunece niște sclipiri, fără să poată distruge mare lucru.

Atunci totul s-a răsturnat în mine și n-am mai fost decît strigăt:

— Dar domnul Iosif?

Cuvintele țîsniseră fără să le fi formulat în minte, așa cum din adîncurile ființei țîsnesc marile dureri. A oftat și și-a trecut, încet, palma peste față. Apoi, privindu-mă țintă, a șoptit:

— Folosindu-se de lipsa mea, se răfuiește cu cei ce refuză orizontul cîrțitei...

Totul era tăcere, masa tăcea, dulapul, sculele fermecate spînzurînd pe pereți. În pămîntul negru al cimitirului, domnul Iosif tăcea.

— „Fără să poată distruge mare lucru...” am repetat. Evident, aprecierea e în funcție de scară. Raportat la dimensiuni schimbate, totul devine nimic.

— Plîngi, fiule, a spus, iar glasul i-a căpătat inflexiunile fierbinți ale glasului mamei, așa cum răsuna de

mult, pe cînd Savel încă nu se născuse. De obicei el e lacom de lacrimi, pentru că iubește neputința și se hrănește cu ea, dar acum eu te îndemn : Plîngi.

— Fătarnicule ! am strigat, și un ghem viu mi se zbătea în gît.

— Fiule...

— Taci. Am plîns fără să-ți aștept îndemnul. La scara mea, nimicul e uneori tot !

Ochii-mi erau uscați, îmi simțeam buzele încordate. A săltat de pe masă și nu m-am putut împiedica să observ cît de elastic sărise, în ciuda aerului obosit pe care-l arbora. Ca odinioară bunicul printre mesele de marmoră ale laboratorului, umbla acum cu pași mari între pereții atelierului și cămașa roșie i se aprindea, ori de cîte ori pătrundea în sulul de lumină al celei de a doua ferestre.

— M-am așteptat să te regăsesc așa, a spus în cele din urmă, oprindu-se înaintea mea. M-am temut de întîlnirea asta pentru că înțelegerea...

— Taci. Nu vorbi de înțelegere, tu... tocmai tu.

Dacă ar fi știut cum îl așteptasem. Ca pe o ploaie după luni de secetă, ca pe un semn, ca pe o dezlegare. Tot ce în mine se străduia să fie, orbecăind și izbindu-se de porți închise, nu era decît o nesfîrșită chemare, apelul la certitudinea pe care singur mi-o putea aduce. Și atunci cînd în sfîrșit venise, cînd putea rosti cuvintele pentru aflarea cărora mi-aș fi dăruit sîngele, în ciuda amărăciunii pe care nu mă îndoiam că i-o pricinuiesc, îi vorbeam, pentru prima oară, cu asemenea grosolănie. De ce ? Doar bănuisem adevărul în legătură cu moartea domnului Iosif. Nu e vorba de asta, mi-am spus, sau nu numai despre asta e vorba. Atunci, brusc, am realizat ceea ce se întîmpla în atelierul internatului, în vreme ce băieții citeau care pe unde apucase, își făceau lecțiile sau se jucau încă în curte, în vreme ce femeile spălau vasele și domnul director își dormea somnul de după masă, în locuința lui cu pereții acoperiți de iederă.

— Ascultă, am spus. Nu mai sînt copilul de odinioară și-ți dai bine seama că e timpul să știu. Recunosc, față de mine te-ai purtat întotdeauna...

M-a întrerupt.

— Îmi dai voie să aleg cuvîntul în locul tău ? Încearcă : *părintește*...

M-am ridicat de pe scaun. În coșul pieptului inima atirna greu, o simțeam deodată pulsînd, mare și neliniștită. Încet și rar, am rostit, privindu-l drept în față :

— Am impresia că știu tot ce mi-ai putea spune.

— Și totuși mi-ai cerut să vorbesc...

— De ce-ți bați joc de mine ? am strigat. Cartea de pe masă are dreptate. Cine ești tu ?... E absurd, nici nu există...

— Într-un fel, ai dreptate.

Vorbea liniștit, cu o amărăciune subtilă, ce nu răzbătea prin vîlul exasperant al ironiei, și mi s-a părut că pămîntul îmi fuge de sub picioare. Fără să-mi dau seama că mă contrazic, am protestat cu o disperată energie, am încercat să mă agăț de singurele mele puncte de reper.

— Dar grădina, nașterea lui Savel, lacul... N-ai să negi tot ce s-a petrecut, nu ? N-ai să minți acum, tocmai acum... Nu m-ai mințit niciodată. Vorbește, de ce taci ?

Poate că, niciodată mai mult decît în clipa cînd îi contestam realitatea, nu mi-am dat seama cîtă nevoie aveam de el. Tocmai pentru că-l negasem, doream să-mi confirme că există, fără el totul devenea grotesc, universul își pierde sensul, iar eu... Acum înțelegeam. Revolta de adineauri era expresia convingerii că, în marea înfruntare dintre el și bunicul, îmi porunciseră, fără să mă consulte, un rol. Așa cum îl siliseră pe domnul Iosif să joace un rol, așa cum îi sileau pe nenumărați alții, care mureau fără ca moartea lor să însemne mare lucru. Gîndul se născuse în mine de mult, aștepta încă să-și capete semnificația, dar constituia singura certitudine, singura explicație a tot ce se întîmpla cu mine.

— Liniștește-te, a spus, așezîndu-se din nou pe masă, de astă dată chiar în fața mea, așa ca sulul de lumină să alcătuiască în spatele lui un ecran pe care silueta roșie se decupa, lăsîndu-i trăsăturile în umbră. Nu ne-am certat niciodată, n-aș vrea să ne certăm acum, mai ales acum.

— Nici eu, am șoptit. Dar nu-mi spune că nu există. Am atîta nevoie de tine... tată!

Mi s-a părut că silueta roșie devine incandescentă. Rostisem cuvîntul. Îndoielile se decantaseră, alunecînd de zeci, de sute de ori, prin complicata și fragila aparatură cu care fiecare ne naștem și pe care o luăm cu noi în mormînt.

— O dată trebuia să înțelegi, a spus fără să se clin-tească, iar glasul-i vibra în marea tăcere și sunetele că-pătaseră dimensiunea unor ecouri.

N-am simțit nevoia să-l îmbrățîșez. Presupun că nici el. Ne regăsisem, apropierea dintre noi anula fictivele contacte obișnuite, ne contopea pe planul nebănuit al unei amplitudini pentru care nu aveam nume.

— Vorbește, l-am rugat, și el și-a fluturat manșetele, trimițînd păsări roșii spre colțurile încăperii, apoi cuvintele s-au adunat și nici unul nu se iveau pentru a pieri, fiecare rămînea acolo și, grupîndu-se împreună cu celelalte, alcătuiă un straniu mozaic de sunete și semnificații.

— Energia e oarbă și neînțelegătoare, a spus. Viitorul se află într-însa ca simplă posibilitate, carte nescrisă, dar care va fi, *Hamlet* în mintea sugaciului Shakespeare. Și nu numai viitorul care va fi, ci și infinitele posibilități avortate. Lipsită de conștiință, de intenții, energia se transformă, bîjbîile organizîndu-se în echilibre mereu precare, nevoite să se compenseze la nesfîrșit, căci singura ei necesitate e mișcarea, determinînd orbește forme adecvate. Pentru o singură asemenea formă nenumărate înjghebări ratate sînt părăsite pe drum, sub imperiul necesității.

— Necesitatea...

Rostite pentru a doua oară cuvîntul și mi-am amintit de ciudata convorbire avută cîndva cu bunicul.

— A blestemat de față cu tine necesitatea? Să nu te miri, de vreme ce e inerția. Veșnica mișcare, tinzînd la o organizare pe planuri superioare, presupune o luptă. Veșnică și ea, lupta mișcării împotriva inerției.

— Și tu ești mișcarea?

— Numai una dintre formele ei, viața.

— Ce simplu, am spus. Două forțe... și am regăsit în mine împotrivirea care mă silise să-i vorbesc, așa cum niciodată nu-i vorbisem.

Dar nu s-a oprit la amărăciunea din cuvintele mele.

— Inerția, a continuat, înseamnă moarte. Inerția naște numai monștri. Și e incapabilă de imaginație...

Peretii atelierului se topiseră în beznă. Prin cele două ferăstruici nu se mai strecurau șuvoaiele de lumină, în care firicele de praf jucaseră absurd, inutil. Mirat, ca vizitat de amintirea unei lumi îndepărtate și aflată sub semnul provizoratului, o lume de corpusculă zbătîndu-se pentru infirme obiective incerte, mi-am spus că băieții se află acum în sala de mese, că se ridică în vacarmul scaunelor frecate de ciment și umplu dormitoare. Cufundat în liniște și întuneric, vedeam în fața mea cămașa roșie care-și pierduse formele, nu mai era decît o flacără, crescînd și descrescînd în ritmul cuvintelor.

— Dar eu? am strigat. Eu?

Ca împinsă de răsufierea mea, a unduit, apoi s-a amplificat.

— Inerția e lipsită de imaginație, ți-am spus. Cîte o dată mișcarea e mai puternică și omenirea țîșnește înainte, propulsată de revoluții. Pentru a o trage îndărăt e nevoie de demonstrații spectaculoase și atunci, în ciuda condițiilor schimbate, incapabilă să imagineze, inerția recurge la scheme folosite cîndva... cu aparent succes.

Nemișcat, priveam flacăra. Așa cum bănuisem, nu eram decît un element al unei scheme, pionul pe care forțe incommensurabile și-l disputau.

— Mai departe, l-am rugat. Spune, trebuie să știu.

— Totul a mai fost o dată, la un alt început, grădina și bunicul, mărul și șarpele, perechea izgonită și cei doi feciori. Atunci erai plugar și Savel păstor...

Și deodată am auzit acordurile. Undeva, în întuneric, răsunau niște strune. Glasul pornit din flacără se înălța și cobora pînă la șoaptă, iar strunele-l însoțeau, sprijinind cuvintele.

— Erai drept și nedreptatea creștea lingă tine, toți te disprețuiau pentru trupul ars de soare și nearătos, pentru că munca îți pocise mușchii și-ți încovoiaspînărea,

în vreme ce Savel bucura privirile când își plimba tunicile, zornăindu-și brățările de la încheieturi și glezne. Adunaseși în tine amărăciune multă atunci când bunicul te-a batjocorit și și-a întors privirile de la neasemuitele roade pe care i le înfățișai, giuvaeruri scăpărătoare, în care luni de muncă decantaseră puterile soarelui, ale pământului și ale viselor tale, pentru a lăuda peste măsură cei trei miei costelivi aduși de Savel, singurii rămași în viață din pricina nepăsării cu care-și îngrijise turma. Erai tânăr și în tine se adunase atîta obidă... Împlinind, fără să știi, dorința ascunsă a bunicului, către care te îndrumase de la naștere, ți-ai ridicat mîna muncită și...

— Nu, am strigat, nu!

Voiam să fug, dar nu puteam fugi de mine și flacăra s-a zbuciumat, ca răscolită de o pală de vînt. Izbite cu sălbăticie, strunele au gemut, în vreme ce glasul se înălța cu o nouă putere:

— Bunicul s-a prefăcut supărat și te-a blestemat, apoi te-a trimis în lume ca pe o dovadă vie pentru ca oamenii să înceteze a-și închipui că pot crea, folosindu-se de miinile, de creerul și inima lor. Iar, ca nimic să nu ți se întîmple și să poți îndeplini multă vreme funcția de sperietoare, pe care ți-o atribuisse, ți-a făcut un semn pe frunte cu singele lui Savel, așa ca toți să te recunoască și nimeni să nu te răpună, căci oricine te-ar fi ucis ar fi căzut sub înșeptita lui răzbunare.

Încremenit, ascultam cuvintele care-mi descopereau viitorul, în vreme ce amintirile se adunau pentru a le întări sentința. *Tine minte, băiete, bunicul are nevoie de tine.* Mă temusem de soarta domnului Iosif, dar aș fi ales-o, acum, fără șovăire. Întorcîndu-mi privirile de la jocul tulburător al flăcării, vedeam în beznă fețișoara boțită a monstrului violaceu, pe care-l ucisese.

— Liniștește-te, inerția e incapabilă de imaginație, a spus pentru a treia oară glasul pornit din flăcără. Pentru oameni, Savel a pierit fără folos. Un al treilea fiu avea să stea la obîrșia unei omeniri pe placul bunicului, cronica însă nu e în stare să pomenească despre urmașii acestuia decît că au trăit ani mulți și au murit, lăsînd feciori, au trăit și au murit fără alt merit decît perpe-

tuarea speciei. Atunci cînd, după multă vreme, puterea inerției a scăzut în sufletele lor, bunicul s-a grăbit să-i nimicească, trimițînd asupra-le potopul și a lăsat în viață doar familia unui bețivan bătrîn, în care avea încredere. Dar despre urmașii tăi se știe că au fost întemeietori de cetăți, părinții tuturor celor ce cîntă din ghtară și flaut, al făurarilor de unelte de aramă și fier.

Acordurile au încetat și s-a făcut tăcere.

— Și, totuși, te temi de bunicul! am șoptit.

— Viața cea puternică e plăpîndă, fiule, și atît de naivă... Se încredințează unui strop de apă, unui fir de pămînt și primei raze de soare. Ca un artist, e optimistă și plină de ingenuitate, incapabilă de calcule și neprevăzătoare. Ai observat că ratații și neputincioșii alimentează intrigi și întocmesc cabale pentru a se da drept ceea ce nu vor fi niciodată? Gălăgioși, violenți, înșeală și cred că triumfă. Ei, care nu crează, au timp... ca și bunicul. Darnic cu milenii, pentru el sterpe, oricum, a izbutit să ducă pînă la capăt marea scamatorie a imposurii. Negînd moartea particulară prin viața întregului, omenirea pășea spre lumină și drumul i-ar fi fost riguros ca drumul astrilor și pămîntul ar fi devenit leagănul făpturilor armonioase, pe care le visam. Dar m-am lăsat înșelat și am desăvîrșit monstrul plămădit de bunicul, ajutîndu-l să devină om...

— Tata!

— Am sperat c-ar putea înțelege... zadarnic, totul era alterat și pînă și ea... De atunci bunicul și Mihail se muncesc să creeze un simbure de viață care să li se supună orbește, un simbure de aberanță și imposibilă viață. N-au izbutit și nu vor izbuti, deși sînt puternici. Dar bunicul le-a descoperit oamenilor, prin tine, crima...

— Încetează! am strigat. Nu eu, înțelege!

— Nu cuțitul, ci mîna care-l poartă e vinovată, iar tu ai fost doar unealta. O dată cu cea dintîi crimă, în locul scadenței firești se iveau o înspăimîntătoare nesiguranță. Sfîrșitul putea veni oricînd. Suspiciunea destrămă încrederea frățească și teama, aliata inerției, își arunca umbra asupra tuturor. Teamă, care-i Mihail. Executan-tul... Bunicul nu s-a compromis, a rămas întotdeauna

departe și putea părea bun. Atotștiutorul înșelat nu e decât unul dintre absurdele roluri pe care le joacă și nu puțini s-au găsit să-l justifice... Acum oamenii se gândeau mai mult la moarte și mai puțin la viață, fiecare încerca să păstreze și nu să sporească. Țelul bunicului era atins. De unde se afla relegat într-o zonă incertă, propice legendelor vagi, dar nedăunătoare, moartea pătrunsese cu violență în mijlocul obștei. Rugăciuni și jertfe au încercat s-o îmbune, fără a obține decât permanentizarea obsesiei. A fost, aceasta, contribuția generațiilor ingenuncheate, ai căror reprezentanți au trăit ani mulți pentru a muri, lăsând urmași. Inerția covârșise mișcarea. Atunci s-a întemeiat marea impostură, prin răsturnarea raporturilor, căci înspăimântați de puterea morții oamenii s-au străduit s-o înfrumusețeze, i-au deghizat oroarea, atribuindu-i puterile vieții. Minciuna încurajată a căpătat cu vremea venerabila patină a tradiției și falsa speranță a vechilor generații ingenuncheate s-a permanentizat. Firește, oameni liberi au mai apărut în cursul mileniilor și uneori omenirea întreagă s-a eliberat, detașându-se de impostor, pentru că necesitatea o duce pe drumul creației și nu poate fi creație fără înfrângerea inerției. Puterea întunecată a fost nevoită să se demaște, afirmându-se prin catastrofe, singurul fel în care putea întoarce către ea o omenire menită s-o depășească, dar inerția e lipsită de imaginație, ți-am mai spus. Tentativele ei, în mod fatal identice, de a recuceri terenul pierdut sînt de aceea, mai devreme sau mai târziu, condamnate la ineficiență, chiar dacă schema tradițională cunoaște unele modificări...

— Mai devreme sau mai târziu, l-am întrerupt. Cît de târziu? Eu n-am timp să aștept. La scara mea, nimic e uneori tot.

Rolul de pion, mi-am spus. Dar eram zdrobit și nu mai aveam puterea de a-l înfrunta. Apoi mi-am amintit că e viața, curgerea vieții.

— Totul se mișcă, a spus, și inerția va cunoaște curînd o înfrîngere hotărîtoare. *El* simte asta, dar n-a fost în stare să pună la cale decât actualizarea vechii diversiuni a fratelui ucis de către frate.

Privisem prea mult flacăra? Ardeam, pielea-mi ardea și m-am zbatut în flăcările necruțătoare.

— E absurd, am strigat, absurd! N-am să-l ucid niciodată pe Savel!

— Știu, a șoptit. Dar Savel te poate uide...

În marea liniște, în întuneric, focul încetase să mai mistuie. Acum ardea departe, ca flacăra nestinsă pe un mormînt.

Orb am fost și ochii mi s-au deschis abia acum, cînd am în față peretele alb, pe care-i prinsă diagrama neagră. *Numai moartea e albă sau neagră*, da... Și vremea culorilor revine sub pleoapele arse. Hăituit, mă strecor dintr-o casă într-alta. Sirenele se tînguie la adăpostul camuflajului, maiurile pisează din cer orașul care latră inutil și manifestele noastre răsar pe ziduri. Nimeni nu știe unde mă ascund și numai bilețelul Inei, trecut printr-atîtea mîini, ajunge pînă la mine strigînd *zilnic între opt și nouă, dar repede, repede...* Casa galbenă are o singură fereastră, nici un copil nu se joacă pe stradă. Sun de trei ori, scurt, lung, lung. *Ai venit*, spune, și încă nu înțeleg de ce nu mi se aruncă în brațe, de ce ochii i-au devenit sticloși ca și cum un ger interior i-ar fi congelat brusc. *Intră*. Și Savel rîde în încăperea hidoasă unde cei patru se reped și cătușele țâcăne. *Ei bine?* spune Savel. *Te-aș putea omori, dar avem planuri mai mari*. Ina a ieșit. Mecanismul a funcționat impecabil. *Te-am prevenit*, spune mai târziu șeful lagărului, Andrei, și-și pleacă privirile cînd adăugă *duceți-l la infirmerie*. Atunci am strigat, dar nimeni nu s-a arătat pentru că cea din urmă linie a pentagramei fusese trasă și mă aflu în puterea bunicului, nimerisem în capcana unde trebuia să ajung pentru a-i îngădui ultima și marea experiență, simetric inversă celei prin care tata devenise om. Nu ființa mea fizică trebuia schilodită, sau nu numai ea, asta nu înțelesesem și aflu la vreme.

Ca și cum ar fi respectat o convenție tacită, nici bunicul, nici Amăgitorul nu se arătau. Își trimiteau mesagerii disputându-și mai departe bietul teritoriu infinit fără de care nu erau decît niște fantome și așteptau să le dăruiesc consistența singelui meu. *Nu alb sau negru, ci alb și negru.* Mihail avea dreptate, dar alesesem și zadarnic m-a ucis de milioane de ori. Inerția va fi înfrîntă. Și-n vreme ce lunec pe nesimțite în golul pe care nimic nu-l poate umple, rebele, pletele ruginii se avîntă în tulburătorul zbor al veșnicei lor tinereți, iar zîmbetul mi se răcește pe buze, definitiv.

Editor : VALENTIN NICOLAU
Redactor : EMIL BĂRBULESCU
Tehnoredactor : DAN RĂDULESCU

Apărut 1993, București
Coli de tipar : 8. Format : 16/54 × 84

Tiparul executat sub c-da nr. 511
S.C. „UNIVERSUL“ S.A.

VLADIMIR COLIN

DAR DACA PENTAGRAMA ESTE O OPERA TULBURATOARE - ATIT PENTRU CA SCOATE LA IVEALA LATURA ASCUNSA A CELOR MAI NEINSEMNATE GESTURI SI CUVINTE ALE OMULUI, CIT SI FIINDCA REFUZA SA LE DEA O SEMNIFICATIE PREA CLARA SAU PREA TENDENTIOASA - , EA ESTE IN EGALA MASURA O OPERA CARE PUNE SUB SEMNUL INTREBARII, UNEORI CU VIOLENTA, ANUMITE REPERE ALE ISTORIEI SI UNELE MITURI FUNDAMENTALE ALE CONDITIEI UMANE. (JEAN-BAPTISTE BARONIAN)

POATE DOAR MONSTRI, DUPA CHIPUL SI ASEMANAREA LUI, ADAUGASE, IAR MIE MI SE PARUSE ATUNCI CA IEPURELE CU BARBA ALBA MUSTACEA IN TAINA, SOPTIND NISTE VRAJI DIN CARE SE INCHEGAU CIUDATE FAPTURI SCHILOADE, DE FELUL CELOR DIN CUBURILE DE STICLA.

N
NEMIRA
/93

ISBN 973-9144-40-3

PREȚ 298 + 2 T.L. = 300 LEI